

Фондация РИСКМОНИТОР

**СТЕНОГРАМА
ОТ
КОНФЕРЕНЦИЯ**

ДЪРЖАВАТА СРЕЩУ ОРГАНИЗИРАНАТА ПРЕСТЪПНОСТ

Боровец, хотел «Лион», 21 – 23 ноември 2008 г.

21 ноември 2008 г.

Панел “Сравнително-правни аспекти на противодействието на организираната престъпност на Балканите”

Модератор: Ива Пушкарлова

Стефан Попов

Добър ден, аз съм Стефан Попов, директор съм на фондация РискМонитор, която сега провежда втората си годишна конференция. Общата ни тема е организираната престъпност и високата институционална корупция. Точно по това време миналата година проведохме конференция в същия формат, пак от петък вечер до неделя. Сега повтаряме миналогодишния си опит. Миналата година беше много приятно. Всички бяха много доволни и се надявам тази година този опит да се повтори. Сега сме определили специфична тема: „Държавата срещу организираната престъпност“. Темите, които избираме, са свързани с профила и централната тема на организацията ни, а именно изследвания върху организираната престъпност и високата институционална корупция. Ние се стремим да не злоупотребяваме с конференцията и да не я превръщаме в доклад за нашата собствена дейност, т.е. правим това усилие, доколкото е възможно, но независимо от това я използваме пък и за това да представим изследвания, които сме извършили през годината. Може да ги видите тука отзад, а който се интересува може да си вземе книжките, които сме публикували в последните няколко месеца. Те дават и представа за това, което вършим. Конференцията продължава, както виждате в програмата, до утре вечер и си тръгваме в неделя сутринта или около обяд, както организаторите са ви предупредили. Очакваме да дойдат около 55 човека, но повечето хора ще дойдат или по-късно вечерта, защото днес е петък и е работен ден, или рано сутринта утре. Пожелавам на всички приятно прекарване тук, дано да ви е интересно. Дано на всички да ни е интересно. Давам думата на Ива Пушкарлова за модерирание на първия панел, да го представи и да го води.

Ива Пушкарлова

Добър ден, на всички, добре дошли в хотел „Лион“. Аз имам удоволствието да представя един от проектите, които фондация РискМонитор завърши през тази година. Предварително моля за извинение, че гласът ми е доста отпаднал и вероятно ще дращи от време на време. Проектът се нарича „Организираната престъпност на Балканите през погледа на законодателя“. Той включва няколко доклада, съсредоточени съответно върху Албания, България, Румъния, Хърватска, Турция и Гърция. Всеки един от тези доклади, с изключение на албанския, е разработен от специалист от съответната държава. Албанския го разработих аз. Т.е. не-специалист от съответната държава. Това, което е характерно за този проект е, че той използва методика, която не се среща често в изследванията. Обикновено изследователите се съсредоточават или само върху законодателството, или само върху развитието на организираната престъпност, като обществено явление. Нашият проект за първи път свързва тези два метода, като се опитва да обясни влиянието на законодателството върху развитието на организираната престъпност. Подбраните държави са представителни за разнообразието на социално-икономическите, политическите и правните предпоставки, които имат отношение към развитието на обществените процеси, свързани с организираната престъпност. Ще си позволя в началото, преди да представя колегите и да им дам думата, да представя един по-общ поглед върху това, което сравнението между докладите показва. На първо място това са факторите, които влияят на организираната престъпност на Балканите. Особеното за тях е това, че сриването на авторитарните и особено на комунистическите режими води съответно до военни и хуманитарни кризи и до необходимост от преход към демокрация, геополитическата особеност на Балканите и исторически обусловеното етническо и междудържавно напрежение. Особеното за Балканите е, че всяка една от тези групи фактори е много силна самостоятелна предпоставка за развитието на организираната престъпност на Балканите, те са съчетани. Индивидуалният профил на държавния тип организирана престъпност в много голяма степен зависи от особеностите на авторитарния и съответно комунистически режим, който се е развивал в съответната държава. Тука искам да отбележа, че с изключение на Турция и Гърция, всички останали държави представят т.нар. държавен тип организирана престъпност. Това е престъпността, която се структурира от държавата, по нейна инициатива и с нейно съдействие. И впоследствие се отделя от нея. Като запазва първоначалната си връзка по корупционен път, която се осъществява чрез човешки ресурс, чрез политически контакти, някъде и чрез финансов ресурс. От особено значение за Балканите е особеността на недемократичните режими. На първо място казахме, че това е държавният произход, който възниква при криза на комунистическата държава, т.е. структурирането на организираната престъпност е елемент от опита на комунистическата държава да преодолее кризата в нейното планово стопанство. Тя създава паралелна сива икономика, която всъщност представлява организирана престъпност. В тази сива икономика се развиват каналите за трафик на различни видове забранени или дефицитни на вътрешния пазар стоки, които впоследствие биват приватизирани от престъпните сдружения, след сриване на комунистическия режим. Държавният произход има отношение към бързото укрепване и ограничения брой на престъпните сдружения. Именно поради връзката си с държавата, престъпните сдружения се развиват като малко на брой, големи по обем и значителни по ресурс. Също този фактор има отношение и към обстоятелството, че престъпните сдружения на Балканите относително бързо се отказват от насилието, като средство за осъществяване на своята дейност и за постигане на своите цели. Това е разбираемо, тъй като насилието е средство, което се прилага тогава, когато

корупционната връзка не работи. Когато нея я има, когато държавата е въввлечена във взаимодействията между отделните групи и в пререгулирането на незаконните пазари, насилието не е необходимо и то по-скоро пречи на ефективността на престъпната дейност, тъй като съсредоточава общественото внимание върху престъпността като цяло. Регионалният характер на организираната престъпност означава, че тя проявява склонност лесно да преминава националните граници на Балканите. Този регионален характер е също обусловен от тоталитарните режими. Защото при своя срив тоталитарните режими оставят общества, които са икономически изравнени. Т.е. Общества, в които, според специфичната политика на комунистическата държава да разпределя равномерно блага, не се натрупва излишък, и следователно основният мотив на конвенционалната престъпност, който е икономически, не може да се формира. Тъй като хората, по най-груб начин казано, са еднакво бедни и няма от кого да откраднат, по тази причина те отиват в по-богатата държава и пресичат границата. Именно пресичането на границата, в мащабите, в които това се случва на Балканите, е вторият фактор за регионалният характер на организираната престъпност. Това е мащабната емиграция. Тя се случва в първата половина на 90-те години, края на 80-те години. Основните фактори са свързани с обедняване на населението, с търсене на по-добър живот, бягство от кризата, предизвикана от срива на режима. Специално за България е типичен, т.е. има една характеристика, свързана с мащабите, с емиграцията към Турция, това е, че в рамките на Възродителния процес, последните етапи на Възродителния процес комунистическата държава гони една част от своите граждани. Комунистическите режими водят и до това, че в бившите комунистически държави организираната престъпност е без изявен терористичен профил. Това е така, защото тази престъпност и изключително користна. Теорията на наказателното право е доказала, че конкуренция между користна и идеална цел, каквато е терористичната, не съществува. Тогава, когато и двете са налице, те винаги са в конкуренция и едната е с приоритет пред другата. Тогава, когато една престъпна група извършва насилствена дейност, за да дестабилизира някакъв район така, че в него по-лесно да може да извършва користна дейност, това е типична организирана престъпна дейност, която не е терористична. И обратно, ако водещата цел е терористична, което означава стремеж да се повлияе на политическото поведение на политически субекти, на начина, по който те вземат решенията си, като се внуши страх у колективни субекти, като населението или големи групи от населението, тогава тази обща престъпна дейност е само терористична и евентуални дейности с користна цел са свързани единствено с нейното финансиране. Във всички държави, в бивши комунистически държави на Балканите, с изключение на Албания, организираната престъпност е само користна и тя не се свързва с комунистическа идеология. Единственото изключение е Албания поради особената връзка между албанската държава, албанската нация и албанската външна политика с конфликта в Косово. Той ангажира националистически идеи, които се развиват в рамките на организираната престъпност. И които имат специфични субективни национални политически особености, на които няма да се спирам подробно, тъй като проблематиката там е доста сложна, но които са подробно разписани в доклада за Албания. Каква е законодателната реакция по отношение на организираната престъпност на Балканите. ... ще ми простите грешката, но мисля, че трябва да върна един слайд назад... не мога... Веднага след като тоталитарните или, ако говорим за Гърция и Турция, където става дума по-скоро за недемократични режими, се сричат, първият ефект, който се усеща в законодателната сфера, това е дерегулацията. Основни сектори на общественото развитие остават без нормативна уредба, тъй като не са били изобщо уредени. Това са, например, търговският сектор, който при условие на комунистическо управление изобщо не съществува. Възникват

маса други обществени сектори, които в комунистически условия ги няма, а други сектори са със стара регулация, която обществото отхвърля. Така че общата картина е свързана с това, че нормативната рамка или я няма, или не работи. Това означава всъщност, че държавата се изтегля от закрилническата си функция по отношение на тези сфери. Базисни потребности на населението, каквито са сигурността или основните права на гражданите, които не са защитени от държавата и особено тук е, че обществото не формира обществено очакване към държавата за защита. Обществото насочва своето очакване към себе си, или по-скоро към сдружения, които възникват, легитимират се пред него като носители на закрилата. Това са престъпните сдружения. Част от тях имат отношение към пораждането на нуждата от закрила. Тъй като те си служат с рекет, с насилие и с други такива средства, за да предизвикат необходимост от закрила. След което я предоставят. В момента, в който дерегулацията засегне сектора сигурност, може да се говори, че обществото се намира в криза на дерегулация и от този момент нататък престъпните сдружения са единствените, които предоставят някаква форма на защита на основни човешки права. Когато казваме, че те се легитимират през политическите емоции на обществото, имат се предвид доминиращите политически емоции. Веднага след края на комунистическото управление това са антикомунистически представи, антидържавни нагласи, желание на обществото бързо да формира пазарна икономика и демокрация и в този момент, когато едно политическо, когато едно престъпно сдружение дойде и каже: „аз съм представител на пазарната икономика, която ви не познавате, аз съм представител на демокрацията, към която вие се стремите, аз предоставям закрила, която държавата не може да предоставя и, разбира се, моята дейност е нерегламентирана, защото законодателството е изостанало“, тогава обществото инвестира доверие в тези престъпни сдружения. Това е и една от основните причини, поради която тези престъпни сдружения не са навреме разпознати като обществено опасни и поради което обществото не формира до края на прехода очакване, изискване към държавата да защити своите граждани от тази форма на сдружаване. Законодателната реакция навсякъде в балканските държави, след рухването на недемократичен режим, се формира трудно, противоречиво и с голямо закъснение спрямо развитието на активните обществени процеси. По отношение на Балканите особено съществено е това, че законодателят в своите инициативи отразява възгледите на международния законодател. Това е така, защото цялостната дейност в сферата на организираната престъпност е приоритетно повлияна от външнополитическите приоритети, свързани с интеграцията на тези държави основно към ЕС и към НАТО. Например, такава сфера, която е очевидно регулирана само въз основа на инкорпориране на международен стандарт е понятието за организирана престъпна група и диференцираното наказване на участието, образуването и ръководенето ѝ, трафика и незаконната миграция на хора, включително дейностите, свързани със сводничество и насилствена проституция, изпирането на пари, финансирането на тероризма. Това са основните области, в които законодателната дейност навсякъде в балканските държави е почти еднаква. В рамките на тази дейност е хубаво да се каже, че балканският законодател като цяло не преписва особено успешно международния акт. Инкорпорирането на международния стандарт е най-неуспешно в Албания, а като казвам „неуспешно“, имам предвид, че законът е толкова объркан, включително граматично, че разпоредбите в него не е възможно да бъдат прилагани. Тогава, когато те все пак бъдат изтълкувани граматически правилно, се оказва, че те юридически влизат в колизия и пак не могат да се прилагат. Само, без да се отклонявам, тъй като това е подробно разработено, ще отбележа, че албанското законодателство при възникването си, в сферата на организираната престъпност въвежда два вида престъпни сдружения между които няма разлика. С реформата от

2003 г. се въвеждат 4 вида сдружения, между които също няма разлика. Т.е. реформата задълбочава проблема. Неуспешно е инкорпориран стандартът в България и в Румъния, в смисъл че Конвенцията за транснационалната организирана престъпност, която дава дефиницията за организирана престъпна група е преписана с неточности, със сериозни дефекти в българската си редакция, което прави не невъзможно прилагането ѝ, но при сериозни затруднения. До колкото разбирам, такъв проблем съществува и в Гърция и в Турция, но на него ще се спрат по-подробно моите колеги. Като цяло на Балканите липсват регионални стимули. Що се отнася до уеднаквяване на законодателството, въпреки че балканските държави са страни по двустранни и многостранни споразумения за взаимна помощ срещу организираната престъпност, тяхното вътрешно законодателство не е уеднаквено в сферите, в които липсват международни стандарти. Това води до нормативна празнота или до различна интерпретация, например, на видовете сдружения. И освен това води до различна реакция срещу видове престъпна дейност, например, срещу различни видове трафик, различни форми на изпиране на пари. Откъдето следва и износ и концентрация на организирана престъпност в съседни държави, в които няма ефективна регулация. Т.е. там, където законодателната бариера срещу, например, трафик на хора, е висока, трафикът на хора се ориентира към държави, в които такава бариера е ниска. Тук съм си позволила да възпроизведа една от таблиците, които вие имате в книжките, не знам доколко се вижда, но тя показва колко различно е разбирането на законодателите за онези видове престъпни сдружения, които не са структурирана организирана престъпна група, а виждаме, че във всяка държава има самостоятелно разбиране за това какви са другите видове сдружения, извън организираната престъпна група, и никъде тези сдружения не са адекватно формулирани в закона. На повечето места те не са определени, ако изобщо има понятие за тях. Общият извод от докладите е, че границите между държавите носят повече ползи на организираната престъпност, отколкото на наказателното правосъдие и законността. С това аз ще представя колегите, с които работихме по този проект, от моята дясна страна е Далибор Долезал, който работи върху доклада за Хърватия, той е асистент по криминология в Загребския университет. От лявата ми страна е Харис Папахаралампус, който разработи проблематиката, свързана с Гърция и който е доктор по наказателно право, в момента експерт към гръцкия омбуцман и от неговата дясна страна Семра Джошкунтуна, с която работихме заедно върху доклада за Турция. Сега давам думата на Харис да разкаже за Гърция.

Харис Папахаралампус

Много ви благодаря, на първо място бих искал да изразя моята благодарност към организаторите и също така да ви благодаря за прекрасната организация на това събитие и в частност на г-н Попов, а също така и на Ива, ние много добре си сътрудничихме с тях през цялото време. За мен беше наистина голямо удоволствие. Що се отнася до ситуацията с организираната престъпност в Гърция, има няколко неща, които бих искал да спомена съвсем накратко. На първо място в нашия НК е установено, че образуването или участието в структурирана група от поне три лица, които си поставят за цел да извършват тежки престъпления в продължителен период от време представлява образуване или участие в престъпна организация. Тези лица трябва да извършват тежки престъпления в даден период от време. Това е основната формулировка на организираната престъпност в Гърция. Тежките престъпления, за които стана дума, са специално упоменати. Всяка друга група, която си поставя за цел извършването на други категории престъпления, представлява престъпна банда, която е различна от престъпната организация, за която говоря. В нашето законодателство са

залегнали известни обстоятелства, законът третира като облекчаващи вината. Например, при първоначално образуване на или участието в престъпна организация или банда, когато деецът остане на равнището на даване на съгласие за участие в бъдеща престъпна дейност, той не се наказва, ако престъпното сдружение не си поставя за цел икономическа или материална облага. Това е една парадоксална разпоредба. Също така ние разграничаваме обичайните тежки престъпленията от тежките престъпления, извършени от престъпна организация. Членовете на организирана престъпна група например са изправени пред много по-сериозни санкции. Има специални разпоредби за ръководителите им.

Нашето законодателство обособява също така терористичните актове, деянията, насочени срещу установяване, запазване и възстановяване на демокрацията, срещу свободата съгласно конституционната ѝ интерпретация, или с упражняването на права и свободи, предвидени в Конституцията и Европейската конвенция за правата на човека. Тези деяния са различни от деянията на престъпните групи. Така че имаме много разпоредби.

Що се отнася до дефинициите на организираната престъпност, има и такива, които засягат профила на организираната престъпна дейност и многократно извършваното наказуемо поведение. Съгласно гръцкото законодателство повторението на престъплението е свързано с психичните мотиви на човека, които го тласкат да извършва някакъв вид посегателство. Извършването му по навик е свързано с личното отношение на дееца и действието на постоянни психични стимули, които го тласкат към осъществяването на определен вид престъпни прояви. От друга страна, „професионалността” при осъществяване на престъпна дейност означава насочеността на извършителя, видна от повтарянето на деянията, към многократно извършване на съответното деяние и за използване на престъплението като източник на доходи. Професионалното извършване на престъпления е предприемаческо. То така е залегнало в конкретните разпоредби в нашето законодателство. По тази причина правилното разрешаване на гранични или припокриващи се хипотези става много деликатен и сложен въпрос в Гърция.

Сега за изпирането на пари. Според гръцкото законодателство то във всички случаи е свързано с друго престъпление. Участниците в престъпна група са упоменати като извършители, защото се приема, че предвестникът на изпирането на пари е извършването на предикатно престъпление. По тази причина перачите на пари подлежат на лишаване от свобода при тежки условия. Същото се отнася и до техните съучастници.

Заслужава да бъде отбелязано обстоятелството, че особени видове престъпност, където аспектът на организираната престъпност е от водещо значение, се регулират в Гърция също специфично. Освен разпоредбите в корпуса на НК, имаме конкретни закони за трафик на хора, организирана проституция, сексуална експлоатация на деца, присвояване, изнудване, трафик на наркотици, икономическа експлоатация на незаконни имигранти, които се извършват организирано.

Тук трябва да спомена малко за трафика на наркотици, където за първи път бе допуснато участието на полицаи под прикритие. Предприемаме също така и временно пускане на затворници в отпуск, за да можем да ги проследим. Имаме специални разпоредби по този въпрос.

Също така сме въвели международни инструменти, като Конвенцията за Европол, Шенгенската конвенция, европейските директиви за изпиране на пари. В случаите на тероризъм има и специални изследователски техники, като ДНК експертизи, дейности под прикритие, контролирани доставки, ограничаване на правата и на съответната (банкова, служебна и пр.) тайна, повторна проверка на лични данни, която е залегнала в

Закона за защита на личните данни. Въвеждането на тези специални разузнавателни средства е възможно след специално решение на компетентните власти, което се получава при сериозни признаци за наличие на организирана престъпност и при условие, че няма друг начин да се справим с конкретната организирана група. След като въведохме в гръцкото законодателство европейските норми, ние обособихме съвместни изследователски екипи за някои видове организирана престъпност. Що се отнася до процедурата по ограничаване правата на обвиняемия, премахнато е правото на обвиняемия да обжалва решението на съда след края на делото. В състава на съда влизат и съдии от Апелативния съд, така че няма деление на първа и втора инстанция, а само една процедура. От гледна точка на обвиняемия, той губи един цяла инстанция. Има и един особен режим по отношение на сътрудниците на правосъдието. Той позволява например освобождаване или намаляване на отговорността, която те носят. В рамката на системата за защита на свидетелите са предвидени и специални мерки като охраняването от специално обучен полицейски персонал, даване на показания чрез видео конференция, скриване на самоличността на свидетеля, като не се разкрива например къде живее, къде работи, каква му е професията, възрастта, адресът. В случай, че свидетелят е държавен служител, законът позволява да се внесат промени в личните му данни или да се смени работното му място.

За борбата с организираната престъпност в Гърция е много важно и въвеждането на европейската заповед за арест. Ще направя един кратък коментар за нея, за да не ви отнемам времето, а по-нататък може да я обсъдим в детайли. На практика изпълнението на тази заповед няма нищо общо с традиционната екстрадиция и това е ясно, когато се отчете фактът, че министърът на правосъдието няма влияние върху решението по отношение на изпълнението на европейската заповед за арест. Той няма влияние и по отношение на това как да бъдат предавани местните граждани.

Основните проблеми идват от материалното право. На първо място у нас действа Конвенцията от Палермо за транснационалната организирана престъпност, а освен отделните разпоредби за тероризма, имаме и още две разпоредби, които засягат престъпните организации. И двете засягат тероризма, а едната непряко се занимава и с организираната престъпност. Това е една много странна и политически обусловена диалектика, която ние, разбира се, можем да обсъдим, ако имате желание, по-нататък. Вторични ефекти на тези законодателни неблагоприятия е извънредно символичният характер на законодателната рамка, липсата на определение за организирана престъпна дейност и рискът да бъде налагано наказание по-скоро за вярвания, отколкото за действителни деяния.

Друг вторичен ефект е липсата на ясна дефиниция на организираната престъпност. Например, има престъпления, които според една разпоредба не са наказуеми като проява на организираната престъпност, но според друга разпоредба е обратното. Ако организираната престъпност се разглежда като основана върху предприемаческия модел, то би следвало да подчертаем и йерархията, структурните елементи на групата или пък личните връзки в нея, каквито са например етническите елементи или роднинските връзки. Тогава би трябвало да отчетем и финансовата облага като цел. И по този начин да разграничим организираната престъпност от тероризма. Това в момента не е възможно.

Разбира се, дефиницията на организираната престъпност е задача, която се сблъсква с множество проблеми. Неясното ѝ определяне блокира възможността за събиране на достатъчно доказателствен материал. Според някои представители на академичните кръгове критерият за тежест на престъплението, например, не е достатъчно гъвкав. Има много разногласия за това каква е разликата между тероризъм и организирана престъпност. Има и един невъзможен опит на съда в Гърция в делото срещу

терористичната организация „17 Ноември” ясно да дефинира тероризма и да го подведе под конкретните разпоредби, които предвиждат престъпна организация. Защото виждате, че вътре се намесват политически и социологически фактори, на фона на липсата на ясна дефиниция за организирана престъпност.

Това води до още два въпроса. Например, понятието за структурирано сдружение по смисъла на Конвенцията от Палермо не съдържа други положителни признаци, като по този начин остава абстрактно и формулирано чрез негативни белези. Така Конвенцията съдържа предписания, но те не са пълни.

На второ място бандата може лесно да бъде неправилно изтълкувана като примитивна форми на организация.

Трети проблем при извършване на престъпление от организация е свързан с наказанията. Например, организираната престъпност като начинание и извършването на планирани престъпления от самата организация вървят заедно. Организираната престъпност не поглъща извършването на планираното престъпление. Но така наказанията заплашват да станат наистина драконовски, мълчаливо нарушавайки принципа на пропорционалност, който е конституционно признат в Гърция, защото едно и също посегателство се наказва два пъти. Бихме могли да се преборим с такъв вид несъответствия, ако ясно дефинираме професионалните престъпления и организираната престъпност.

От друга страна имаме проблем с превенцията на организираната престъпност. Гръцкият законодател пропусна по-гъвкавата, справедлива и ефективна алтернатива, предложена от Конвенцията от Палермо. Тя бе да остави престъпната дейност на организацията да се прояви чрез връзката си с някакъв вид деяние, традиционно считано за престъпно (например, опит), за да може да бъде легитимирано наказанието срещу членовете на организацията. Законодателят също така пропусна възможността да намали отговорността за образуване или участие в организацията, като едновременно с това утежни отговорността за извършване на намисленото престъпление от предмета ѝ на дейност. По този начин: гъвкавото разрешение отново става крещящо непропорционално и НК изглежда да се върти около оста на конспиративното хиперпрестъпление в пълен разрез с общоприетото.

Що се отнася до процесуалните разпоредби възраженията, които си мисля, че имат основания, показват на първо място, че броят на лицата, засегнати от специалните разузнавателни средства в качеството си на „подозрителни лица”, заплашва да стане неограничен. Някои съзират тук нарушение на презумпцията за невиновност. Тайната на мерките нарушава принципа за забрана на самообвинението. Тежестта на доказателствата де факто е обърната. Решението на съдебния състав, което допуска използването на специалните разузнавателни средства, е някак предопределено, след като полицията влияе върху процедурата по силата на оперативна гледна точка, т.е. по отношение на преценката за предположен риск и оценката за възможностите на изпълнителните органи. Така съдебният органи се превръща на практика в клон на администрацията. Очевидна е липсата на условия за допускане и прилагане на специалните разузнавателни средства, а санкционирането в случай на разкрито нарушение на гражданските права не е ясно (някои считат, че в такива случаи специалното правило за използване на събраните доказателства следва да намери приложение), а изпълнението на някои мерки е почти невъзможно поради липса на съответната изпълнителна правна рамка.

Що се отнася до феноменологията на организираната престъпност в Гърция от началото на 80-те, тя е ориентирана предимно към трафик на наркотици, изнудване, поръчкови убийства, отвличания, които нарастват от 1990 година насам. Конкретно относно корупцията, през 2005 г. имаше и съдии, които бяха подведени под

отговорност в дела за изпиране на пари. Някои от тях бяха признати за виновни, срещу тях бяха предприети съответните дисциплинарни мерки и бяха наложени санкции. Имаше разследвания на съмнително придобити доходи и съмнителни декларации за придобиване на имущество. Разследвана беше организация, подпомагаща проституцията и изпирането на пари, придобити от контрабанда на цигари и от кражба на луксозни коли, които се крадат в Гърция, а след това се продават в чужбина. По принцип се смята, че престъпната група е различна от бандата, защото бандата не се характеризира със специфична организационна структура. Но тогава е важно да разберем как, например, да се квалифицира грабежът – кога той се смята за извършен от банда и кога от организирана група.

Бих искал да приключа с няколко предложения за подобрене на законодателството. На първо място трябва ясно да се дефинира материалната облага като основен разграничаващ признак на организираната престъпност. Така бихме отговорили изцяло на разпоредбите в Конвенцията от Палермо. Изричното съотнасяне на субективната насоченост към придобиване на материална облага със самото разбиране за организирана престъпна дейност съответства и на необходимостта организираната престъпност да бъде разбрана на основата на „предприемаческата теория”, т.е. като основана на разделение на престъпни функции и финансова структура. Такова нещо е било въведено, например, в австрийския и в италианския Наказателен кодекс.

Друго предложение, което искам да отправя, се отнася до законовата рамка относно организираната престъпна дейност. Тя трябва да бъде допълнително рационализирана и направена по-гъвкава, например чрез провеждане на разграничение между ръководител, участник и външен сътрудник на организацията и съответно разграничение в наказанията; чрез разпространение на обхвата на престъпните прояви, които организацията си поставя за цел да извършва, само до престъпления, които могат да бъдат квалифицирани като тежки от обективна страна; чрез избягване на „символично” отегчаване на отговорността в противоречие с принципа за съответност на престъплението и наказанието, като например правилото за удвояване на наказанието за едно и също престъпно поведение, подведено под формално различни разпоредби.

Що се касае за противодействието на **изпирането на пари**, проблемите произтичат не толкова от правната рамка, колкото от липсата на подходящ оперативен и технически инструментариум, който да обезпечи такова противодействие.

Това е основното. Има и други критики. Ние трябва да наказваме предикатните престъпления, за да можем съответно да накажем извършителя на последвалото изпиране на пари. Иначе някои действия могат да останат ненаказани. Трябва да се предотврати възможността отговорността на някои категории професионалисти (адвокати, например) да започне да вреди на упражняването на самата професия. Така например трябва неутрални актове да се считат изначално за законни, каквито са например правните консултации в полза на лица, заподозрени или обвинени в организирана престъпна дейност. От дискусиите които текат в Германия, е известно правилото нон хайдегам, което означава, че правната защита на всеки обвиняем, дори замесеният в организирана престъпност, трябва да се разглежда преди всичко като правна. Трябва да подчертаем необходимостта от спазване на принципа за съответност на престъплението и наказанието, особено по отношение на обхвата на конфискацията на придобитото чрез престъпление. Трябва да се въздържат обширните правомощия на националните власти, отговорни за противодействието на изпирането на пари, повечето от които са съответни звена за финансово разузнаване.

И последното нещо, на което искам да се спра, е свързано със специалните разузнавателни средства. Тук разпоредбите имат нужда от прецизиране, за да бъдат по-

приемливи за гражданина, а също и да могат да облекчат съдиите. И, разбира се, що се отнася до Балканите, нужно е допълнително развитие на двустранни спогодби за борба с организираната престъпност, където тя да бъде отчетена като въпрос от изключителна важност. Много ви благодаря за вниманието!

Ива Пушкарлова

Колеги, докладът за Гърция съдържа необичайно задълбочен анализ на гръцкото законодателство, какъвто не е достъпен за широката общественост извън Гърция. И по мое мнение дава достатъчно основание да се изведат общите тенденции на Балканите извън анализа само на посткомунистическите държави. Например, за мене беше тъжно удовлетворение да установя, че гръцкият законодател изпитва същите затруднения в инкорпорирането на международния стандарт, какъвто изпитва и българския. И че по някакъв начин гръцкият законодател се е справил по-добре в една част, а българският законодател – в друга част. Горедолу същият анализ би могъл да се приложи и към въпросите, свързани с организираната престъпност в Турция. Турският законодател също е изключително успешен в една част на инкорпорирането на международните стандарти и относително по-слабо успешен в друга част, в която част негови съседи са по-успешни. Затова давам думата на Семра да ни разкаже за Турция.

Семра Джошкунтуна

Много ви благодаря, много ми е приятно, аз искам да започна със сравнение на законите, действали до 2004 и промяната на НК и НПК от 2005 г, които са в сила сега. Това съвпада и с периода на преговорите на Турция за влизането в Евросъюза и нуждата от синхронизиране на законодателството. В стария закон, действал до 2004, организираната престъпност беше по-слабо оформена и то само в няколко члена на закона. Тя се споменаваше с по-общии изрази, като схващането за нея се допълваше донякъде със Закона за борба с тероризма, с процесуалните закони и с члена от НК за престъпления против държавата. Тези престъпления бяха разглеждани в специализираните съдилища за държавна сигурност, които по-късно, с промяната на закона, се отмениха и се присъединиха към нормалните наказателни съдилища. Законът от 2004, който влезе в сила през 2005 г., допринесе успешно за по-добро дефиниране на понятието организирана престъпност. В член 220 от закона има определение за група, която се сформира и управлява с цел извършване на престъпления. Тази група трябва да бъде най-малко от трима члена, които да имат или йерархическо разпределение помежду си или разпределение на длъжностите с цел извършване на престъпления. Самото това образувание се приема за престъпление и това е достатъчно за започване на следствени действия. За двегодишния период на съществуването си този закон се радва на широка практика. В Турция има и виц за това – как всеки трима души, събрани на едно място, може да бъдат осъдени за организирана престъпност. Всъщност, разбира се, е по-сериозно, защото законът в почти всичките определения за престъпност и видове престъпност е дал място на извършването ѝ чрез групи, които са именно организирани престъпни групи. По-конкретно става дума за транснационални престъпления като трафик на хора, търговия на хора, наркотрафик. След това се нареждат престъпленията срещу държавата, застрашаването на общественото здраве, престъплението срещу целостта на човека, търговията с органи, човешки органи и тъкани... Всичките тези престъпления всъщност, както е предвидено по закон, могат да бъдат извършени от индивиди или от група хора, които не представляват организирана престъпност. Но ако тези хора са част от една организирана група, тогава се утежняват

наказанията. Моето лично мнение е, че рамковото определение за организираната престъпност в турския НК не трябва да бъде само по себе си база за започване на следствията. Защото една организирана престъпна група на практика и в статистиките на министерството на правосъдието и МВР всъщност се проявява в много сфери на престъпността. За да може тя да си гарантира финансови средства и облаги, тя може да извършва и престъпната дейност да присъединява към себе си хора, които ще използват за извършването на престъпността, което представлява отделни престъпности. Искам да дам пример с това от практиката. В случаите с трафик на хора например много често се вижда, че тези групировки, които се занимават с това, използват хора, които са слаби икономически или са с ниско културно ниво, като ги зарибяват и ги приучват към използване на наркотици или психотропни вещества. Това само по себе си е престъпление, както е престъпление и това, че после тези хора се използват за придобиване на облаги чрез трафика на хора. Искам да засегна и един друг въпрос, който отделно засяга и една много болна тема за Турция: тероризма. Беше приет специален закон за борба с тероризма, където е въведено понятието тероризъм, чиято цел е идеологическа, политическа, плюс използване на насилие и оръжие. Но тук искам да направя едно сравнение с престъпленията против държавата. Те също могат да бъдат предмет на организирана престъпност. И в момента едно от много актуалните дела, което се води в Турция и представлява интерес от юридическата практика в страната, е делото Ергенекон, за което в момента се оформи специална зала за заседания. В Турция много рядко едно съдебно дело продължава без прекъсване на заседанието. Предишният случай е свързан с осъждането на премиера Мендерес от Военния съд и това е второто дело, което в момента представлява интерес. 2500 страници е обвинителният акт, повече от 80 човека са арестувани в момента, и тук обвинението е създаване на престъпна група, която цели да смъкне властта и да препятства управлението на държавата от съответното управление, което имаме в момента. Има много твърдения, че това донякъде е политическо дело, но от друга страна е интересен фактът, че тук доказателствата, които се предоставят, са документи от хиляди страници, които на практика не могат да бъдат изчетени и разгледани в приетия в законов срок за завършване на делото. В турския НК има една особеност, свързана със случаите, когато организираната престъпност цели не само финансови, но и политически облаги. За разлика от терористичните групи, терористичната организирана престъпност всъщност в себе си храни и много други видове престъпност, които основно се финансират от наркотрафика и трафика на оръжия. И за това е приет специален закон. Искам да погледна на темата от една гледна точка. Ако ще говорим за борба с организираната престъпност, определенията и законодателството безспорно са важни. Но мисля, че още по-важен е Процесуалният кодекс и най-вече начините за събиране на доказателства срещу организираната престъпност. Защото организираната престъпност променя своя характер, като се съобразява с новите технологии. В Турция много често се наблюдава как организираната престъпност вече се опитва да се скрие зад официални търговски дружества. Според мен основните проблеми са именно в събирането на доказателствата. Със смяна на Процесуалния кодекс в турското законодателство се ограничиха правата на следствените служби и полицията да събират доказателства, което всъщност е много голям проблем за следствените дела. По мое лично мнение един от най-важните моменти е съобразяването на НПК с правата на човека, защото това всъщност ограничава правата на съдебните и следствените органи. Тези изменения бяха продиктувани от два фактора – започването на преговори с ЕС и загубените от Турция дела в Страсбург. За да се направи сега обиск или за да се арестува човек, непременно трябва да има писмено решение от съдебните органи. А като се има предвид технологичното развитие и скоростта на действие на престъпните

групи, така не е възможно да се води равномерна борба с организираната престъпност. И мисля, че това е един от важните въпроси, който трябва да бъде дискутиран от гледна точка на законодателството и оформянето на тези права. От административна гледна точка Турция е регистрирала съществен напредък в борбата с организираната престъпност. Например много от поделенията на МВР работят съвместно с отдели на Министерството на финансите и на Министерството на правосъдието, има сътрудничество и с други органи. Има много добро обучение на кадрите в МВР, които се специализират не само в Турция, но и извън страната в сферите на технологиите. Благодаря ви за вниманието.

Ива Пушкарова

Благодаря на Семра, докладът за Турция е изключително богат на фактологична информация и когато се чете заедно с докладите за другите държави почти може да се види как минава трафикът от Азия към Западна Европа през Турция. Сега бих искала да дам думата на представителя на Хърватия Далибор Долезал, който има малко по-различна гледна точка върху проблематиката, тъй като той е криминолог и анализът на организираната престъпност в една млада, току-що оформена като демократична държава, е изключително интересен от гледна точка на факторите, които влияят върху Западните Балкани, във връзка с разпадането на бивша Югославия. Заповядай!

Далибор Долежал

Много благодаря, Ива! Дами и господа бих искал на първо място да благодаря на Ива и на г-н Попов за това, че ме поканиха да присъствам на тази конференция. Когато Ива се свърза с мен и ми предложи да направя една разработка за организираната престъпност в Хърватия, първият ми въпрос беше, че не съм експерт по въпросите на организираната престъпност. Мога да направя само криминологичен обзор. Например, бих могъл да направя един преглед на нещата, които са се случили в Хърватия, когато Хърватия беше част от бивша Югославия, след което да проследя събитията по време на войната и след това. И после ми дойде идеята, че може би ако говорим за превенцията срещу организираната престъпност ще можем и ефективно да я предотвратим. Тоест, ако разберем произхода, природата и самата ѝ концепция. Така че аз започнах от самото начало. Да, Хърватия е една много млада демократична държава и тя може да послужи като един пример за това как организираната престъпност от комунистическия режим, която е функционирала тогава на много ниско ниво, след което е увеличила своя капацитет до едно много високо ниво и понастоящем пречи на сегашното демократично управление. И така, както вие знаете, Хърватия беше част от бивша Югославия и Югославия също така беше под комунистическо управление, но това не беше толкова строг комунистически режим, както например в бившия Съветски съюз. Но все пак си беше комунистически режим и това, което е много важно е, че бивша Югославия географски се намира на много интересно място на Балканите, защото тя беше последната държава и служеше като връзка между Изтока и Запада. И затова се наричаше Балканския път. Ако трябва да кажем, че не е имало никакви престъпни организации, а когато говоря за престъпни организации имам предвид нещо като мафия, много организирани, това няма да е неподходящо. Те съществуваша в бивша Югославия, но това беше по-скоро една мрежа на черния пазар. Имаше много на брой, но малки престъпни организации, които функционираха помежду си, работеха една с друга и бяха много добре свързани с престъпните организации извън Югославия. Това означава големи печалби, силни връзки, особено при трафика на оръжия, на

наркотици и на хора. Така че ние можем да обобщим, че черният пазар на практика е произходът на организираната престъпност, която в момента имаме в Хърватия. През 1990, както си спомняте, имаше война в бивша Югославия, която трансформира държавата, режима и обществото. А също така и престъпността. Което означава, че ние сега трябва да се занимаваме с нов вид престъпления, които не бяха познати от комунистическите закони и в комунистическия режим, защото те са различни. Поради войната ЕС и целият свят се опитаха да спрат войната в Хърватия и поставиха цяла бивша Югославия под ембарго по отношение на търговията с оръжия. Спомняте си, вероятно, преговорите и разговорите за корупция в комунистическия режим. Настъпи също така трансформация на комунистите, така че сега вече имаме реформирани комунисти, които станаха едни нови демократи. Но това, което е най-важно да кажем, е, че те все така си имаха връзките с черния пазар и престъпните организации. Така че, ако вие имате една държава, която е във война и не може по легален път да си набавя оръжие, то тогава тя трябва да се свърже с черния пазар, за да намери начин да си купи оръжие по един малко по-малко законен начин. Това ОК ли е или пък не, това вече е спорен въпрос, можем по-нататък да го обсъдим. Но най-важното е, че това позволи възникването на една система на сътрудничество между организираната престъпност и самия режим. Тя функционира така, че всъщност не може да има организирана престъпност без знанието на управляващия режим. Защото, каквото и да представлява организираната престъпност, тя е много добре структурирана и организирана, има си правила, а най-вече тя не може да се внедри в обществото без корупция. И тъй като комунистическият режим беше много корумпиран, това означава, че и организираната престъпност съществуваше и беше много добре свързана с управляващия режим. Но комунистическият режим преля в нов управляващ демократичен режим. Интересно е да отбележим, че когато ние спечелихме войната и когато установихме демократичния режим, то той си остана демократичен еднопартиен режим, защото все още си управляваше една партия – Демократичния съюз. Това не беше комунистическата партия, а една обновена комунистическа партия. Тя унаследи от миналото всички добри и лоши неща. Войната остави Хърватия в една много неприятна ситуация по отношение на икономиката, по отношение на законодателството, по отношение на обществото и по отношение на политиката. Също така остави Хърватия в такава ситуация, че системата все още да съществува, но да остане скрита. Тя беше много добре изградена и вкоренена в управляващия режим и реализираше големи печалби. Но Хърватия след войната не успя да разруши системата заради връзките, които бяха изградени. Защото когато имате връзки с черния пазар, това означава да правите услуги на хората. И ако искате отново да ви изберат трябва да бъдете чисти в очите на общественото мнение. Но ако изведнъж започнете да се размисляте и по отношение на приятели от организирана престъпност, те могат да споделят с обществеността много неща, които правителството всъщност е правело по време на войната. Така че те сключиха един пакт: системата ще съществува, но няма да е замесена с управляващия режим. Или пък държавата така да се каже, ще си затваря очите за определени неща, които престъпните организации извършват понастоящем в Хърватия. Има още едно нещо, което трябва да споменем и то е, че когато вие трансформирате обществото от комунистически режим към демокрация, това включва и трансформация на обществената собственост, която става частна собственост. Това беше голям проблем на правителството, защото Хърватия трябваше да трансформира държавната собственост в частна и така стартира фондът за приватизация на Хърватия. Но мениджърите на този фонд бяха членове на управляващата партия. Така че вие лесно може да си представите защо беше толкова популярно да се казва, че приватизацията в Хърватия на практика е най-големия обир, един от най-големите обири в Хърватия и

направила много повече разрушения от самата война. Така че ние вече имахме една нарушена структура по отношение на фабрики заводи. Това, което остана недокоснато от войната, на практика беше ограбено след войната, така че ние после нямахме нищичко останало. И това е една от основните причини, поради които Демократичният съюз на Хърватия загуби изборите и на власт дойде нова коалиция. Едно от първите неща, които те направиха, беше да отговорят на удара на организираната престъпност в Хърватия. Публикуваха се статии за организираната престъпност. Те се опитаха да обяснят на хората какво точно е организирана престъпност, какъв ѝ е произходът, какви са ѝ видовете, каква ѝ е структурата. Защото не че хората в Хърватия не знаеха за организираната престъпност, но когато се сложи черно на бяло, когато се напишат всичките неща, които ние знаем без прекалено формалистични обяснения, то това означава, че правителството на практика потвърждава, че организираната престъпност съществува в Хърватия. А това е една много голяма политическа стъпка. Ако ние искаме да се борим ефективно с организираната престъпност това означава, че трябва да обясним, че тя е много специфичен вид престъпност, като цяло. Вие трябва да имате специални институции, които да се занимават точно с организираната престъпност и ние имаме например Службата за борба с корупцията /това в Хърватия се нарича УСКОК/. Също така получихме първата национална програма с екшън план за борба с корупцията. Националната програма означава теория, докато екшън плана означава практика. Ключовият елемент в тази теория и практика са основните твърдения в тази програма, което означава, че ако вие се борите с организираната престъпност ефективно, то преди всичко трябва да имате политическото желание и воля, за да го направите. Може да си имате закони, може да имате правна структура, може да имате полиция, можете да имате всичко, но ако няма политическа воля и желание, за да може да се овладее организираната престъпност, то тогава няма смисъл. И така, ние имахме нужда от някакъв вид реформа на обществото, мотив, за да реформираме обществото и този мотив дойде през 2003 г., през февруари месец от ЕС. Започна продължителна реформа на законите на институциите, което означава че на теория ние произвеждаме едно доста голямо количество закони. Но ние не произвеждаме голямо количество практика. Не прилагаме тези закони. Което е основният недостатък на правителството на Хърватия. Ако вие просто копирате един закон или едно решение от една държава във вашата държава това не означава, че той ефективно ще заработи и във вашата държава. Защото трябва да се уважават известни културни и традиционни елементи. А не просто да се копират законите от държавите от ЕС и от САЩ. Ние сме много различни, защото Хърватия е бивша част от един комунистически режим и тя не просто трябва да променя законите си, но и начина на мислене. Държава, която е била в комунистически режим към 50 години не може за месец или за 2-3 години да промени етиката и ценностите, които е наследила от комунистическия режим. Това е дълъг процес. Понякога той отнема десетилетия, за да може да се промени мисленето и чувствата на другите хора за това какво е една демократична държава, какво е демокрацията сама по себе си и какви ценности трябва да бъдат въведени сега в обществото. А не да се повтарят ценностите от комунизма. Докладите от ЕС показват, че правителството на Хърватия е било много ефективно при произвеждането на закони, при гласуването им и писането им на хартия. Но на практика аз вече казах – мафията настъпи през 1994 г. и с това дойдоха убийствата на хора от тези престъпни организации. Когато говорим за мафията в Хърватия, тя не съществува като единно цяло, а под формата на различни и отделни престъпни организации, които не са свързани една с друга. Да, понякога те за определени престъпления се свързват една с друга, след което отново се разделят. Важно е да отбележим това, защото ако попитаме има ли престъпна организация в Хърватия, правителството ще каже: не, няма. А през

2003 г. Върховният съд на Република Хърватия дори потвърди, че няма такава организация в Хърватия. Но няма такава организация като класическата мафия, като Камора и Андрагета, но има много голям брой малки престъпни организации, които все още функционират и някои организации произлизат още от комунистическия режим. Ние го знаем, правителството също го знае, но на практика никой не прави нищо. Що се отнася до престъпните дейности, извършвани от престъпните организации, ние имаме нещо, което наричаме конструктивна мафия или мафия на строителите. Ако искате да построите нещо в Хърватия, трябва да се снабдите с огромен брой документи. Това отнема време и е дълга процедура. Но има някои строителни компании, които строят из цяла Хърватия и не е ясно как успяват да свършат цялата работа или да си получат цялата документация в рамките на броени седмици, а пък на другите това отнема една година или две години. По крайбрежната линия на Хърватия е пълно с нови хотели и къщи, построени на места, които са защитени от закона, като резервати или нещо подобно. За това пишат вестниците и говори телевизията; медиите съобщават, че има нещо нередно, но нищо не се прави на практика. Отговорът е: да, ще разгледаме случая. Обикновено се създава комисия и там приключва цялата работа. Всъщност, ако искате нещо да изчезне, трябва само да сформирате комисия. Това е много ефективен начин да изчезне нещо като проблем. В Хърватия имаше също и обири на бензиностанции, на банкови клонове, а също и на пощенски клонове. За няколко месеца бяха извършени огромно количество обири. И полицията се оказа много неефективна, не можа да хване престъпниците. Тя не можа и да установи кой е извършил онези убийства, които навремето се бяха случили. От това, което пише във вестниците, разбирам, че полицията все още няма информация за онези убийства. Нито един случай не е бил разрешен, дори и индикация за напредването му няма. Така че в новата ера на демократичния режим в Хърватия хората, които са били свързани с престъпните организации са положили много усилия да представят себе си не като престъпници, а като видни бизнесмени, защото сега те имат законни бизнеси и дори си сътрудничат с правителството. Сега си имат бензиностанции, имат си корпорации. Така че всичко в момента е официално. Но когато дадена медия попита правителството, помоли правителството да направи нещо за разследването на произхода на парите на определени лица, то тогава правителството казва: да, ние имаме законите, ще разследваме случая. И след това всичко изчезва и се покрива. И така може да се направи заключението, че правителството на Хърватия е наследило от комунистическия режим една корумпирана система, а връзката между правителството и престъпните организации е много засилена и продължава да бъде на много високо ниво. Тя позволява на хора да формират легален бизнес със законни компании и с пари, които имат съмнителен произход. Публикации във вестниците показаха, че някои ключови членове на правителството всъщност са замесени в тези схеми. Това, което ме изненадва най-много, е, че никой у нас не се изненадва от това. Когато кажете нещо такова в Хърватия на глас, ви се отговаря, че това е достатъчно известен факт, че няма нищо ново под слънцето. Сега се твърди, че сме на прага на решение дали ще направим нещо по въпроса или няма да направим. В Хърватия вече признаваме, че това е един голям проблем. По-голяма част от правителството го признава, но твърди, че все още има много неща около организираната престъпност, които не са изследвани. Но истината е, че ние знаем твърде много за организираната престъпност. Защото организираната престъпност на първо място е организирана така, че всичко може да бъде проследимо. То е организирано, подлежи на наблюдение и може да се види точно какво правят, в какви връзки влизат с други държави, което на свой ред означава че правителството и полицията могат да си сътрудничат с други държави, за да могат да идентифицират престъпна организация в Хърватия. Освен това организираната

престъпност е много адаптивна. Тя дойде от комунистическия черен пазар и само за 4-5 години се адаптира към възможността за демократични корпоративни институции. Ако ние знаем това, то тогава това означава, че ние знаем твърде много неща, за да можем да организираме превенция срещу престъпните организации във всяка една държава, не само в Хърватия. И така, кои са крайните оръжия и средства, с които да се борим срещу организираната престъпност? Първото е политическата воля. Правителството може да направи почти всичко, което е в рамките на закона. Хърватия има известно количество добри закони и само трябва да има политическа воля и желание дали ще продължи да съществува в държавата такава организация или не. Второто е прозрачност. Едно от нещата, които са много често срещани в организираната престъпност е тайната дейност. Ако всички правителствени дейности са прозрачни и всеки да може да види точно какво става, то това означава, че хората имат контрол върху политиката и реформите в страната. Това държи ниско и нивото на корупцията, която е много тясно свързана с организираната престъпност. Това означава, че и организираната престъпност също ще бъде на много ниско ниво. Второто оръжие е върховенството на закона. Можем да кажем, че организираната престъпност е форма на болест и че тя инфектира държавата. Това става, когато организираната престъпност е замесена и пряко свързана с правната практика, с местното управление, здравеопазването и дори с науката. И ако на този фон нищо не се променя, а правителството казва, че законите са хубави, но справянето с престъпността просто е един дълъг процес, който е в момента в ход, това означава, че хората започват да не уважават върховенството на закона. А това ще рече, че в обществото няма уважение към какъвто и да било закон. Това е важно, защото тука влизаме в сферата на човешките права. Защото аз вярвам, че върховенството на закона е едно от най-важните неща, свързани с човешките права. Защото законът сам по себе си запазва, защитава човешките права. Ако вие не уважавате закона, това означава, че вие не зачитате човешките права. И организираната престъпност, поради своята специфичност, защото това е много специфичен вид престъпност, която се замесва с демократичния режим, подкопава върховенството на закона и едновременно с това нарушава и правата на човека. В заключение, няма начин, по който можем да премахнем всякакъв вид престъпление, ние само можем да го сложим под някакъв, под наш контрол. Т.е. ние не можем да го премахнем изцяло, ако искаме да го сложим под наш контрол, ние трябва да направим определени неща в политиката. Но искам да завърша моята презентация с едно становище. Това, от което наистина имаме нужда, е решение от вземащите решения, от законодателите. Ако те решат, че организираната престъпност не трябва да пречи на върховенството на закона, то ще стане точно така. Ако съществуват нужните институции с нужното за тях финансиране, то се иска просто едно обикновено решение. Да или не. И с това бих искал да приключа моята презентация. Благодаря ви за вниманието!

Ива Пушкарова

Благодаря на Далибор, интересното е, че държави от двата противоположни края на Балканите чрез своето законодателство свързват борбата с организираната престъпност със закрила на човешките права. Сега бих искала да поговорим всички заедно по въпросите, които бяха засегнати в докладите. Разбира се, в писмената си част те са много по-подробни. В рамките на презентацията не може да се изложи всичко. Ако имате въпроси, заповядайте! Колежката от Румъния не успя да дойде. Така че аз поех ангажимент да отговарям на въпроси и за Румъния. Заповядайте!

Иван Чалъков

Прегледах тази брошура с докладите за отделните страни и това, което ми направи впечатление, е докладът за България и за Румъния. Те като че ли описват два различни свята. При нас има подробна история на възникването на организираната престъпност, обвързването ѝ с държавните структури, с бившите комунистически традиции, които са в държавата и в службите за сигурност и т.н., докато Румъния представя много по-нормативен доклад, в който просто са посочени класически неща като данни за трафик на хора, особености на законите, някакви общи социални причини, но цялата роля на прехода, която е специфично балканска и я има навсякъде, в Румъния някак си липсва. Това рефлектира ли някак в организираната престъпност в двете страни или ...

Ива Пушкарова

В най-общите си тенденции те като че ли не се различават много. Това, което може да се каже за Румъния, като различно от България е, че в Румъния трафикът на хора е приоритетно развит, т. е. това е нещото, с което тяхната организирана престъпност основно се занимава. Но като общ поглед върху проблематиката на организираната престъпност румънското законодателство е много бедно. И това е така, защото при тях действа все още стария наказателен кодекс, който е доста объркан и доста пестелив. Основният му проблем е, че е пестелив. Той не инкорпорира достатъчно подробно народните стандарти, има нещо казано, но то е много общо и поради това не се прилага. Т. е. законодателят няма реален поглед върху проблематиката, а поради това и съдебната практика няма такъв поглед. А когато нито от закона, нито от съдебната практика излиза физиономията на организираната престъпност, обществото също не успява да изработи понятие. Новият им проектозакон, който от няколко години е подложен на обществена дискусия, е доста по-добър. Но по някаква причина румънският парламент като че ли се опасява да го вкара в сила, той трябваше вече от две години да действа. А все още е подложен на публична дискусия. И в рамките на тази дискусия, той се променя. Не знам дали отговорих на въпроса.

Румен Георгиев

Аз исках един коментар да направя, ако няма други въпроси. Пак е свързан с комунизма. За да бъде утре дискусията с малко по-различна гледна точка. Стената, която разделяше демокрацията и комунизма не е като права, тя винаги е с източен и западен край или югоизточен или югозападен. Искам да кажа няколко неща, без да съм адвокат на комунизма. Първо, това, че в престъпния свят кралете общуват с кралете на светлия свят, е казано много преди Маркс да пише неговите неща. Откъдето идва и термина. То е старо като света. Корумпирането като метод на война е на 5000 години. Откакто има свят човешки. Има и източници китайски за тая връзка. Ако някой ми каже една демократична държава, в която между службите и между хората, които извършват не до там почтени услуги, има стена, аз ще го обичам. Но такава държава няма. Просто бизнесът е такъв. И така, когато падне една стена тя трябва да падне изцяло. Искам да кажа като следовател, като човек, който разследва дела, където имат пръст служби или няколко души, които не са много глупави, винаги се усеща. Винаги се усеща противодействието, организираността на едно нещо винаги се усеща. Тука не говоря за банални неща, които са от романите на Агата Кристи, но когато става дума за сериозни хора и за сериозни дейности то винаги се усеща. Например, има няколко области, в които организираната престъпност е точно толкова застрашаваща за

човечеството и човешките права, които ги няма в нашите брошури. Мога да ви кажа веднага няколко области: фармация, търговия с оръжие и енергетика. Нещата, които стават там, винаги са свързани със сериозни хора. И със сериозна организираност. Която не говори само на руски, и не е свързана с комунизма и с идеологията, а с пари. Така че много ми се иска като си приказваме, например, също, значи, с колегите от Турция, имаме, аз съм имал десетки дела. Ловим разни контрабандисти, които пренасят в стомаси злата, всичко е като песен. Но преди 14 години и 14 дни близо до светлата и забравена вече дата 7 ноември, на моста между Азия и Европа, един шедьовър на архитектурата, който свързва европейския и азиатския квартал на един от най-красивите градове в света с най-голяма история, бяха разстреляни четирима българи в един мерцедес. Да продължавам ли? Тука много журналисти има, ще се сетят. България тогава не установи износ на ток. Имаше кръгове в Турция, които имаха очевиден интерес България да изнася ток. Защото българският ток беше тогава 2 цента, а този в Турция беше 8. Но, както знаете, винаги, когато някой печели пари, друг ги губи. И казвам този случай, защото тогава, това е един от случаите, в които между правозащитните органи на двете съседни страни нямаше това братско действие. Нещо повече, колегите, и то на най-високо ниво, ни отказаха, просто ни отрязаха като кисела краставица по отношение на искането за правна помощ. Министърът на правосъдието отказа, и то в необичайно кратък срок. Отварям една скоба – когато една държава не иска да сътрудничи на друга, тя обикновено просто не отговаря. Така е прието. Примерно, Русия беше питана през 91 г., когато се появи първата книга на Калугин за убийството на Георги Марков, беше питано от българската страна и тя досега не е отговорила. Нали, нищо не вежливо. Просто за да разследваш в Русия, ако самата Русия не иска, трябва да си установил режим, какъвто и Хитлер и Наполеон не успяха – влязоха за малко, единият влезе, другият почти влезе, но нали това си е, никоя държава не може да разследва в друга. Освен много голяма държава в много малка. И така, казвам това, защото в този случай, естествено, правото е нещо хубаво, винаги има много приятно изглеждащи аргументи. Думата ми е за това, че ако надхвърлим Марио Пузо... Но дори и в Марио Пузо винаги има връзки между сенатори, нали, говорим за най-демократичната държава. Така че мене малко ме драни това за комунизма и некомунизма. И защото съм убеден, че в голяма част от организираните групи участват и други хора, които не са от комунистическите служби и тъкмо това е проблемът. Защото когато сериозни хора се заемат с този вид взаимодействие, то винаги е много сериозно. И в следствието имаме дори такъв лаф, когато има такъв случай, че едно разследване прилича на борбата на баща с дете. Нали таткото придържа детето за челцето, а то маха с ръчички. Винаги в тия случаи в ролята на детето, което маха с ръчички, е разследването и съдебната система. По простата причина, че няколко добре обучени хора могат да побъркат всеки съд, могат да ви пратят 40 свидетели за два дена, които такива неща ще ви разкажат, че свят ще ви се завие. И делото няма да трае една година, ами може да си е вечно. Но намесят ли се сериозните хора и всъщност това е част от проблема, защото тази сила винаги дава да се разбере, че е там. Дали на някой ще му кажат, дали вестниците ще изнесат изведнъж много услужливо много различни версии за случая, както беше, когато тия хора загинаха. Защо го казвам? Защото тогава в съседната ни и съвсем приятелска Турция вестниците изобилстваха с неща, които свързваха убитите с трафик за жени, с наркотици едва ли не. Незабавно, просто часове след случая. Този, който беше обявен за индивидуален стрелец, ако някой ми каже, че това е първи случай, когато е умъртвил някого, много ще се учудя. Това е човек, който за минута и секунди дава 15 изстрела с големия 9-ти калибър в главата и сърцето на 4 души, седнали в кола. Нали това не е афектиран, какъв беше, търговец на въглища. Нещо от този род, който като била обидена паметта на майка му с псуване, още повече,

че никой от убитите не говореше турски и т.н., и че става случайна среща между човек и автомобил с четири души на моста на между двата континента. И много други неща. Така че това е един много хубав доклад, страшно задълбочен, много сериозен, но наистина да огледаме проблема от всяка гледна точка. По простата причина, че той заслужава едно такова внимание. И защото, и с това свършвам, страната има наистина две лица. Искам да кажа, че примерно корупцията, която е оръжие от 5000 години, беше използвана от запада срещу комунистическата система като оръжие.

Ива Пушкарлова

Може би сега е мястото да кажа, че този проект и тези доклади са само първата крачка за бъдещи анализи, особено за връзката на организираната престъпност на Балканите с политическите режими, където ще може да се влезе във фокуса на тази проблематика. Причината, поради която акцентирам в презентацията си, а и колегите също го споменаха, на комунистическата характеристика на организираната престъпност е, че тя е онази особеност, която отличава организираната престъпност на Балканите от организираната престъпност, например, в Италия. Сега мисля, че няма да възразите да удължим малко дискусиата, тъй като започнахме и малко по-късно. С това давам думата на Харис, който искаше да отговори.

Харис Папахаралампус

Благодаря ви. Съвсем набързо един кратък коментар относно това, което господинът спомена. Уважаеми колега, който коментира преди малко, във връзка с това което вие казахте, мисля, че черните пазари и т. нар. икономически престъпления по време на периода на съществуващото социалистическо управление са нещо, което има връзка, но това не е най-същественото нещо. Най-същественото нещо, което се говори за организирана престъпност, е, че тя е един много ясен и точен американски феномен. Организираната престъпност е свързана с капитализма и мисля, че ако говорим за корупция, ако говорим за тероризъм, пране на пари, за увеличаване или понижаване на криминалната активност, това са криминално свързани икономики. Това е много сериозен процес на разширяване на обхвата. В по-глобален план мисля, че организираната престъпност не може да бъде разделена от глобалната бедност, от глобализацията, от постколониалната държавна дейност. Тя не може да бъде оценена като политическо оръжие. Например моделът за нулева толерантност или неоконсервативните модели за политика спрямо организираната престъпност, или наказателните закони в континентална Европа не могат да бъдат използвани като политически оръжия. Мисля, че те нямат нищо общо със съществуващата преди система на социализма. Дори и корупцията няма нищо общо с организираната престъпност. Тя може да бъде свързана с нея, но все още не представлява организирана престъпност сама по себе си. Мисля, че отговорих на вашата забележка, благодаря!

Велизар Шаламанов

Аз искам малко по-позитивно все пак да погледнем на нещата. Според мене този въпрос със стената е основателен, но това не е физическа стена, това е стената на интегритета на хората, които формират обществото и особено на елита на това общество. Проблемът с комунистическата държава е, че от тотален контрол върху икономиката тя се прехвърли върху тотален контрол на организираната престъпност и това е нещото, което отличава посткомунистическите страни от тези, които са имали

нормално капиталистическо развитие. Неизбежно някакъв процент от пазара е черен, а някакъв процент от обществото е част от организираната престъпност. Ако ние не приемем това, просто ще имаме много голям проблем, защото ще казваме: “ама и ние имаме организирана престъпност, и там има”. Проблемът при нас е, че тя е тотална. Така, както беше тотална комунистическата система, контролираща обществото. И така, както има една хубава мисъл, робът се бори за свобода, а свободният за съвършенство. Значи, първо, ние трябва да получим своята свобода и след това, може би дълго време, ще се борим за съвършенство. Другото му име е интегритет. И все повече нещата ще бъдат прозрачни, все по-малко ще бъдат организирана престъпност. Съвършенството е недостижимо, то никога няма да е 100 %, така, както никога 100 % държавата и обществото няма да контролират какво става. Но едно е интегритетът да е 0 %, т.е. да говориш едно, а да правиш съвсем друго, докато организираната престъпност е 100 %, а друго е интегритетът да е 95 %, а организираната престъпност да е 5 %. Аз мисля, че това, което трябва да направим и тези мерки, които тука се обсъждат, са в тази посока. Но първо трябва да признаем, че има един голям проблем. Искам да завърша с въпрос към нашата колежка от Турция. Турция е най-голямата страна, тя е направила най-голям преход с Ататюрк, въпросът ми е следният: как вие виждате този модел на преход от промяна, контролирана от военните, към промяна, контролирана от граждански институции и по-специално прехода от Генералния щаб към МВР. Казахте, че много добре се подготвят кадрите, но все още генералите твърдят, че те са единствено подготвени да гарантират светската държава, в частност демокрацията. Благодаря!

Семра Джошкунтуна

Благодаря ви за този въпрос, исках да добавя няколко забележки във връзка с темата. Всъщност един от важните критерии, по които се доказва организираната престъпност, е доказването на постоянство в самата организация, извършваща престъпност. Ние можем да говорим за индивидуална престъпност, която се организира, но тази организация няма да има постоянен характер. Мисля, че това е най-важната част от нашата тема. Що се отнася до техническата подготовка на кадрите в МВР, аз говорих за това изцяло от следствена и от съдебна гледна точка. Генералният щаб, както го назовахте, и въобще доверието на турския народ към него като към гарант на републиканския строй на управление, това доверие никога не е спадало. Но в момента управляващата партия спекулира с религиозните ценности. Тя от 7 години не е разрешила проблема с кърпите на жените. Мисля, че това изисква повече промяна на дневния ред в битието и че не е сериозен проблем на управляващата партия. Просто в момента има икономически кризи в цял свят, а освен това местни избори след 3-4 месеца. В пресата много често се дискутира промяна на конституцията, и то на първите 4 члена. Първите 4 члена на Конституцията последователно гласят, че Турция е република с демократичен парламентарен строй, че знамето е червено с луна и звезда, че химнът е еди кой си, а езикът – турски, и т.н. А четвъртият член на Конституцията гласи, че първите три члена в никакъв случай не бива да се подлагат на дискусия за промяна. Дискутирането на Конституцията, според мен, е последната нужда на страната в дадения момент и моето лично мнение е, че това е изцяло отклоняване на вниманието на хората от настоящото положение. И че преди местните избори това е много явна политическа маневра, която не мисля, че има действителна същност. Отделно от това също мисля, че смяната на управлението не е така реално и близко, както по принцип се твърди. Самото общество в Турция може и да е консервативно, но то не е любител на шириатското управление в самата си основа.

Явор Дачков

Въпросът ми е свързан с правенето на диференциация между насилствената смърт, причинена от радикална решимост на престъпниците и между отказа на държавата да разследва. В този смисъл искам да ви попитам, ако знаете, можете ли да ми кажете последните десет години колко поръчкови убийства са направени в Хърватия, в Румъния, в Гърция, в Турция. Аз ще кажа само, че в България те са около 100, ако се не лъжа.

Ива Пушкарлова: 130

Явор Дачков

Филчев се пазареше за 30 души, но това е друг въпрос. До 1999 г. също имаше, но бяха по-малко на брой. Рязко скочиха след 2002 или по-скоро през 2001-2002. Това ми е интересно просто като бройка. Нито едно от тях мисля, че не е разкрито в България.

Семра Джошкунтуна

За Турция такава статистика нямам.

Явор Дачков

Не, не питам за статистика, а просто за личен спомен. Ние тук ги броим по медиите, а не по официална статистика. Просто си ги знаем. Даже има една агенция Фокус, която всеки път като стане убийство, ги пуска всичките, за да си ги припомним. Не знам дали има друга страна, освен Русия, в която поръчковите убийства да са толкова много. Затова питам за другите страни и докато вие си помислите, аз искам да направя една кратка вметка. Аз съм журналист, но съм богослов по образование, да не се стряскате от въпроса. Но слушах г-н Долезал и мисля, че основният проблем на секуларната държава и на модерното право е именно сблъскването на опита да въздадеш правосъдие с правата на човека. И ми се стори интересно да се направи един следващ семинар /даже го казах на Стефан/, в който да се поканят професори по трите монотеистични религии, които да кажат нещо за правото в юдаизма, за правото в исляма, за правото в християнството. И в трите тези религии ще видите обратното – мобилизация на човешката воля да въздава правосъдие. Не говоря за крайностите, до които могат да стигнат фундаменталистите с мачкане на човешките права, но ми се струва, че модерният секуларен свят доста е изгубил от ангажираността, с която въздава правосъдие. В случая това е държавата, която се очаква да осигури на съдебната система такава независимост и мотивация, че изходът да зависи все пак и от волята на съдията. Знаете пред какво трудно решение бива изправен Соломон, но все пак го е взел.

Ива Пушкарлова

Много благодаря. Харис.

Харис Папахаралампус

В Гърция имаме известни проблеми с данните. От пресата знаем, че е след края на 90-те е имало много случаи на такива убийства, които се предполага, че са поръчкови. Най-явният случай беше убийство, извършено от една руска престъпна организация. Но повечето случаи са все така нерешени. Така че ние нямаме точна цифра, но знаем, че има известен брой смъртни случаи, за които полицията не е успяла да стигне до заключение. Феноменът се разраства, макар че нямаме точни данни дали от гледна точка на криминологията това са точно поръчкови убийства или нещо друго. Има подозрения, но не и ясни доказателства.

Далибор Долежал

Ако мога да отговоря за Хърватия. В Хърватия има три различни организации, които поддържат статистически данни: държавната прокуратура, полицията и статистическият институт. Всичките имат различни статистически данни за поръчковите убийства. Би трябвало да се съглася с моя колега от Гърция, че това е една тъмна сфера, защото поръчковото убийство е трудно за дефиниция. Полицията обикновено казва, че няма достатъчно данни дали дадено престъпление е свързано с някаква поръчка или не. Съвсем приблизително можем да кажем, че в Хърватия има 20 или 30 такива убийства. За Хърватия разликата от 20 до 30 е голяма. И може би полицията всъщност казва, че броят е по-нисък, защото е факт, че много от случаите все още са неразрешени или са в процес на разследване. Така че те не могат да бъдат коментирани от полицията, от държавните органи. Все пак искам да добавя още нещо във връзка с темата за разликите между режимите. Комунистическият режим беше тоталитарен в смисъл на контрол. Можехме да правим какво си поискаме, но под контрол. Когато получихме демокрация, дойде както свободата, така и схващането, че при демокрацията можем да правим каквото поискаме без контрол. Така че комунистическият режим направи нещо, което демократичният не успя. Той запази престъпните организации под свой контрол.

Ива Пушкарова

Майкъл Леви има въпрос.

Майкъл Леви

Ами аз съм британец и затова задавам кратки въпроси. Такива, които са на по-ниско философско ниво, ако трябва да обобщя. Просто искам да привлека вашето внимание обратно към презентациите. За мен беше нова следната информация: че всеки има лошо разработено законодателство, след което го адаптира /освен румънците, които не са го адаптирали/. И направих едно може би грубо обобщение. Аз предполагам, не точно за сега, защото може би сега ще предпочетем да прием и да ядем, но по-нататък един от въпросите, върху които е добре да се замислим, е защо това се случва. Какви конкретни аспекти на законодателството са довели до тези последици? Британски, немски или американски експерти идват и казват: “вие имате нужда от това, защото ние си го имаме при нас, в нашата държава”. И хората им казват: “ами добре, нашата цел не е да имаме ефективна система на контрол, а да можем да се харесаме на някоя колониална сила и да получим безвъзмездна помощ. Или пък искаме да се харесаме на ЕС. Или пък по принцип нямаме интерес да имаме ефективни закони”. И така се появява закон,

който умишлено е разработен така, че да не работи на практика. Това става при несъответствия между системите и намеса на чуждестранните експерти, които не разбират и не се интересуват. Но проблемът не са само чуждестранните, но и местните експерти. Защото трябва да има някаква местна отговорност. Защото местните политици са приели тези закони. Защо никой не се е замислил за практиката? Защо не си е казал: “добре де, ако ние гласуваме това, как после ще го въведем в практиката?” Именно това е работата, която вие се надявате, че политиките и експертите ще свършат. Нали затова са там. Така че в това, което представихте, има интересни аспекти на правната трансформация, а не само комунистически или капиталистически тълкувания. Но остава въпросът за изготвянето на местно ниво на нещо, което е взето от чуждестранен орган и после свързано с политическата и местната култура. Дали законодателите някога са се интересували дали то ще проработи или са били много щастливи да създадат една пълна каша след себе си?

Далибор Долежал

Това въпрос ли беше? Аз вярвам, че хърватските правни експерти работят в условията на прозрачност. Ако напишете закон и всеки гражданин може да разбере какво е написано, това означава, че всеки разбира какво правителството иска да направи. Ако напишете един по-общ закон, тогава ще имате нужда от юристи, които да ви го разтълкуват. Но тълкуването е нещо много субективно. Вие питате защо приемаме закони отвън. Ами защото аз поне вярвам, че сред това поколение от правни експерти в Хърватия има много малко хора, които биха могли да напишат практичен закон. Много от законите в Хърватия са добри, но са твърде общи, и ако искате да ги приложите на практика, ще видите на длан всичките им недостатъци. Другият им проблем е, че те могат да бъдат тълкувани по много начини. Всяко едно правителство и всеки един представител на държавата могат да тълкуват закона по начин, който отговаря на неговите собствени разбирания и виждания. Това е един от проблемите, пред които сме изправени сега в Хърватия. Мисля, че това е отговор на вашия въпрос.

Ива Пушкарова

Общото ми впечатление е, че на Балканите законодателят е доста безотговорен. Тук имам предвид няколко неща. Първо, той обича процеса на създаване на законодателство. Второ, той не се интересува толкова много от ефекта му. В този смисъл той е в състояние дълго и подробно да обсъжда един закон с експерти от всички части на света, някои от тях повече или по-малко разбиращи, безкритично да се съобразява с всичко, което му се казва и да създава закони, зад които не стои реална политическа воля. Общото ми впечатление е, че той не знае какъв е крайният резултат от закона, който се прави. Не просто не знае, а не наблюдава и действието на наказателния закон. Това може да се види във всички държави, в които аз съм изследвала законодателството, като оставям настрана Албания, защото там не просто няма политическа воля за справянето с организираната престъпност, а волята е много ясно дефинирана в полза на организираната престъпност. В България едно от възмутителните неща, които се правят с НК, е, че се създават режими, които буквално се сблъскват челно, защото някой не е прочел следващата алинея. Или някой е забравил какво е писал в мотивите за предишния си законопроект. Или вървят паралелно два законопроекта за една и съща норма, като накрая и двата влизат в сила. А те са взаимноизключващи се. Т.е. това е една като цяло законодателна практика, която е некомпетентна в дълбоката си същност. Законодателят, освен че се държи така във

всички части на законодателството /за българския говоря/, той не е квалифициран изобщо да работи с международни стандарти. Дори и тогава, когато той има доброто желание, защото не се чувства застрашен от международния стандарт, той не може да го инкорпорира. В най-добрия случай той го преписва с грешки. И се получава това, което се случва, когато на контролно на две групи се дадат две различни задачи и всеки преписва от другарчето си, всъщност преписва отговора не на своята задача. Това е впечатлението ми и от поведението на законодателите в другите държави. С което не искам да кажа, че навсякъде се правят едни и същи грешки или по едни и същи причини. Но става въпрос за тенденция. А вече конкретните причини, които обясняват конкретно поведение на всеки от законодателите по конкретен въпрос е предмет на следващия проект на РискМонитор, който стартира от началото на идната година.

Стефан Попов

Аз се съгласявам с това, което Ива каза за неконсистентност, противоречия, непълнота, дублиране и т.н. на законодателни текстове. Но искам да повдигна един-два други въпроса. Вижте, говорим за млади демократични общества, които срещат някакъв проблем. Освен известната конвенционална престъпност, която е позната, описана и която всекидневните ни интуиции регистрират, много бързо тези общества започват да се замислят по въпроса, че се наблюдава и престъпност с доста по-висока степен на организираност. Това е идеалният и опростен случай. Тогава политиците, които проектират политики за противодействие на тази престъпност с по-високи степени на организация, решават нещо да правят и решават да го правят и в законодателната област. Те имат нормативния хоризонт на картата за правата и трябва, разбира се, да се вместят в него. Той им дава фундаментални норми. И своите политики, намерения и проекти за противодействие, те ги формализират и ги превръщат в законодателни решения, облекчавайки процеса на производство на политики срещу организираната престъпност. Аз така си представям един съвсем опростен сюжет по въпроса. Това, което не става тука, е точно това. Тук става нещо съвсем друго. През втората половина на 20 век, по-точно през 1970-1971 г., Съединените щати произвеждат едно масирано законодателство срещу организираната престъпност, което впоследствие упражнява изключително мощно международно и глобално влияние. В крайна сметка в последното десетилетие то се качва до нивото на глобалната организация ООН и оттам тръгва да пътува по различни страни. И особено при непредпазливите от тях, каквито са обществата от Източна Европа, то буквално се преписва. Аз се питам следното нещо пред тези два модела, в които единият е близък до здравия разум, а другият е свързан с безпрепятствено и безкритично транслиране на законодателни текстове по планетата. Откъде накъде се предполага, че този втори вариант трябва да проработи? Просто се питам какво е това суеверие, което ни кара да смятаме, че преписвайки нормите, които са се вдигнали до равнището на ООН, ние ще създадем нещо като самосбъдващи се в практиката текстове по производство на политики срещу организирана престъпност? На всичко отгоре имплицитно ние сме превели типа американска или въобразена в Америка през 60-те – 70-те години организирана престъпност. С много висока степен на организационна и бюрократична структурираност сме я превели скрито в интернационализираното законодателство, след което сме я вкарали и в тези млади общества, които дори не могат да прочетат смислено тези текстове. Моето чувство е, че това пътуване на законодателството по планетата е резултат на надеждата, че то ще проработи в един момент, т.е. ще подпре силно действителните политики в съответните контексти. Тази надежда е не просто утопична, тя е въпрос на суеверие.

Ива Пушкарлова

Тя много напомня начина, по който една курсова работа се преписва многократно от различни курсове в университета, и то дълго след като се е сменил контекста, по повод на който се е писала тази курсова работа. Но всеки следващ випуск преписва не с цел да получи шестица, а с цел да мине изпита. И ние все пак минахме изпита за ЕС. Харис иска да отговори.

Харис Папахаралампус

Аз ще се опитам да отговоря на въпроса на Стефан и да направя коментар към изказването на британския ми колега. Това бяха едни добри въпроси. Ако отчетем гръцкия опит и ако се опитаме да го анализираме, мисля, че основната причина за това погрешно законодателство е индиферентността към грешките в Гърция. Ние сме преживели това, както сме преживели и липсата на политическа воля. Става дума за случаите на адаптация или на погрешна адаптация на международни правни инструменти. Това е много показателно. Ние просто им позволяваме да бъдат преведени и после не можем да ги въведем в практиката. Друга точка, която си мисля, че е важна, е символичната политика. Политиците искат да покажат желанието на държавата, решението на държавата да се бори с такъв феномен като организираната престъпност. Но те не искат наистина да се занимават с това, да се борят с това. Те искат само да ги използват да покажат резултати. За да покажат желанието си. Това е самото значение на символичната политика. И третото нещо е, че организираната престъпност се използва, за да може в някои отношения да се покаже, че липсва социална политика. Например, когато средното ниво на градска престъпност се увеличи /това е един ясен феномен в Гърция след 90-те например/ и когато социалната политика би могла да бъде алтернатива. Аз не исках да казвам, че балканското законодателство, свързано с организираната престъпност, е нещо нереалистично, което не можем да въведем на практика, но отвъд всякакви съмнения ние сме изправени пред въпрос за културната хегемония на англосаксонския свят. Това не е беше така преди 90-те. Аз си мисля, че в англосаксонските правни спорове и въпроси има една много характерна черта, и това е гъвкавостта. Гъвкавите категории. Термини, които могат да бъдат допълнително оформени от самия съдия. Това е противоречие с немския модел, където има ясно дефинирани категории. И тази хегемония е политически резултат. Такива термини и категории не могат много лесно да бъдат усвоени в континенталното мислене, каквото е гръцкото.

Ива Пушкарлова

Благодаря, мисля че с това е хубаво да завършим дискусиата и днешния панел. Да си пожелаем приятна вечер и добър апетит след малко! Благодаря ви!

22 ноември 2008 г.

Панел „Отнемане на имущество от престъпна дейност“

Модератор: Румен Георгиев

Румен Георгиев

Добро утро на всички. Много е приятно, сняг вали, за тия, които карат ски, може би ще има хубав уикенд. Но ние, разбира се, ще се върнем на организираната престъпност. На тия, които гледат табелката с името пред мене, ще кажа само две думи: че съм заместник директор на НСлС, която имаше и, надявам се, и за в бъдеще ще има пряко отношение към разследването на престъпления на организираната престъпност. Следваме програмата, след изключително добре направеното сравнително правно изследване, с което започнахме вчера, днеска започваме по-оптимистично с най-силното оръжие на обществото срещу организираната престъпност, поне според мене, то е отнемането на имуществото, придобито от престъпна дейност. Една за България нова област. С голямо удоволствие давам думата на г-н Майкъл Леви за неговата презентация. Имате думата!

Майкъл Леви

/.../ Да, това е проблем за преводачите. Това, което казах преди малко, беше на уелски език. Уважаеми дами и господа, добре дошли в Боровец, искам само да ви кажа, че не само българите имат проблем с комуникацията с британците, уелците също. Но стига шеги. Сега към една много интересна и много трудна област. В тази област на икономически престъпления аз работя от 1972 г. , когато защитих докторат на тема: „Организация и контрол на измами и банкови обири“. Оттогава мина доста време. Основен принцип на британското правителство е, че никой няма право да притежава имущество, придобито чрез незаконна дейност, тъй като въпросното имущество принадлежи или на жертвите, или на държавата. Ако разгледаме Европейската конвенция за човешките права, там също има включени параграфи за това. Първият протокол твърди, че на нито едно физическо лице не трябва да бъде отнето правото на собственост /между другото, към преводачите: ако говоря много бързо, моля вдигнете ръка/. Предната клауза обаче по никакъв начин не нарушава правото на държавата да прилага тези закони както намери за добре, за да контролира използването на имущество съгласно общите публични интереси или да гарантира заплащането на такси или глоби и други наказания. И така с оглед на европейските клаузи, дали те отнемат права, или по-скоро ги предоставят, не знаем още, но във всички случаи това беше много важна тема преди 70 години. Например, това беше важно за моя баща, който живееше в Берлин, и цялото му имущество беше конфискувано от германската държава. Това е една дълга, дълга история, свързана с нацизма. Европейците са, както и би трябвало да бъдат, чувствителни към този въпрос: какво е оправданието, каква е обосновката за отнемането на недвижимо имущество? Но ще го обсъдим малко по-късно в по-големи подробности, ако желаете, разбира се. Компютърът ми промени малко разположението на слайдовете... Ще започна с малко история. В общи линии до 1800 г. /говорим за Англия и Уелс/ се е конфискувало цялото имущество на лице, обявено за виновно в извършването на престъпление. От гледна точка на краля това е било чудесно. Естествено, хората, които са били обвинявани и намирани за виновни, са били предимно хора без имущество. По същия начин са били изградени наказателните разпоредби и в нашата бивша колония САЩ, която вече, за щастие, не е колония. В Англия сме много добри в отнемането на имущество, имаме много способни съдии, и така през 1986 г. ние въведохме закон само за случаите на трафик на наркотични вещества. С този закон се обръщаше доказателствената тежест.

Активите на лице, доказано за виновно, можеха да се отнемат, освен ако лицето, което е обявено за виновно, не успее да докаже, че тези активи са били придобити по законен път. Естествено, в едно силно структурирано общество като Обединеното кралство, доста хора имат легална работа, получават разписки, фактури, подават данъчни декларации... Ако си купите кола, получавате съответната фактура за колата, с данни за това колко сте платили за нея; същото важи за недвижимата собственост, и така нататък. По този начин се гарантира, че вие живеете един нормален, така да се каже, живот, който може да бъде документиран. Точно като мен, например. Това е нещото, което аз твърдя за себе си. И макар законът да беше прокаран изрично за трафик на наркотици, съдиите въобще не харесаха този закон. Те смятаха, че това е грешка, защото всъщност приемането, че човекът е невинен, би било удовлетворено само чрез доказването на невинност. Това, че съдиите не харесаха този принцип, направи закона много труден за прилагане. Работата върху него беше прегледана основно от моите колеги през 1995 г. и фактически се оказа, че правителството не е отделило достатъчно ресурси. Магистратите бяха подложени на натиск да разрешават обичайните ежедневни престъпления и те всъщност от конфискациите не получаваха никакви средства. А пък от друга страна бяха поставени под бюджетен натиск. Прокурорската институция също не хареса този вид закон, понеже за тях това означаваше, че трябва да учат нови закони, а те по никакъв начин не бяха стимулирани да го правят. И по този начин се сблъскахме с нещо, което можем спокойно да наречем културен проблем в приложението. Не толкова правен проблем от правно естество, колкото наистина един проблем от културно естество. Междувременно в Ирландия, където действаше една доста стара система, вкара нов начин за откриване на имущество, придобито по престъпен път. Системата обхващаше полицията, данъчните власти и властите по социалното осигуряване в една обща организация. Само че това засягаше гражданското производство. И когато гражданският съд се убедеше, че е по-вероятно имуществото да е придобито от престъпна дейност, отколкото обратното, въпросните активи се замразяваха за 7 години. В някои други случаи въпросното имущество се продаваше и парите се влагаха в специална сметка. Ирландците въведоха системата, а аз направих един преглед на случая за Съвета на Европа. Всъщност създадохме комитет за разглеждане на този проблем, аз бях начело на този комитет. През 2002 г. беше приет този закон, който въвежда не само автоматична система за подаване на иск за конфискация, но също така позволява на полицията или на митническите власти да отнемат голяма парична сума в брой, когато я открият, освен ако въпросният човек не може да докаже нейния легален произход. Естествено, беше въведена и нова паралелна система на гражданско отнемане, която ние наричаме „Агенция за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност“. Така че ако възникне граждански иск, тези постъпления също могат да бъдат отнети. Аз не се опитвам да ви рекламирам британската система като възможно най-ефективна. Това, което искам да ви покажа, е, че ние имаме история на една истинска борба. Лондон не беше построен за един ден, точно както Рим или както София не са били построени за един ден. И както със София, всичко е започнало от малкото, но върви към голямото. Имаше доста критики към агенцията, защото в по-ранните години тя ни струваше доста скъпо. Имаше и много жалби срещу тази агенция, които се разрешаваха в съда с години. Преди две години пък, при отчитането на дейността на агенцията се оказа, че работата не се върши достатъчно добре и конфискуваното имущество дори не покрива като сума разходите по работата на агенцията. По тези, а и по политически причини, агенцията беше отстранена в полза на Агенцията за борба с организираната престъпност. Но основният принцип остана и дори в момента всички производства, които преди не бяха разрешени, в момента се разрешават. На слайдовете можете да видите различната

юрисдикция в ЕС, а чрез това и историята на конфискацията на имущество от престъпна дейност. В различните системи се прилагат различни правомощия и няма уеднаквеност на методите на работа по този въпрос. 88 % имат конфискуване до определена стойност, а в други страни тези цифри са различни, няма да говорим много за тях. Остават ми само още няколко минути, ако не греша. Но в общи линии правителството може да отнеме различни активи и пари в брой, като последното е доста популярно, защото на обществеността ѝ харесва да бъдат отнемани парични суми от престъпните организации. Тъй като това е политически популярен ход, всяка сума над 1000 паунда, което прави 1500 евро, може да бъде отнета. Не знам каква е границата у вас и не знам каква е сумата, която българите обикновено носят в себе си в брой /за случай, че видят някоя много красива жена, например/. Но в Ливърпул, Манчестър или Лондон, които са трите основни области за разпространение на наркотици, хората са доста ентузиазирани от тази възможност. Също както и митническите власти са доста ентузиазирани и на границата обичат да задават такъв весел въпрос: „защо носите толкова много пари в брой в себе си, господине?“. Когато бях в комисията, и пресичах границата, ми зададоха този въпрос. Аз им казах, че това са пари от покер, но това беше всъщност шега, защото те си бяха джобни пари. Но тук въпросът е друг: че ако не можете да отговорите на въпроса откъде са ви парите, те ви ги отнемат. Естествено, вие може да обжалвате, но междувременно парите ви ще бъдат замразени. Много от нашите прокурори са обучени специално, минали са през специална програма за обучение, както и политическите власти. Имаше обучителни програми и сертифициране за финансовите следователи, които се занимаваха с отнемането на имущество, придобито чрез престъпна дейност, така че ние имаме стотици обучени специалисти. Те, естествено, не са обучени по възможно най-добрия начин, но са доста добре обучени. Ние може да имаме фантастична система за конфискуване, но ако не сме установили активи, които принадлежат на хора, които не могат да докажат техния произход или имаме само система за конфискуване след намиране за виновен на определено лице или определена група, то тогава не можем да отнемем никакви активи всъщност. Ако обвиняваме някого, но не сме установили всички негови активи и не сме ги замразили преди това, то парите, точно като снега навън, ще се стопят доста бързо. Така че на теория може да имаме чудесна правна система, но ако нямаме система за практическо приложение, благодарение на която всъщност да успеем да извършваме цялата тази необходима дейност, от всичко това няма да има практически ефект. То няма да се получи. Ирландската републиканска армия, например, се превърна от терористична организация в група обикновени, нормални престъпници. Това беше един наистина голям триумф, тъй като хората си извършват същия вид престъпна дейност, но поне вече не влагат парите от нея в терористични действия, а си ги слагат в джобовете. Говорил съм с човек, който е бил в наказателния съд през 1987 г., когато всъщност ИРА успя да го взриви, и там трябва да не е било особено приятно да се намираш в същото време. Но доколкото аз разбрах, дори той смята трансформацията на ИРА за някакъв вид успех. В този съд продължават да работят по различни случаи на рекет, обири, търговия с наркотици, разследват субекти, които избягват данъчно облагане, каквото е, например, ДДС /мисля, че вие в България също си имате такива проблеми/. Те естествено правят всичките тези имаме, но вече ги правят единствено и само за лични цели. Ние пък в отговор сме предприели бавни действия срещу хора, които са, например, нещо като касиери на ИРА, или срещу някои от основните разпространители на наркотици във Великобритания. Така че определено постигнахме някакво равнище на успех и някакво възстановяване на неплатени данъци. Нашето законодателство не е добре изготвено в тази област, а както обсъдихме вчера, вашето също. Значи данъчното законодателство, което е част от

отнемането на имущество от неплащане на данъци, не работи добре, но иначе останалата част от данъчната агенция работи. Т.е. получаването на данъчни постъпления от хората, които са задължени да подадат данъчни декларации в Обединеното кралство, функционира добре, освен това имаме специален отдел, който работи с данъци, свързани с престъпна дейност, и така ние сме си поставили едно число, едно цяло от 250 хиляди паунда, които трябва да бъдат отнети. Полицията получава част от тези пари, прокурорите получават част от тези пари, имаме система за стимулиране. Но не сме като в Тайланд, където официално е въведен принципа за пряко възнаграждение хората, които отнемат на имущество. Там те получават бонуси за всяко отнето имущество, и то официално. При нас институциите са тези, които получават някаква част от парите и по този начин се стимулира полицията в моментите, в които има бюджетен недостиг. Да отделят малко повече усилия по този въпрос. Ние не сме сигурни, че тази система е ефективна, тъй като ако някой ви отнеме или замрази активите, то вие като престъпник ще извършвате още повече активни действия, за да може да си възстановите тези отнети активи или отнети парични средства. Така че не сме сигурни, че това всъщност има достатъчно добър ефект върху ограничаването на престъпността, защото докато вие все още сте в престъпния бизнес, вие можете да имате безплатни и скъпи наркотици, скъпи мъже или жени, според вашите сексуални предпочитания... Просто все още се смятате за голямата работа, понеже сте важна част от криминалната номенклатура. Така че, в общи линии, твърденията, които са направени за влиянието на конфискацията върху престъпния свят, са противоречиви както в Обединеното кралство, така и в други страни. Смятам, че високите цифри всъщност са измислени от някаква агенция, където са ги надраскали, но вярвам, че наистина в Европа се извършват конфискации в милиарди годишно. И примерно тези 250 може и да са голяма част от тези милиарди, но какво става с останалата част от тези пари? Това е въпрос, който трябва да си зададем. И за да приключим нашата тема: конфискацията е доста трудна работа, а някои хора я възприемат направо драматично. Ние вложихме много усилия в прилагането на тази система и в убеждаването на много хора, че тази система е правилната стъпка напред. Сега очакваме единствено и само тази тенденция бавно и постепенно да продължава напред. Мисля, че България е една от страните с най-близка до нас система за изграждане на комисия за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност. Или поне стоите най-близко до нас, ако ви сравним с останалите страни от региона на Централна и Източна Европа. САЩ пък реформираха своята система, която беше репресивна: ако откриеха малко наркотици в колата ви, можеха да ви вземат колата, а при наркотици във фермата можеха да ви отнемат цялата фермата. Ние във Великобритания нямахме толкова тежки санкции, но при реформирането ни се наложи да „продаваме“ идеята за реформа, да убеждаваме хората да вземат участие в тази промяна, а също и да предвидим стимули за хората, готови да участват в това. Благодаря ви много за вашето внимание. Както е казал великият ирландски писател Оскар Уайлд, всички сме в една канавка, просто някои от нас гледат към небето.

Румен Георгиев

Благодаря за изключително полезното изложение и за чувството за хумор, което наистина е брилянтно. Действително, ние сме от страните, в които конфискацията е прекалено позната още отпреди пет десетилетия. А сега сме в един много хубав курорт, в центъра на който има имоти, които бяха обект на такива разследвания. Между другото не знам дали ви направи впечатление за разследванията, които съпътстват конфискацията, че само ние и Португалия май нямаме специализирани органи. Но

всъщност това е една от задачите на комисията с дълга абривиатура, която на български език стана по-популярна с фамилията на първия ѝ председател. Макар че пък законът в тая сфера беше първо свързан с фамилията на един министър на вътрешните работи. Повечето хора, които виждам тука, сме, така, преки участници в процеса, когато тази идея отначало се струваше екзотична идея на повечето хора. Но законът тръгна и ако си спомняте всички казваха, че той е противоконституционен и няма да има никаква полза от него. А днес вече свикнахме с комисията Кушлев, със закона Петканов. Ако си спомняте тия наименования. А комисията си е жива и здрава, от нея има все повече полза и за мене е голямо удоволствие да дам думата на г-н Георги Илиев, който е един от най-известните служители на тая комисия, разбира се, след професора. Имате думата.

Георги Илиев

Благодаря на г-н Георгиев.

Ще се опитам накратко да ви запозная с дейността на комисията, като дам сведения за някои нейни резултати, начина по който работи, необходимите законодателни промени за нейното по-нататъшно и по-добро функциониране, както и ще отговоря на възникналите въпроси в една открита дискусия.

Като мярка в борбата с организираната престъпност в България през 2005 г. беше приет законът за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност и беше създаден един специализиран орган за неговото прилагане: Комисията за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност. По този начин в българския правен ред беше въведен един нов способ за противодействие на организираната престъпност и корупцията, а именно чрез атакуване на икономическите облаги, реализирани чрез тези форми на престъпна дейност.

Комисията е специализиран държавен надведомствен орган за установяване на имуществото – наблягам на това – за установяване на имуществото, а не за отнемане. Става дума за установяване на имуществото на лица, за които са налице определени условия, визирани в чл. 3 на закона /малко по-нататък ще се спра подробно на това какви са тези условия/. Т.е. срещу кои лица комисията има правомощие да извършва проверки, да образува производства за установяване, обезпечаване и респективно отнемане на имущество. Самата комисия е колегиален орган, който се състои от 5 члена – председател на комисията, който се назначава от министър-председателя; заместник-председател и двама от членовете се избират от НС, а петият член на комисията се назначава от президента. Както виждате, обхванат е един широк спектър от институции. Дейността на комисията се осигурява от обща и специализирана администрация. Специализираната администрация е структурирана от функционални и териториални дирекции. Същинската работа по проверката на имуществото се извършва от териториалните дирекции: те събират доказателства, а инспекторите-юристи и директорите със същото образование осъществяват процесуалното представителство пред съдилищата. Целите на закона са ясни – предотвратяване и ограничаване възможностите за извличане на лични облаги от престъпна дейност и предотвратяване разпореждането с имущество, придобито от такава дейност. Кой са предпоставките, както казах по-горе, за да се образува едно такова производство за установяване на имущество? На първо място, спрямо обследваното лице трябва да има образувано наказателно производство. По някои от разпоредбите, които са визирани от закона, това са определени престъпни дейности по НК. Предвидена е законова възможност да се образува производство за установяване и при условие, че наказателното производство не е започнало или е прекратено поради смъртта на деца.

На второ място също така е и влязла в сила присъда. Освен това трябва да има обективни данни за това, че деецът притежава имущество на значителна стойност. Според закона за отнемане на имущество от престъпна дейност значителна стойност е имущество над 60 хиляди лева. За това имущество да се прави основателно предположение, че е придобито от престъпна дейност, доколкото за него не е установен законен източник. Тези обективни данни трябва да бъдат събрани в хода на проверката, а самата проверка се образува след получаване на уведомление за влязла в сила присъда или висящо наказателно производство, респективно от органите на досъдебното производство или от съда за влязла в сила присъда. Законодателят е предвидил, че образуване на производство за установяване на имущество от престъпна дейност става в случаите на висящо производство и осъдителна присъда, като визираните престъпни състави в закона, спрямо които има право комисията да извършва проверки и респективно да образува производства за възстановяване на имущество, са следните /ще изброя част от тях/: тероризъм, убийство с користна цел, измама, склоняване към проституция, търговия с оръжие, изпиране на пари, организиране и ръководене престъпна група по чл. 321. В статистиката, която комисията води прави впечатление, че през последната година, повечето от производствата все по-често съдържат този член 321 от НК, който засяга организираната престъпна група. Проверката по вида на този закон е скрепена със срок, който е десетмесечен, а с решение на комисията може да бъде удължен с още 3 месеца. Органи на комисията, които осъществяват тази дейност са териториалните дирекции, с респективно териториалните директори в тях, и инспекторите. В хода на производството същите следва да извършат проверки и да съберат доказателства за цялото имущество на обследваното лице, на територията на цялата страна. Проверката обхваща имуществото, включително движими имоти, МПС, банкови сметки, дялове, дялово участие в търговски дружества, трансформация на имуществото, доходи на заподозряното лице, платени от него публично правни задължения, обичайни извънредни разходи, да не влизам в подробности за това каква сума за ток е платил, какви са му разходите за пътувания в чужбина, данъчните му декларации и други разходи, които имат значение за изясняване произхода на имуществото. Много пъти ни е задаван въпрос, даже и при последните дебати в НС, дали това отнемане не припокрива конфискацията по наказателния закон. Специфичното е, че законът предвижда предмет на отнемане на имущество да не бъдат само притежаваните лично от лицето имущества, но и притежаваните от контролирани от него юридически лица, имущество на съпруга, роднини по права линия, без ограничение степените, по сребрена линия и по сродство до втора степен включително, при условие, че им е прехвърлена през проверявания период и те са знаели, че то е придобито от престъпна дейност. Това се предполага до доказване на противното. Сега ще се отклоня малко. През септември месец беше отхвърлен законопроект в НС за допълнение и изменение на закона. Един от мотивите да се отхвърли този законопроект беше /според тях, аз не съм на същото мнение/, че се разширяват правомощията на органите на комисията, ако ѝ се позволи да обследва имуществото на трети лица. А при нас все по-чести са случаите, когато дадено имущество, за което ние предполагаме, и като ищци в съответното гражданско дело, твърдим, че е придобито от престъпна дейност, лицата, срещу които се извършва проверка, не придобиват на свое име имущество, а го придобиват директно на името на трето лице. Тука вече е много сложен въпросът как ще се докаже тази взаимовръзка. А също така се изключват и част от сделките, които са при трансформация на имуществото. Имаме интересни случаи с неравностойни замени на имущество. Мога да дам примери от българското Черноморие, където три ниви с достатъчна квадратура впоследствие са придобили ново предназначение и са заменени

от т. нар. „знакови лица“, т. е. от популярни имена в българското общество за един мобилен апарат. Имаме случай на замяна за гардероб. Естествено, пак в Южното Черноморие. Не си спомням колко точно декари, но според колежката излизаха около 20 дка за един гардероб. И моментално възниква въпроса дали този гардероб е от някакви ценни метали или пък е с някаква антикварна стойност. Имаме и замени за музикална уредба. В тези случаи сме възприели принципа, а и закона ни дава тези правомощия, че сделките извършени с имущество придобито от престъпна дейност са недействителни по отношение на държавата, тъй като целта на самите сделки е прикриване на незаконния произход на това имущество. Според мен в подобни сделки, комисията, чрез своите правомощия и действия е основен орган в борбата с прането на пари.

Ако се върнем отново на отнемането, то се извършва чрез съдебно решение. Питали са ме, и сега ме питат: защо не го отнемате това имущество, какво правите, че не го взимате? И тогава, и сега, отговарям еднакво: отнемането се извършва чрез съдебно решение. Като мотивираното искане има действие на искова молба. Гражданското дело се образува пред окръжен съд по местонахождение. Законът изрично забранява да се депозира мотивирано искане за отнемане при условие, че срещу обвиненото лице няма влязла в сила осъдителна присъда. Т.е. да го кажем с по-обикновени думи: нашите органи могат да извършват проверка когато лицето е привлечено като обвиняем и могат да искат от съда, чрез свое определение да наложи обезпечителни мерки за възбрана или запор, но не може да се внесе иск за отнемане, без лицето да има влязла в сила присъда и то по-точно присъда по определени престъпни състави, които ги споменах по-нагоре. Първоинстанционният окръжен съд заседава в открито заседание и се произнася с решение, което подлежи на обжалване. Това означава едно триинстанционно производство с възможност за защита на лицето, което притежава подлежащите на отнемане имущества, съобразно принципите на състезателното начало при спазване на процесуалните възможности, предоставени от закона и при условие, че лицето изчерпи своите възражения срещу иска за отнемане от първоинстанционното производство. Законът за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност е специален закон с особено производство, включващо две фази. От една страна производство за установяване на имущество и от друга страна съдебна фаза, която се движи в обща процедура, уредена в ГПК. По същество този закон има характер на репресивен закон, тъй като предвижда отнемане на имущество, което е частна собственост. Но за което са налице данни че пряко или косвено е придобито от престъпна дейност. И тук това е важно и искам да отбележа, да наблегна на него, че според нас гарантираните от Конституцията права на българските граждани са спазени. Тъй като в хода на съдебната фаза, при условията на гражданския процес лицето може да се използват всички процесуални възможности според ГПК да докаже законовия произход на имуществото. Искам накратко да се спра на разграничаването между конфискацията на имуществото като вид наказание по наказателния закон и отнемането на същото по специалния граждански закон за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност. При по-голямата си част в наказателните закони конфискацията е предвидена като вид наказание. За някои престъпления обаче конфискацията изобщо не може бъде наложена, тъй като тя не е предвидена като наказание. В тези случаи единствената възможност за държавата да отнеме имущество, придобито от такава престъпна дейност, е наличието на този закон. За друга част от престъпленията конфискацията е предвидена като наказание за извършено престъпление, но само като кумулативна възможност. С други думи, заедно с налагането на друг вид наказание, което най-често е лишаване от свобода, може да се извърши и конфискация на част или на цялото имущество на лицето, на виновния. Съдът е този, който преценява дали да

наложи или не този възможен начин на наказание за конкретното извършено престъпление. В тези случаи, ако наказателният съд е преценил да не налага конфискация като наказание по Наказателния закон, комисията и законът, чрез който е създадена се оказват единствената възможна форма да се отнеме това имущество, да се санкционира имуществено деца. Ако съдът е присъдил конфискация, пак това не изключва цялото приложение на закона, това е така защото на първо място съдът може да не е отнел цялото имущество, а части от него, а и защото съдът отнема само имущество, което лично принадлежи на лицето по наказателния закон. В случая имуществото, включено в имуществото на контролирано лице, прехвърлено на съпруг, на роднини по права и сребрена линия, на не навършилите пълнолетие деца, имущество, което е семейна имуществена общност, когато не може да се установи принос на съпруга при придобиването му, също подлежи на отнемане по закона за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност. По този начин отговарям и на някои твърдения относно припокриване дейността на комисията с тази на други органи.

Накратко сега какво е направила до този момент комисията. За да не се увеличае в статистики, няма да разделям дейността по години, а ще го покажа като факти, обхващащи общата стойност на обезпеченото имущество от Комисията за установяване на имущество от създаването ѝ на 8 август 2005 и същинската ѝ работа от началото на 2006, за период от приблизително около три години. Общата стойност на обезпеченото имущество към настоящия момент е над 135 милиона лева. Или по-точно 135 800 000 лева. Това е имуществото, което е обезпечено с определение на съда по искания от комисията. За нас това е един значим факт, че тези 140 милиона са престъпен актив, с който на този етап лицата, които са го придобили, не могат да разполагат. В по-късен етап съдът ще прецени каква част от това имущество може да бъде отнето. Общият брой на заведените дела за отнемане, а това значи, че във всичките случаи вече задължително имаме влязла в сила осъдителна присъда с изключение на чл.3 ал.2 до момента е 88 на обща стойност над 56 милиона. По-точно това са 56 150 000 лева. Т. е. до месец октомври 2008г. за по-малко от три години комисията е предявила 88 иска за отнемане на имущество. По-нагоре споменах, че производството е триинстанционно, така че всички знаем колко време е необходимо за едно гражданско дело да мине през първа, втора и трета инстанция. И, че едва ли не незабавно може на едно лице да му се отнеме имуществото са нереалистични. До настоящия момент има постановени 7 решения на първа инстанция за отнемане на имущество, които са на обща стойност 3.5 млн. лева. Налице е и едно първоинстанционно решение, потвърдено и на въззивна инстанция от Апелативен съд, очакваме крайната трета: Касационният съд да се произнесе и тогава вече това имущество действително ще бъде отнето. Една от празнотите в закона е, че не е регулиран въпроса какво се случва с действително отнетото имущество. Предполагам, че то ще мине по реда на Агенцията за държавни вземания. Органите на комисията са запознати с действителната стойност на имуществото, изказвам становището, че най-добре би се защитил държавния интерес, ако комисията впоследствие осъществява действия свързани с разпореждане на отнетото имущество.

Не се отчита обстоятелството, че отнемането става по силата на съдебно решение след дълъг и тежък граждански процес. Относно въпросите дали делата са бавни или бързи, бих казал, че делата се движат нито по-бързо, нито по-бавно от обичайното време, което отнемат дела с голям материален интерес по линия на ГПК. Бих споменал и конкретните належачи законодателни промени. На първо място е необходимо да се разшири обхвата на закона с включване на текстове от НК. Само ще изброя накратко само 5-6 от тях: злоупотреба с доверие, търговия с акцизни стоки в нарушение на

установения режим, иманярство и трафик на културни ценности, както и нещо много важно – престъпление по служба, описано в член 282, който в момента не фигурира в закона. Има достатъчно данни и за лица, привлечени като обвиняеми, а също и за такива с присъди, които чрез престъпления по служба са придобивали имотни облаги. Компютърните престъпления също би трябвало да се включат. Също и незаконният трафик с органи и т.н. Тук би било интересно и едно такова предложение, което може би ще предизвика различни реакции: да се обсъди проблемът за създаване на условия за изключване на възможности за водене на престъпен начин на живот. Т.е. производство по този закон да може да бъде образувано и срещу лица, които за определен период от време, да кажем 5-10 години, имат постановени и влезли в сила осъдителни присъди за извършени тежки умишлени престъпления от общ характер. Независимо дали тези престъпления попадат в чл. 3 на споменатия закон за отнемане на имущество. Т.е. ако лицето има повече от три присъди би трябвало комисията като един репресивен орган да установи имуществото, да се прецени дали е на значителна стойност и дали са налице законни доходи за придобиването му. Трябва да се регламентира в закона и начинът на определяне стойността на имуществото, а именно по пазарна стойност към момента на неговото придобиване. За това дадох и примерите за замените, ние знаем на какви цени се осъществяват и на какви изповядват реално сделките. Данъчните оценки са в пъти по-малки. Макар че сега има една инициатива, мисля, че вече се прие на първо четене по предложение на Финансовото министерство, за промени в закона с цел повишаване на данъчните оценки. Но има категорични разлики между стойността по документи и действителната пазарна стойност на имуществото. Всичко това е с цел да се прикрие реалната стойност на имуществото и да се избегне плащането на дължимите данъци. Друго, което е важно: а и прави впечатление е значителната стойност, за да започне работа по закона и тя е 60 хиляди лева. Това е висока сума. Тъй като при подобни методи на конфискация във Великобритания и Ирландия и 1000 паунда, доколкото разбрах от професор Леви, са достатъчни, за да бъдат конфискувани. Има и наложителна промяна, свързана със срока за предявяване на мотивираното искане за отнемане в полза на държавата, който следва да бъде един месец от влизане в сила на осъдителната присъда срещу обвиненото лице. В днешния ни панел не мога да си спомня кой повдигна въпроса, че различни разпоредби в различните закони си противоречат. Съгласно член 390 от ГПК съдът определя едномесечен срок от постановяване на определението за налагане на обезпечителните мерки за внасяне мотивирано искане за отнемане. Сами разбирате, че при този едномесечен срок, когато по наше искане са наложени обезпечителни мерки и е възбранено и запорирано имуществото на лицето, имаме право да внесем искането за отнемане след влизане в сила на осъдителната присъда. При един такъв едномесечен срок вероятността да има такава осъдителна присъда е никаква. Какво следва? Следва или служебно да се снемат обезпечителните мерки, или да се подават молби за удължаване на срока, или обжалване, което не знам доколко е правилно. Но търсим различни начини. И нещо много важно, самото лице, след уведомяването му за наложени обезпечителни мерки и няма влязла в сила присъда, поради което обезпечителните мерки след един месец отпадат, е запознато достатъчно добре с несъответствията между двата закона. И всеки един от нас би преценил какво би направило лицето с това имущество повече да не попадне под ударите на този закон. Това беше също едно от нещата, които бяха внесени за промени в закона, но явно в НС не се обърна толкова внимание на тях и не бяха приети. По-скоро, според мен, тези промени са въпрос не толкова на законодателна инициатива, а на липсата на политическа воля да бъдат извършени. Друг интересен факт е, че косвен резултат от работата на комисията е стремежът на организираната престъпност да изкара сивите си, незаконно придобити доходи, на

светло, като ги легализира чрез облагане с данъци. Доколко е правилно, не мога да взема отношение, но все пак е един положителен момент, че съществува притеснение от такъв орган, и притеснение, че този орган работи. Какво друго бих споделил? Тъй като беше отхвърлен законопроектът от различни лица и от различни политически кръгове, вкл. и от експерти, се даде едно предложение да бъде изменена философията на закона. Т.е. от закон за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност да се допълни: „и друга незаконна дейност“. Като в „друга незаконна дейност“ трябва да попадне, както казах, престъпният начин на живот, нарушаване на императивни разпоредби на митническото и данъчно законодателство. Бяха проведени няколко срещи с органите на митниците и на данъчните органи, в тях го има това съгласие, включително е изработен и един такъв проект. Тука е много сложен въпросът със сезирането – по какъв начин ще бъдат сезирани органите на комисията и как да се извършват тези проверки. И мисля, че занапред, следващата година може би, това ще бъде един от законопроектите, който ще се внесе в НС и ще има доста работа по този проблем. Що се отнася до въпроса, че е по-добре да се обследва едва ли не всяко имущество, мисля, че първо комисията не разполага с такъв капацитет и второ, че трябва да има някакви, както сега съществуват, критерии. Иначе просто е невъзможно. Другият вариант е просто една национализация, която знаете, че е връщане назад и не е възможна. Благодаря за вниманието.

Румен Георгиев

Благодаря на колежата Георги Илиев. Колкото повече слушам, толкова повече все еднакви проблеми виждам в различни сфери. Все опираме до парламента. Минава и после с един-два гласа го бламират в залата. Аз ви предлагам и днес сутринта първо да дадем думата на лекторите, всъщност така вече и започнахме и после да има няколко минутки за коментари, за въпроси. И така, веднага преминавам с удоволствие към г-н Георги Петрунов да направи неговото изложение.

Георги Петрунов

Добър ден и от мен. Откровено казано се чувствам малко неудобно, че трябва да говоря в един панел с хора, които имат такъв опит и познания и са навлезли толкова дълбоко в темата с отнемане на имущество. Въпреки това ще се опитам да кажа няколко неща, които ми се струват уместни при обсъжданите проблеми. Моят интерес към отнемането на имущество датира от около година, когато започнах работа по проект, посветен на противодействието на изпирането на пари в България, в рамките на който провеждах интервюта с представители на Комисията за установяване на имущество, придобито от престъпна дейност (КУИППД).

Първо бих искал съвсем накратко да се спра на специалното законодателство за отнемане на имущество, което от края на XX век съществува в редица страни като САЩ, Обединеното кралство, Ирландия. По точно бих искал да отбележа основната идея за приемането на подобно законодателство, като механизъм за противодействие на корупцията и организираната престъпност. Общеизвестно е, че основната причина за включване в престъпна дейност, особено за организираната престъпност, тежки икономически престъпления, е бързата и голяма печалба. Освен това престъпниците не искат само да печелят пари, но и да се наслаждават на плодовете от престъпната дейност и да реинвестират в бъдещите си дейности. Отнемането на имущество, придобито от престъпна дейност, лишава престъпниците от основен мотив за извършване на престъпления – тяхната печалба и богатство. Основната цел е да се

пресекават печалбите от престъпления и да се намали икономическата мощ на престъпността, да се поставят престъпниците в икономическото положение, в което са били преди незаконното придобиване на имуществото. Наказателното производство не винаги е достатъчно ефективно за постигане на тези цели, поради което се пристъпва към приемане на специализирано законодателство за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност, често пъти в рамките на гражданска процедура. Основно предимство на такава процедура е нейната приложимост към случаи, в които наказателното производство е било спряно или не може да бъде започнато.

Разбира се, всяка държава преценява своите нужди от приемане на такъв закон. Има ли нужда от подобно законодателство в България? Според мен категорично в нашата страна има нужда от закон за отнемане на имущество, придобито по престъпен или какъвто ѝ да е друг незаконен начин. Бих посочил поне няколко аргумента в тази посока, като например това, че почти всички доклади и изследвания, посветени на нашата страна през последните години достигат до недвусмислени изводи за наличие на организирана и тежка престъпност и сериозна корупция. Друг аргумент е голямото количество на необясненото, незаконно или дори престъпно имущество, което е натрупано през последните 20 години у нас. Чухме в доклада на Главния секретар на КУИППД за огромната стойност на имуществото, което е запорирано от съда по искане на Комисията, въпреки стесненото приложно поле на съществуващото законодателство в момента. Разбира се, това ограничено поле в голяма степен се дължи на липсата на достатъчни успехи в наказателното преследване на лица, които разполагат с имущество, придобито от престъпна дейност. Бихме могли да изведем и аргумента, че разследващите органи не разполагат с достатъчен кадрови потенциал и вътрешна организация, за да работят по паричните потоци, дори при случай на организирана престъпност, наркотрафик и т.н. Специализираният състав за работа по пране на пари в основните институции е около 150 човека.

Съществуващата нужда от закон за отнемане на имущество налага не само формално да съществува законова рамка, не просто законът да е използван за отчитане на привиден напредък пред Европейските наблюдатели, но да позволява успешно отнемане на имущество, придобито по незаконен начин.

Няколко основни проблема бихме могли да изведем в съществуващия към момента Закон за отнемане на имущество, придобито от престъпна дейност. Един от основните проблеми е силно ограниченото приложно поле на закона. За отнемане на имущество по този закон е необходимо да се докаже престъпление, трябва да има наказателно производство – досъдебна фаза, дознатели, следователи, прокурори, три инстанции, присъда, която трябва да е влязла в сила, и даденото лице да е осъдено по определени състави от Наказателния кодекс. И тогава, ако имуществото на лицето е на значителна стойност, т.е. над 60 000лв., да се иска отнемане пред съда. Това превръща Комисията в „опашка“ на прокуратурата и забавя изключително много отнемането, в повечето случаи с години. От това се създават и рискове при налагане на заповест съгласно Закона за отнемане в полза на държавата на имущество, придобито от престъпна дейност (ЗОПДИППД), ако лицето не получи осъдителна присъда или представителите на КУИППД не успеят да докажат несъответствие на доходите пред съда, и лицето бъде ошетен, т.е. неправомерно да е било обезпечено неговото имущество, за което да потърси компенсация по Закона за отговорността на държавата.

Освен че приложното поле на ЗОПДИППД е ограничено, много вероятно е няколко години след приемането на закона работата на Комисията да намалее, т.е. горе-долу в сегашния период три, четири години след нейното създаване. Защото с приемане на закона, специализираният орган за установяване на имущество е уведомен за влезлите в сила присъди за минал период преди влизането в сила на ЗОПДИППД. Така в първите

години от своето съществуване Комисията има възможност освен по текущите производства да работи и по влезлите в сила присъди за предишен период от време. В допълнение към това в първите години след приемане на закона част от проверяваните лица вероятно не са достатъчно подготвени за процедурата по отнемане и остават изненадани от проверките. Но с времето и натрупване на практика, от една страна „клиентите” на Комисията стават по-подготвени, изненадата се губи и взимат мерки в своя защита, а от друга лицата с влязла в сила осъдителна присъда вече са проверени. Така приложното поле на закона допълнително се стеснява, а работата се затруднява.

В сега действащия закон има много съществени пропуски, например липсва методология за оценяване стойността на проверяваното имущество, пропуснато е изрично посочване на необходимия кворум, с който Комисията трябва да взема своите решения, за да бъдат приети за легитимни техните искания от съда. Наскоро разбрах, че Върховния съд е излязъл с решение, че и при присъствали четири члена на Комисията, искането е легитимно. Въпреки това липсата на изрично посочен необходим кворум в ЗОПДИППД е сериозен пропуск, който едва не доведе до обезмисляне на голяма част от досегашната работа на Комисията и сериозен скандал. В закона съществуват и редица проблеми, като например това, че в момента, в който срещу лицето се образува наказателно производство за определените в закона състави от НК, то знае, че ще последва проверка и евентуално обезпечителни мерки на неговото имущество и има възможност, каквито случаи в публичното пространство вече са известни, да вземе мерки и например да прехвърли на трето лице своето имущество. Третите лица не могат да бъдат проверявани достатъчно ефективно по действащия закон, дори да има съмнения, че разполагат с имущество, придобито от престъпна дейност.

Тези и редица други аргументи показват, че има много проблеми в съществуващия закон, които не позволяват достатъчно ефективна работа по отнемане на имущество. Поради това има нужда от промяна на законодателството за отнемане на имущество. Въпросът каква да бъде промяната е изключително важен и заслужава сериозно внимание и обсъждане.

За да заработи ефективно законодателството за отнемане на имущество не са необходими козметичните и формални промени, които се предлагат в момента, а много по-дълбоки промени, преосмисляне на философията на самия закон. Едва ли може да очакваме сериозно подобрене, ако просто се намали наполовина сумата от 60 000лв., която в момента е минимум, гарантиращ, че имуществото е на значителна стойност или ако формално към чл.3 на ЗОПДИППД, където изчерпателно са посочени съставите от Наказателния кодекс, по които Комисията може да работи, се добавят още три или пет състава. Вглеждането в подобни детайли не позволява да бъде забелязана острата нужда от промяна във философията на законодателството. За да се постигне подобна промяна, според мен, могат да се определят пет основни приоритета. Те са:

Наложително е отпадане на ограничението за отнемане на имущество само на лица, които имат доказана в съда престъпна дейност по определени състави от Наказателния кодекс. Необходимо е осигуряване на законова възможност за отнемане на имущество, придобито от незаконна дейност. Трябва да се осигури възможност за проверка и отнемане на имущество на трети лица. Нещо повече, аз бих предложил за дискусия възможността специализираният орган за установяване на такова имущество да се сезира подобно на оперативните служби. Така приложното поле на закона ще е максимално разширено и лицата, които ще бъдат проверявани няма да знаят, че са обект на проверка по време на предварителната работа. Разбира се, това е доста крайна мярка, ако въобще е възможно да се осъществи на практика, защото ще изисква огромен ресурс и крие сериозни възможности за злоупотреби. Затова ако се прави такава промяна е изключително важно да се осигури строг контрол върху

специализирания орган. Например като премине към институция, като ДАНС, МВР или друга, като се фиксира срок на производствата и се осигури еднолично управление и отговорност за вземаните решения в специализирания орган, а не както е сега отговорността да е размита между петте члена на Комисията. За постигане на убедителни резултати в отнемането на имущество, придобито от незаконна дейност, е необходимо да се създаде специална методология за оценка на проверяваното имущество и неговата трансформация през определен времеви период. Според мен, в такава методология има още нещо положително, тя би улеснила, например работата по лица, на които до момента не им е търсено обяснение за необяснимото им богатство, за начина, по който са го натрупали първоначално и са го трансформирали впоследствие, а и едва ли в бъдеще ще им се потърси със съществуващите към момента инструменти и политики в България.

Подобни на направените предложения могат да бъдат открити в практиката на чужди държави, и то в опита на държави като САЩ, Обединеното кралство, Ирландия и други, както и дори в стария Закон за собствеността на гражданите в България. Например това, че в някои от чуждите закони е предвидена възможност за гражданска процедура за отнемане на имущество, без да е необходимо да има доказана в съда престъпна дейност. Специализираният орган за установяване на имущество е включен в състава на други служби. Обърнатата тежест на доказване също се прилага в практиката на чуждите държави. Това е една от най-деликатните практики с оглед гарантиране на човешките права при отнемане на имущество. Точно поради това си струва специално да се посочи извод, до който достигат законодателни проучвания, посветени на отнемането на имущество, а именно: „Системите на конфискация разкриват широко разнообразие. Никоя до момента не е обявена за противоречаща на човешките права от съда в Страсбург, което е основание да се приеме, че удовлетворяват понятието „най-добра законодателна практика“. Чуждият опит показва, че подобни на предложените за нашата страна приоритетни практики съществуват в някои държави и няма причина в международното законодателство, която да попречи те да бъдат приети в България.

В заключение искам да отбележа, че според мен е необходимо категорично да се заяви, че или трябва да се предприемат законодателни промени, които да осигурят необходимите инструменти за активно отнемане на незаконно имущество или трябва да се пристъпи към отмяна на ЗОПДИППД. Благодаря за вниманието!

Румен Георгиев

Благодаря на Георги, той много бързо илюстрира една последна дискусия в парламента. Имаше и много гласове за отмяна на този закон и дори с правна логика, защото след като правото не признава престъпленията въобще за способ за придобиване на каквото и да било, естествено е после всички последващи правни действия, макар да приличат на сделки, би трябвало да имат правен ефект. След като са извършени от не-собственик. Но тая формална логика като че ли в момента работи повече за хората, които без да се интересуват от правните принципи се опитват да застрашат паметниците на барока. Това, разбира се, е един ултравариант, който няма да остане в историята на архитектурата, а само в историята на криминалната полиция. Вървим нататък. Понеже съм в България, ще дам не първата, а последната дума на... Както знаете шегата, дамните били лейдис фърст само когато от пещерата, в която влиза племето се чуват неприятни хрипове. Нали, така че понеже сме на такава вълна за престъпления, ще изслушаме с внимание Ива Пушкарлова и после много бързо ще продължим дискусията. Това е дискусия с помощта на нашите преводачи, а не тая, която ще продължим в кафетата.

Ива Пушкарлова

Аз благодаря за привилегиата да имам последната дума. Колеги, на мен ми се струва, че необходимостта да има самостоятелен закон за отнемане и комисия като самостоятелен специализиран орган, която да го прилага, като че ли е дискуссионен въпрос от самото начало. Още когато се правеше закона Петканов законодателят като че ли не успя да убеди обществото от необходимостта от такъв закон. Впоследствие беше оставено на комисията чрез нейната работа да докаже необходимостта от този закон, което, според мен, беше грешна стратегия и тя нямаше как да се случи, тя не се и случи. Въпросът трябва ли да има и комисия, и закон, продължава да е отворен. Според мен, тук трябва да се направят тези две разграничения между закона и комисията в следния план. Законът въвежда отнемане на имущество, придобито от престъпна или друга незаконна дейност като самостоятелен институт за отрицателно въздействие върху имущество на определен правен субект на законово основание. И в този смисъл, както беше казано и преди мен, отнемането е институт, който се различава от конфискацията по смисъла на НК. Аз съвсем накратко ще припомня основните разлики между тези два института. Конфискацията се налага за извършено престъпление като наказание или за извършен наказуем стадий на умишлена престъпна дейност. Докато отнемането няма наказателен характер. То може да се наложи дори и тогава, когато е осъществено не съставлява престъпление, в смисъл, че е възможно наказателното производство, например, да е погасено по давност. Отнемането в полза на държавата няма възмезден характер, а има само превантивен характер. Т. е. това означава, че докато конфискацията се налага за целите на генералната и специалната превенция, отнемането се налага, за да се попречи на едно лице да се възползва неправомерно от незаконно придобит доход. Отнемането в полза на държавата е мярка, която не се съобразява и с тежестта на извършеното. В този смисъл тя не се индивидуализира. Конфискацията като наказание се налага само на престъпния деец, докато отнемането може да засегне един по-широк кръг правни субекти. Също така по смисъла на НК конфискацията се отнася само до имуществото, принадлежащо на виновния, докато отнемането може да засегне и имущество, което вече е преминало фактически в друго лице. При конфискацията държавата отговаря до размера на стойността на конфискуваното за възстановяване на вреди, причинени от престъплението. И след това задълженията на осъдения, възникнали до възбуждане на наказателното преследване. Докато такава отговорност не възниква по отношение на отнетото имущество. Това са накратко някои от най-основните разлики между двата института. Поради тези разлики аз считам, че има смисъл от съществуването на самостоятелен институт отнемане на имущество, придобито по престъпен начин, различни от конфискацията по НК. Въпросът е дали тази мярка трябва да се налага от самостоятелна комисия или може да бъде налагана от вече съществуващи институции, ангажирани с наказателно преследване. Още когато се създаваше закона Петканов, един от много силните аргументи, за мен дълбоко изненадващи, на законодателя, беше, че необходимостта от една такава комисия произтича от бездействието, некомпетентността и блокирането вътре в прокуратурата. Т. е. законодателят се опита да реши проблем, който идентифицира като съществуващ, като създаде самостоятелно тяло по някакъв начин заместващо блокирана част от държавата. Такъв подход ние наблюдаваме не само по отношение на комисията, но и по отношение на много други държавни институции. Това е стремеж на законодателя да реши един въпрос на политическа ефективност чрез административни мерки. Като създава нови структури и разраства държавния апарат. Моето дълбоко убеждение е, че такъв подход е изначално сбъркан. Той изкривява и говоренето за това необходима ли е комисия като самостоятелен орган. За мен

въпросът тръгва от това да се видят проблемите в прокуратурата. Да се види докъде се простират нейните ефективни правомощия, тези правомощия да бъдат ефективно отграничени от тези на евентуален друг орган и да се уреди достатъчно добре сътрудничеството между тези две институции. Ако изобщо бъде прието, че от две институции има смисъл. Това са основни въпроси, на които законът Петканов дори не се опита да отговори. Те все още не са решени, и поради липсата на тези отговори, продължават да стоят отворени основни въпроси, а именно има ли смисъл изобщо от комисията. Благодаря ви!

Румен Георгиев

Комисията да отговаря веднага, дайте някой да ви защити, трето независимо лице.

Георги Илиев

Аз съм до някъде неприятно изненадан, защото имам чувството, че съм в кулоарите на парламента или във вътрешните им комисии. По същия начин, все едно слушам някои от тези политици да говори. Първо за това дали има резултати от дейността. Резултатите, които споменах, са ясни и категорични и те са чрез определение на съда, относно сумите, които са обезпечени и внесените искове. А комисията ви каза, че работи ефективно от две години и половина - три. Т.е. нека да се даде един период, мандатът на членовете е 5-годишен, и след този период да се направи една съпоставка между бюджета, който има комисията, и стойността на отнетото имущество. И тогава да се прецени дали е ефективно или не е ефективно. Защото най-лесно е да се отмени едно нещо, на базата на някакви противоречия дали така е по-добре или е по-добре по друг начин. Предполагам, че някъде има такива нагласи за закриване на този орган, но в това донякъде имаше и лични интереси. Мисля, че сега е моментът да се даде време на комисията – още две години до края на мандата, след което ще се гласуват новите членове. Това е едното. Правилно е това, което каза госпожица или госпожа Пушкарова за конфискацията, мисля, че и аз го споменах, това също е един аргумент. Но другото, с което не мога да се съглася, е за разногласията между членовете на комисията, вътре в 5-членния ѝ състав. Ами може би това е точният вариант, когато едно решение се взема с 5-членен състав и този петчленен състав трябва да вземе решение с необходимия кворум и с необходимото мнозинство и когато един или двама от членовете имат особено мнение. Ако всичко е единодушно, тогава ще сложим един човек и знаете как се взимаха решенията. От вчера имам едно съобщение на Франспрес, ако не греша, в което се цитира европейският комисар по правосъдие. Баро препоръчва да се създадат във всяка страна, членка на съюза, служби за изземване на придобити от престъпна дейност активи. Хайде ние да ги изпреварим и да ги закрием преди да ги създадем. Благодаря.

Румен Георгиев

Или може като Левски като оправим нещата тука да помогнем на други народи. Не знам дали не ми изтече мандата, ама какво да правим, хванал съм микрофона. Има един системен проблем, който може би изпускаме /после ще дам, естествено, думата за други въпроси/. Че този институт е заимстван от саксонското право и ние сме една от първите държави с континентална система, която го въвежда. Все пак има разлика, като се мине Ламанша, въпреки тунела. Инкорпорираме този институт вътре в една класическа правна система. Аз съм също свидетел на целия процес на зачеване и

раждане на този закон. Всички родилни мъки. Знаете, че първоначалните варианти бяха много и противоконституционни и влизаха в много остро противоречие с други институти на правото. Това, което се получи в момента, колкото и да е несъвършено, е все пак една стъпка напред. Защото за мен, като човек, който се занимава с разследване на наказателни дела, две неща са абсолютно безспорни. Първо, че е необходим механизъм да се прибират парите на хората, които са професионални бандити. Защото имайте предвид, че има хора, които рисуват, други пеят, трети се занимават само с престъпления, и много рядко ще видите система, която гарантира стопроцентово разкриване на тия престъпления. Аз не мисля, че има такава. Ефективността на отнемането като средство за борба с организираната престъпност, заради което темата е в нашия дневен ред, е повече от ясна. Имаме опита, десетилетния опит и на Щатите, и на Обединеното кралство. Ясно е също, и особено в днешното време, че хората, които са натрупали по този начин пари, правят всичко възможно, за да задържат облагата си. Дори най-обикновените измамници правят по няколко нотариални акта, правят една сложна система от сделки. Знаете, че и на Илиянци може да си купите фактури за каквото искате. В тая среда да се разчита само на правозащитната система, която да разкрие престъпление с всичките му сложни връзки, да проследи всички действия за това имуществото е най-малкото не разумно да се очаква това. В този смисъл полицията, прокуратурата, хората, които все пак ще разследват все по-малко време ще имат да отделят за специфичните цели на това разследване. Това е вече разследване на имуществото, проследяване на целия сложен път на придобиване на собственост, който много често е направен от много професионални юристи. Защото всъщност тази облага е целта на всичко. И така да отричаме тия две неща е според мен неразумно. Знаете, че комисията беше посрещната много на нож. Имаше скандали със заплатите. Имаше персонални скандали, имаше пак такива ала тайландски идеи каква част да остава за комисията, нали, един метод за обогатяване, който е отхвърлен за Обединеното кралство още в средновековието. Доколкото помня. Тогава са плащали на полицаите за всеки разкрит престъпник. И престъпниците са почнали да водят млади и неопитни хора, да ги поставят като крадци, за да получат пари след тяхното обесване, това е един порочен метод също. Но така или иначе, нека наистина да не звучим като парламента, да признаем ползата от това, което дотук е постигнато в съчетаването на този саксонски институт в европейска правна система и да вървим напред. Имате ли други въпроси. Колега, заповядайте!

Велизар Шаламанов

Аз имам един въпрос, който ме гложди отвътре. Като ще борим тази организирана престъпност със създаване на все нови и нови органи, чиято легитимност произтича от институции, които имат много ниско обществено доверие. Нали аз слушах кой назначава ръководителя, как президентът има квота. Как парламентът има квота. Просто, разбирате ли, за мен като не юрист, а инженер, това е абсурдно. Не може една институция, която няма доверие, и практически е нелегитимна по отношение на способността ѝ да защити интересите на хората, да излъчи орган, който да разреши този системен проблем. Ще ви дам само един пример, за да си формулирам въпроса. Когато решихме да се интегрираме в НАТО, повярвайте ми, реформите започнаха не от България, а защото поискахме от НАТО и от САЩ да ни помогнат да направим това, което трябва да бъде направено. Съпротива имаше навсякъде – правителство, парламент, президент... Неразбиране. Ако въобще ще се преборва тая престъпност трябва да се опрем на нещо, което е стабилно и което работи. И моят въпрос е

възможно ли е въобще такава институция за отнемане на имуществото да се облекне на нещо, на което имаме доверие и което може да даде резултат.

Румен Георгиев

Към кого е въпросът, колега?

Велизар Шаламанов

Ами, към дамата, защото тя имаше правото на последна дума, и постави въпроса за легитимността на комисията.

Румен Георгиев

Ще приемете ли отговор и от мен после, след дамата?

Ива Пушкарлова

За мен въпросът за легитимността на комисията е един от големите държавни проблеми. Защото той не е изолиран и относим само към комисията. Това е въпрос изобщо за ефективността на всички държавни институции в борбата срещу организираната престъпност. И това каква част от тях действително работят, защото аз считам, че се отнема изобщо възможността обществото да има доверие в комисията, защото законодателят признава неефективността на прокуратурата, за която ефективност цялата държава носи отговорност и казва: „ние ще създадем друг орган, който частично да замества прокуратурата“. Това веднага поставя въпроса за това защо това се прави и няма ли други мерки, които да водят до същия резултат, без необходимост от разрастване на държавния апарат. И основният въпрос, който се поставя тук, е след като не можем да осигурим работа на една традиционна институция в България, откъде можем да имаме доверие, че държавата ще осигури ефективност на един съвсем нов орган, който тя не може да обясни защо създава. И защо го създава по този начин. Вероятно комисията има един много дълбок смисъл. Такива индикации идват и от чужбина – става въпрос за международни стандарти и чуждестранно законодателство. Но въпросът за инкорпорирането на една такава идея, която не е добре обяснена, която според мен и законодателят не разбира много добре, поставя комисията в неблагоприятното положение сама да доказва необходимостта от съществуването си. Не знам дали отговорих на въпроса.

Георги Илиев

Има ли някой все пак да ми отговори има ли някаква институция дори извън България и извън ЕС, която може да гарантира легитимност на една такава комисия и да гарантира на обществото, че тя ще свърши работата, за която е създадена в други държави?

Румен Георгиев

Светата църква. Светата инквизиция.

Ива Пушкарова

Аз не мисля, че има такава институция. Първо, защото въпросите на конфискацията и отнемането на имущество, придобито по престъпен начин не е унифицирана като международен стандарт и е много разнопосочна. В този смисъл не можем да основем доверие към нашата комисия въз основа на доверието, да кажем, на датското общество към тяхната комисия. Защото тяхната комисия, тя и не е точно комисия, е много различна. Успоредно с това, единственият международен орган, за който си мисля, че би могъл да има отношение, това е Европейският съд по правата на човека. Пред който конкретни казуси биха могли да се поставят във връзка с правото на собственост. На този етап Европейският съд се произнася благоприятно за този вид отнемания. Така че това е единствената възможност. Според мен задължение на българската държава е да осигури легитимност на своите институции и би било погрешно тя да търси такава легитимност през опита на други държави или международни организации.

Румен Георгиев

Господин Петрунов също.

Георги Петрунов

Аз искам само две уточнения да направя по коментарите на Ива и на Георги Илиев. Едното е по отношение на комисията. Струва ми се, че наистина има нужда, ако има такъв закон, да има специален орган, който да го прилага. Струва ми се, че в тази посока и комисията и нейният състав са направили достатъчно. Достатъчно обучени хора, имат все пак някакъв опит, събрани са средства. Хората, с които специално съм говорил в комисията, с които ми е дадена възможност да правя интервюта, единият човек беше прокурор, имаше дознатели, данъчни, въобще хората бяха подбрани, поне тези, с които аз говорих, и мога да ви кажа, че те бяха достатъчно компетентни. Вече са натрупали достатъчен опит. Така че дори да е имало подобен казус, струва ми се на дневен ред не стои този въпрос. Тия няколко човека, които са като щатна комисия, би следвало да останат, ако има такъв закон. Според мен обаче сегашният вид на закона не е удачен, както вече казах, а по отношение на това, което Георги Илиев за мандата на комисията, за разногласията вътре и че /тук се позовавам на неговото тълкуване на моите думи/ и че би следвало комисията да се оглавява от един човек, щом има разногласия в комисията. Според мен трябва да се оглавява от един човек и то на момента. А не след изтичане на 5-годишния мандат, защото в комисията, лично моята прогноза е, че ще има проблеми с дори до момента взетите решения. Т.е. някой ще трябва да понесе отговорност за някои от решенията, които се взимани. Струва ми се, че ще има дела по този закон, може би и в европейските съдилища. И ако се стигне до друг мандат на комисията може би ще сме свидетели на нещо, което се е случвало нееднократно – как новият състав обвинява стария за невъзможността да изпълни закона. Но пък тогава първата комисия ще е с изтекъл мандат и нищо няма да може да се направи. За това ми се струва, че е по-удачно да има ясно очертана система и отговорност за носене – както за взимане на решения, така и за носене на отговорност за това, което се е случило след съответните решения.

Васил Гарнизов

Моите въпроси са много по-технически. Не знам колко е издръжката на комисията за година, колко е прогнозната издръжка за 5 години. И съответно колко са очакваните приходи, аз така се изразявам едро, от дейностите за тия пет години. За да можем да преценим. Тука пряко прехвърлям въпроса към г-н Георги Илиев. Идеята ми е следната: че когато нямаш голяма политическа, обществена подкрепа или някакъв друг вид легитимност, не си много стара институция или нещо друго, можеш да покажеш правотата на своето собствено съществуване чрез едно свое планче, което има индикатор, има цели, ти ги споделяш и питаш: „харесва ли ви това? Ние ще похарчим 10 милиона евро, но ще ви докараме 100 милиона лева. Стискаме ли си ръцете? Ако да, действаме.“ Предпочитам да изляза от режима на питане дали има смисъл да съществува институцията или не, аз питам друго: колко ми е скъпо съществуването на тая институция и съответно какъв приход тя ще ми донесе, ако са правени такива сметки, разбира се. Благодаря.

Георги Илиев

Бюджетът на комисията се публикува, той е публичен, така че няма за какво да го крия. За последните две години той е между 6 и 7 милиона годишно. В последната година, когато аз съм главен секретар, от тези 6.5 милиона не бяха усвоени приблизително 2.5. Не че нямаше начин да бъдат усвоени, а бяха върнати. Така че ако заложим за пет години по 5 милиона средно, което се надявам че и занапред ще бъде така, излизат 25 милиона. Казах ви, че за тези две години и половина съществуване сме внесли 88 иска за 56 милиона. Равносметката може да се направи накрая. И още нещо, аз принципно не съм съгласен да бъде това начина, по който да се определя цялостната ефективност на комисията, макар че съм дълбоко убеден, че накрая резултатът ще бъде положителен. Защото комисията има и една превантивна функция, за която говорих, когато засегнах въпроса с данъците, които ще излязат на светло. Тази функция не може да се осчетоводи. Но като всеки данъкоплатец бих се заинтересувал от бюджета на ведомства, който по някакъв начин е скрит или не се дава. Бих попитал какви са благата, които са постъпили въз основа на тяхната дейност. Мисля, че ние в това отношение сме достатъчно ясни и категорични: около 25 млн. за 5 години, до 30 максимум. А приходите ще го надхвърлят двойно, дори тройно. Към момента ви казах, че имаме 7 решения на първоинстанционен съд за 3.5 млн., а имаме внесени 88 искания. Производството е триинстанционно, тук има съдии, нека ви кажат колко време минава едно дело през Окръжен съд, Апелативен и до ВКС. Ако може и г-н Леви да каже, не знам дали ще ме подкрепи, но ако е запознат за Ирландия, доколкото знам, от основаването на тяхното бюро до първото отнемане са минали около 5 години.

Васил Гарнизов

Само да си уточня въпроса. В моя въпрос има скрити три въпроса. Единият е как мерим продукт. Вие дадохте ефективност и ефикасност, като казахте, че, примерно, имаме едни 25 милиона и претендираме за 125, примерно. Освен продукт, вие намесвате сега и резултат, и социален импакт. Моят въпрос е точно в посоката, в която говорите: имате ли методика, или пък ползвате ли опит от чужди страни, с които освен преките ползи /“преките продукти“, казано на моя език/, които доставя вашата институция, вие претендирате, че тя доставя и други, не преки, т.е. резултати за някакви целеви групи, и ефекти, които са в дългосрочен план и които са ефекти върху цялата социална система,

политическа система. Аз не казвам, че нямате такава роля, само питам: вие имате ли методика, с която...

Георги Илиев

Методика за измерване на тези неща не съществува. И много трудно би могла да се направи. Даже мисля, че е невъзможно.

Георги Петрунов

Само да вметна, че това може би не е най-удачното мерене. По отношение на превантивната идея не съм съгласен с така зададеното внасяне на данъци само, което наистина има някакъв положителен ефект. Но престъпниците да внасят данъци означава, че много успешно перат своите пари. По-скоро превантивната идея на закона е точно в ограничаване на заниманието с такава престъпна дейност. Тоест, дори да извършиш престъпността си, би имало орган, който би ти отнел плодовете на тая престъпна дейност. Това е идеята. А не формално да гледаме милионите, които са дадени за издръжка на комисията и милионите, които те са прибрали. Със сигурност няма да се приберат всичките пари, които са изпрани нелегално и престъпно придобити. Не ми е известно някъде това да е направено.

Румен Георгиев

Колеги ние обърнахме темата от отнемане на имуществото от престъпна дейност в „за“ или „против“ съществуването на комисията. За съжаление и изпитанията, на които поставихме комисията бяха толкова тежки, че мисля, че и светата църква няма да ги издържи. Ако видим какви са даренията на вярващите и с какво Господ е обогатил чрез църквата електората. Така че аз дори си оттеглям репликата към господина за възможността да се намери в България някаква авторитетна институция. Очевидно в България авторитетът вече е нулев. Аз също искам да си призная, че се провалих като водещ. Първо защото се измени темата, и второ защото закъсняхме с 28 минути. И за това си подавам оставката и ви моля да отидем да изпием все пак това кафе, че изстива.

Панел: Организирана престъпност и наказателен процес

Модератор: Александър Кашъмов

Александър Кашъмов

Добър ден от мен, с леко закъснение продължаваме. Аз съм Александър Кашъмов, работя за програма Достъп до информация и имам честта да бъда модератор на този панел. Това е голяма чест за мен, малко стои встрани от нещата, с които се занимавам може би, защото вярно е, че съм адвокат, но не съм се явявал по дела, свързани с организираната престъпност. Само по някои наказателни дела. Тук имаме много интересни панелисти, които всъщност застъпват различни гледни точки. Имаме гледната точка на академичния преподавател в лицето на г-н Веселин Вучков, имаме гледната точка на журналиста и изследовател на подобни теми в лицето на Татяна

Ваксберг и имаме представител на съдебната власт в лицето на съдията от Софийския апелативен съд Красимир Шекерджиев. Темата, както виждате, е организирана престъпност и наказателен процес. Ние си поговорихме предварително, за да видим горе-долу какво виждаме в тази група въпроси. Значи със сигурност това, което се вижда, е сведено до поне три кръга въпроси. Първият е може би какви възможности дава и не дава законът, вторият кръг въпроси е за какво има и за какво няма капацитет извън възможностите, които дава законът. Например, ако става дума за защита на свидетели, то какво се изисква, за да може да се случи това. Това струва ли пари, струва ли някакви други мерки и т.н. А третият въпрос, за който се сещам, е кой трябва да прави всичко това, той има ли необходимия ресурс, добре ли са разпределени ролите, функциите и т.н. Т.е. какво добро съществува в момента, какво не добро съществува. Извън тези три кръга от въпроси аз виждам още нещо, което е много интересно. Мисля, че през последните години, поне през призмата на това, което аз виждам, у нас стана доста активна разследващата журналистика, която според мен успя чрез собствените си ресурси да извади най-много неща и факти, свързани с организираната престъпност. Едновременно с това в рамките на наказателния процес тя удря на места на камък. Например имахме проблеми със заседания при закрити врати, с особени мерки и то свързани с организираната престъпност. Аз си спомням случая на Богдана Лазарова с Маргините. Мисля, че имаше един такъв случай, тя ще припомни дали беше така. Изключително интересно дали и в каква степен, примерно, разследващите журналисти дават някакъв тласък на случващото се в наказателния процес. А за мен са интересни и други процеси, като достъпа до информация и възможностите за по-голямо участие, примерно, на пострадали и т.н. Но аз предполагам, че всъщност говорещите ще се спрат на тези въпроси, само в момента маркирам някакви възможни предели на тази тема. А ние горе-долу така и решихме да вървим според фазите на наказателния процес. Но говоренето съвсем няма да е формалистично, както е ясно, и за това първия презентатор ще бъде г-н Веселин Вучков. Заповядайте!

Веселин Вучков

Благодаря! Още в момента, в който прочетох заглавието на нашия панел се замислих защото той е формулиран по следния начин: Организирана престъпност и наказателен процес. Според мен, ако се намери човек, независимо дали изследовател или журналист, който да намери решението на това уравнение или неравенство, наказателният процес срещу представителите на организираната престъпност, според мен, заслужава да получи някаква награда. Аз самият съм работил около три години като следовател и започвам малко да съжалявам, че не останах следовател. Оттогава се занимавам с преподаване в академията на МВР и Пловдивския университет. Обаче още в началото искам да обърна внимание върху няколко акцента, изтървани и снощи на дискусиата, в първия панел, и днес преди обяд. Някак си, струва ми се, че малко лекомислено понякога се споменават едни постановки, за които законодателят е бил в размишление в продължение на столетия или поне десетилетия. Какво имам предвид. Няколко пъти се споменава за промяна на доказателствената тежест. Няколко пъти се споменава за това, че наказателният процес е твърде формален, включително и в България разбира се, едва ли е нужно пък тук да споменавам за добилото гражданственост правило за презумпция за невиновност. Именно в аспекта на противопоставянето на организираната престъпност тези неща заслужават да бъдат поставени на сериозно внимание и анализ. Защото и при наказателен процес, който наистина е строго формален, разбира се, може много да се направи от законодателя и от практиката. Поне някои форми да бъдат ограничени, и не само по отношение

разследване организирани престъпни групи. Но тази формалност на наказателния процес изобщо не е случайна. И това е ясно за всички присъстващи в тази зала, не се съмнявам в това. Не само юристите, които може би са малцинство. Очевидно е, че тези, които извършват престъпленията, са поставени в една привилегирана позиция. Не за друго, защото те не са ограничени от никакви форми и от никакъв арсенал от средства, които да ползват, за да си постигнат престъпните намерения. Държавата обаче в това отношение е в много неблагоприятна позиция. Особено представителите на институциите, които са призвани да се борят с тези явления, и особено представителите на обвинителната власт. Защото трябва да се постигнат поне две неща. Първо трябва да има доказателства с гарантирана достоверност. За да може един наказателен съд да постанови осъдителна присъда. Подчертавам с гарантирана достоверност. Това е първото важно изискване и от друга гледна точка, на второ място естествено, че все пак трябва да бъдат спазени фундаментални човешки права, когато се реализира една наказателна репресия. Арсеналът на въоръжение на дознателя, наречен по новому от м. август „разследващ полицай“, на следователя, на прокурора, на съда, не е безкраен. И той трябва да спазва тези свършено формални правила, но и не само формални, обаче. Така че когато говорим за преобръщане на доказателствената тежест, всички тези неща трябва да ги имаме предвид и както се спомена тука преди около час и половина-два, това е най-деликатният момент във всяка една наказателна процедура, присъща на едно съвременно демократично общество в началото на 21 век. Разбира се, тука имаме много критерии, които могат да ни ориентират правилно в проблемите и в пътищата за решаването им, най-вече решенията на съда по правата на човека в Страсбург, които ангажират и България. Нямам никакво намерение да изнасям някаква лекция по въпросите за това какви са проблемите на наказателния процес, когато предмет на наказателно дело са прояви на организирани престъпни групи. Защото тука проблемите са не само наказателни, наказателно правни и наказателно процесуални, те са и устройствени, и организационни, и кадрови. Трябва да се знае от всички, че нашето законодателство и практика не познават никакви специализирани форми за провеждане на процедури срещу представители на организирани престъпни групи. Много пъти е коментирано обстоятелството, че независимо от престъпната проява, действие или бездействие, НПК предвижда универсален ред за реализиране на наказателна отговорност. Може би в съдебната фаза в последните 8 години законодателят направи не малко промени. Коментирани са надълго и нашироко проблемите на споразумението, Татяна след малко ще сподели своите виждания по този въпрос. Особено с новия НПК, съкратеното съдебно следствие от 2006 г., административното наказване, всички тези процедури облекчават само съдебната фаза. Но понеже така се стекоха нещата, че професионално се занимавам с дознателите от доста години в МВР, все пак искам да споделя това, че разследването, т. е. досъдебната фаза по никакъв начин не е облекчена от законодателя в последните години. И преди да се приеме новия НПК през октомври 2008. всички тези процедури, които споменах преди малко - съкратеното съдебно следствие, споразумението, административното наказание, по никакъв начин не променят ангажиментите на следователя или дознателя, които повеждат досъдебното производство. Те са длъжни да преминат през абсолютно всички етапи на развитието на фазата. Без никакво изключение – дали става дума за най-елементарно престъпление или за доста по-сложна престъпна проява. Това е арсенал от способности, които ползва един дознател, разследващ полицай, следовател, прокурор или съд. Разпит в двете му разновидности на свидетел и на обвиняем, оглед, претърсване, изземване, експертиза, следствени експерименти, разпознаване. Това е въоръжението. Но когато става дума все пак за малко по-специфични способности, бих искал тук да кажа, че аз виждам някакво решение на проблема до известна степен преди всичко в две

форми, които бяха въведени преди 11 години и по чиято ефективност и приложимост в наказателния процес се дискутира особено много в последните месеци или една година. Може би е известно на повечето от вас, че през август 1997 г. беше допуснат един много голям компромис след една дискусия, която вече може би сме позабравили, но аз си спомням много добре и до ден днешен, преди 11 години и повече, как казвахме, че за да ограничим корупцията и организираната престъпност трябва да допуснем ползването на СРС по наказателни дела. Това стана, повтарям, през август 1997 г., тогава беше променен НПК и се допусна използването на СРС за целите на наказателния процес, подчертавам. Дотогава беше допустимо използването на специални разузнавателни средства, но само за оперативни цели. Никога по наказателни дела. По това време, август 1997 се въведе и фигурата на свидетеля с тайна самоличност, т. нар. анонимен свидетел. Твърде много време мина оттогава. И резултатите са известни на всички, за съжаление изобщо не са окуражителни. Оказа се, че опасенията ни, които имахме тогава, се сбъднаха. Някак си не се конструираха нещата и процедурите по този начин, че това мощно средство за противопоставяне на организираната престъпност, като специалните разузнавателни средства или разпитите на анонимни свидетели, да се поставят на някаква здрава основа. За да може да се достигне до осъдителни присъди. И трябва да ви кажа, че този проблем беше поставян многократно, преди да избухнат големите скандали със СРС. Някак си в България така се случват нещата в последните години, че за да обърнем внимание на някакъв много съдържателен проблем, защото според мен СРС са много съдържателен проблем, трябва да се случи някакъв скандал. Или втората причина е да има дела срещу България в Страсбург и осъдителни присъди срещу държавата. Със СРС се случи точно така, знаем, че миналата година има спечелено дело в съда в Страсбург. Но може би по-големият мотив за предприемането на някакви промени бяха съпътстващите го скандали. През 1999-2001 беше направена сериозна статистика за това колко от резултатите на СРС се ползват по наказателни дела. Всички знаем каква беше статистиката. От 10 хиляди и повече дадени разрешения, и то специално за подслушване, и то само на стационарни телефони, 267 са случаите, в които данните са ползвани по наказателни дела, 2.67 %. Даже не коментираме дали те са залегнали в мотивите на осъдителни присъди. От тази година има някакво подобрене. Излезе официална статистика преди три седмици 12 % са вече резултатите, ползвани по наказателни дела. За мен обаче това е свършено недостатъчно. Аз съм си приел един вътрешен критерий – докато не се преодолее границата от 50 % нещата няма да изглеждат добре. Поне 51 % от резултатите, условно казано, разбира се, трябва да се ползват по наказателни дела, защото винаги ще стои въпросът: „тогава за какво ползваме СРС, ако не за целите на наказателния процес?“ Ако трябва, фактическата бройка на дадени разрешения да се намали двукратно, трикратно, четирикратно, но поне на тази цена да се повиши относителният дял на доказателствата, събрани със СРС в наказателния процес. Обаче не са само проблемите със СРС. Те просто са по-интересни, защото са плодотворен извор на скандали, може би. Но има една област, която е така, покрита с един непрозрачен воал, няколко пъти съм говорил за нея и съм публикувал статии, и това е съдържанието на оперативно издирвателната дейност на българската полиция. Няма да се спирам в подробности на този проблем, но някак си ми се струва, че не отделяме необходимото внимание на този проблем. Защото това също е тема за размисъл – да подчиним тази оперативна работа на българските оперативни служби отново на целите на наказателния процес. В момента оперативната дейност на българската полиция е отделена с китайски стени от разследването. Не са случайни тези периодично припламващи скандали между дознатели и оперативни работници, навремето имаше същите скандали между следователите и оперативните

работници. Но е необходима решителна реформа и в тази сфера оперативно издирвателната дейност трябва да бъде подчинена на интересите на наказателното производство. И то във всички отношения законово, структурно, кадрово. Да се изгради най-сетне криминалната или разследваща полиция, за която се говори вече повече от 10 години, която никой не е виждал, нещо като чудовището Лох Нес, всички говорят за него, но никой не го е виждал. Що е то криминална полиция, кога ще бъде изградена в България. Кога цялостният облик на Вътрешното министерство ще се дава от наказателно процесуалната му функция, от разследващата му функция. Съвсем накрая искам да отбележа, че в момента тежат сериозни структурни реформи в МВР, предвид промените в законодателството от август тази година. В края на октомври, преди 20 дена, беше обнародван в Държавен вестник и дългоочакваният Правилник за приложение на закона за МВР, където са формулирани нови структури. Всички знаем, че основният потърпевш от тази реконструкция е известната служба ГДБОП, дали справедливо или не, това е отделен въпрос. И в момента се изграждат две дирекции към криминална полиция, противодействие на общата престъпност и противодействие на организираната и тежката престъпност. Тука много може да се спори по това дали словосъчетанието „организирана и тежка престъпност“ е съвсем коректно. Може би това не е толкова важно. По-важно е да видим как ще се сбъдне очакването. Дали в тази структура ще има само оперативни служби или ще има някакъв разследващ капацитет. Защо го казвам това? За да има наказателен процес, естествено трябва да има орган, който осъществява разследването, и това са разследващите полицаи. Опасявам се, че дознателите, които бяха на работа в тази структура ГДБОП ще бъдат отделени и ще бъдат ситуирани в новата Главна дирекция на МВР, наречена досъдебно производство. Една стъпка, която според мен ще бъде контрапродуктивна, против интереса на обществото да се изгради една разследваща полиция криминална полиция и отново да отделим дознателския апарат от оперативните служби, особено когато става дума за структура, която е призвана да противодейства на организираната и тежката престъпност. Благодаря!

Александър Кашъмов

Благодаря и аз, аз ви предлагам дискусиата да протече след като чуем всичките представяния, освен ако няма някои много належащи и конкретни въпроси за изясняване. Ако не, Татяна Ваксберг, заповядайте.

Татяна Ваксберг

Аз искам да открия една тенденция, която забелязах в обвинителните актове на прокуратурата и в делата, които тя води. Тази тенденция се нарича сключване на споразумение между прокурор и обвиняем. Мисля, че тя набира скорост и ще набира скорост за в бъдеще. Моята лична оценка за тази тенденция е, че макар и положителна, тя би могла да доведе до отричане на самата нея, ако не бъде усъвършенствана. Този извод е малка част от изследване, стартирало преди една година, което започнахме с Деян Паскалев. Къде е Деян? Ето го. Изследването започна от едно банално недоумение: как така във вестника пише, че съдебната система бездейства и няма осъден член на организирана престъпна група, а пък такива прекрасни съобщения изтичат от самата съдебна власт? Към времето, когато се оформи нашето любопитство прокуратурата отчиташе цели 1220 разследвания срещу организираната престъпност годишно и с това затвърди нашия интерес. Преди нас такова любопитство беше проявил Центърът за либерални стратегии, който пък си беше поставил за цел да види

как тези 1220 разследвания се превръщат в обвинителни актове, приети от съда. И бяха преброили 280 обвинителни акта срещу организираната престъпност, внесени в съда. Ние с Деян всъщност стъпихме върху това тяхно изследване, за да направим една следваща стъпка. Искахме да намерим имената на обвиняемите по тези 280 обвинения, да разберем кои са престъпниците, за които става дума, какви престъпления са извършили, кои прокурори и следователи са ги разследвали, кои съдии са произнесли или не присъда срещу тях. Изследването стартира по официален път, което значи по наивен път. Обърнахме се към ВКП с молба да ни предостави тези дела. Искахме обвинителните актове, които са публичен документ. И така разбрахме, че прокуратурата е навлязла в тежко тресавище, от което сама страда, защото се оказва, че тези, които изготвят отчетите и представят тези цифри както на нас, така и на Брюксел, всъщност не знаят какви имена стоят отзад. Отговорът, който получих, гласеше дословно следното: „това, което искате, не е незаконно, но ние не знаем как бихте могли да го получите“. Така се наложи да разберем как се събират данни за тази странна отчетност. Оказа се, че единствените прокурори, които са в състояние да преведат числата в имена, са най-ниско стоящите прокурори, които подготвят отчети за своите началници. Тези началници после само сумират цифрите и ги препращат на по-горна инстанция, където на свой ред се сумират едни числа с други числа. През това време имената на обвиняемите са се изгубили от поглед. Съвсем наскоро имаше нагледно доказателство за този начин на оформяне на статистика: когато пред Брюксел бяха отчетени 38 присъди, произнесени срещу високопоставени длъжностни лица, пресата много се интересува кои са тези високопоставени длъжностни лица, които тя не познава, но те вече са осъдени за корупция. Пресата получи отговор от самия главен прокурор, който каза: аз не мога да ви кажа кои са тези хора, които отговарят на числото 38. Ако се върна към нашето изследване и неговото несполучливо начало, за моя огромна изненада по-късно се оказва, че в прокуратурата имаме съмишленици. Те бяха готови да ни предоставят тази информация, ползвайки тъкмо ресурса на нискостоящите прокуратури. И така се сдобихме със 103 от тези 280 търсени дела. Това стана с изключителното съдействие на определени хора в прокуратурата: говорителката на главния прокурор, градският прокурор на София, апелативните прокурори на Велико Търново и на Пловдив, окръжните прокурори на Хасково, Русе, Ловеч, Плевен, и говорителката на Софийската окръжна прокуратура. Тези хора, освен че ни помогнаха, поеха и един голям риск, тъй като първият поглед, който човек хвърля към обвинителните актове всъщност го изпраща в шок. Така се случи, че първото дело, което аз прочетох, беше за 26-годишен младеж с основно образование, спрял на магистрала Тракия за превишена скорост и пожелал да подкупи полицаи с 15 лева. Този човек се оказал впоследствие осъден на пробация. Въпросът беше какво прави той в групата дела, свързани с организираната престъпност. Второто дело, което прочетох, беше с точно обратните мащаби. В него ставаше дума за междуконтинентален трафик на кокаин в огромни количества, който беше преминал през няколко европейски и две южноамерикански държави, преди да кацне в София. Това дело има световни мащаби. Но се оказва, че то, както и историята с подкупа от 15 лева, са подредени в общата парадигма на организираната престъпност. Така без помощта на социолози и без експертна помощ нагледно се виждаше, че статистиката, която се предоставя, просто е фалшива. По-късно намерихме обяснение на това как е станало това събиране накуп на несравними величини. Оказа се, че сред критериите за това кое прокуратурата отчита като организирана престъпност, навремето е попадало и престъплението подкуп на длъжностно лице. Така до кокаина от остров Кюрасао се е озовала и историята с длъжностното лице полицаи, подкупено на магистрала Тракия с цели 15 лева. Ние вече бяхме прочели с Деян обвинителните актове, за които говорим, когато се появи една

новина, много добра за обществото и много неприятна за нас: прокуратурата ревизира своя подход към организираната престъпност и заложи нови критерии за това кое да се смята за дело срещу организираната престъпност. Тези нови критерии не позволяват на младежа, подкупил полицаи да влезе в списъка на организираните престъпници. Това, разбира се, не означава, че проблемът с отчетността на прокуратурата е успешно изчерпан, напротив. Но първата стъпка е направена, защото сега броят дела за годината се сведе до разбираемото число 54. Няма ги стотиците и хилядите, с които прокурорите измерваха своя успех. За календарната 2007 г., която нас ни интересуваше в дадения случай, делата са 54, заведени срещу организираната престъпност и внесени в съда. Лошата новина за нас се изрази в това, че нашето изследване попадна точно в средата на периода, когато прокуратурата смени своите критерии. Така се оказа, че сме чели не 103 дела срещу организираната престъпност, както сме си мислели, а само 33. Само толкова от „нашите“ дела попаднаха в новата дефиниция, въведена от прокуратурата. Всичко, което имам да кажа оттук нататък, е основано на 33 обвинителни акта от общо 54, които са били внесени в съда през календарната 2003 г. Те представят една много пъстра картина, която няма да представям сега в детайли. По-голямата част от делата са за наркотици, като в този сегмент картината също е шарена. Някои от делата са за трафик на много килограми наркотик от други държави, предназначени за трети държави, а други дела са за притежание на минимални количества, които са съизмерими с еднократната доза. Тук беше открит един любопитен инструмент, ползван от прокуратурата, който по-скоро изглежда успешен, отколкото неуспешен, макар че е стъпил на много тънък лед. Първоначалното ми отношение към делата, които са свързани с обвиняеми, заловени с малко количество наркотици, ме навеждаха на мисълта, че това са просто дела срещу наркозависими лица, заловени с еднократна доза. Но пресата ми помогна да видя тези дела по друг начин, като ми дешифрира имената тези обвиняеми. Оказа се, че става дума за близко обкръжение на големи в миналото престъпни босове. Като помощници на Самоковеца, например, или на Клюна. Те не са могли да бъдат хванати за никакви по-сериозни престъпления и затова присъстват в тази статистика с малко количество марихуана или таблетки екстази. Знаете, че криминализирането на еднократната доза е наистина тънък лед, който търпи съвсем законни издевателства върху зависими хора, но в дадения случай това е пример за малък, но успешен инструмент срещу организираната престъпност. Съвсем друг е въпросът, че прокуратурата е стигнала до тези обвиняеми едва във време, в което нито Самоковеца, нито Клюна представляват някакво влияние в престъпния свят. Но прегледът на делата, които наблюдавахме, не е цел на това изложение. Искам да обърна внимание върху една тенденция, която съвсем неочаквано се откри сред делата. Измежду тези 33 дела открих 7, които са срещу 15 обвиняеми и които са завършили със споразумение. Това автоматично означава ниски присъди. Най-високата от тях е 4 години и 7 месеца. Делата, за които са сключени споразумения, нямат нищо общо със звездното дело на Митьо Очите, историите са съвсем прости. В София става дума за престъпление, извършено през ноември 2006 г. - трима обвиняеми са държали 760 таблетки амфетамини и 7 грама марихуана. Двама са сключили споразумение, делото срещу третия продължава. Отново в София през май – септември 2006 г. група от трима души е изработвала фалшиви паспорти и фалшиви шофьорски книжки, заловен е фалшив документ за един човек, двама от обвиняемите са сключили споразумение, делото срещу третия продължава. Трето дело, отново в София, е за изработване на фалшиви банкноти евро, като са били заловени 315 600 фалшиви банкноти евро. Двама са сключили споразумение с прокурора, делото срещу останалите двама продължава. В Пловдив става дума за престъпление, извършено през май 2007 г., в което петима обвиняеми са държали и пренасяли 192 г марихуана и 300 г амфетамин. Всичките са

склучили споразумение. В Хасково става дума за контрабанда на 6.5 кг. хероин, внесен от Турция през ноември 2005 г., като един е склучил споразумение с прокурора, а делото срещу останалите продължава. И накрая в Русе има две дела. Едното е за разпространение на марихуана от май 2006 г. - става дума за 5 кг. марихуана – един е склучил споразумение, делото срещу другите двама продължава. И последното дело, отново в Русе, е за трафик на хора в периода 2004 юни 2006 г., когато трима души, един от които гражданин на Съединените щати, са създали и поддържали порно студио за излъчване на видеозаписи в Интернет с участието на 8 жени и един мъж. Двама са склучили договор за споразумение с прокурора, а гражданинът на САЩ не е в България. Погледнато процентно това означава, че делата, водени срещу организираната престъпност, и приключили със споразумение, са 20 %. Аз не знам, социолозите трябва да кажат доколко това може да претендира за представителна извадка, но във всички случаи прилагането на споразумението откроява тенденция. Българското общество има едно съвсем закономерно неприемане на споразумението. Възражението което се излага срещу него е същото, което съществува в цяла континентална Европа. Има един безсилен гняв в обществото срещу това, че престъпниците се отърват с ниски присъди. Тази реакция е проблем, който е изцяло в полето на законодателя. Законодателят е този, който въведе един успешен инструмент срещу организираната престъпност и едновременно с това предварително го дискредитира, защото никога не го обясни и защото въведе в България една от най-радикалните форми на неговото прилагане, каквито в Европа съществуват само в Германия. Европейските страни традиционно се смятат за имунизирани от възможността да се склучва споразумение с обвиняем. Просто защото елемент на споразумението е пледирането на обвиняемия, а пледирането няма практическа стойност в континенталното право. В континенталното право човек може да се признае за виновен и делото въпреки това да продължи, а съдията дори на края да постанови и оправдателна присъда. Споразумението се прилага в САЩ изключително успешно от десетилетия. Първо е практикувано, а после, през 1970 г., е въведено и вербално от Върховния съд. Прилага се към абсолютно всички престъпления. Включително и най-тежките за тероризъм. За сметка на това Европа, в която това не е традиционен инструмент, го въвежда изключително бавно и предпазливо, след дълъг дебат. Такъв в България не е провеждан. Страни като Испания, Италия, Португалия, Франция и Естония, днес го позволяват, но са го въвеждали много внимателно. Освен това, тези страни позволяват склучването на споразумения само по леки престъпления, такива, които могат да бъдат наказуеми със затвор от една година до четири, както е във Франция, или до пет, както е в останалите страни. В България споразумението е възможно по всички дела, с изключение на убийство, разврат и подкуп. Присъдите са съответно ниски и будят въпросния безсилен гняв, който е добре познат на целия Балкански полуостров. В Босна реакцията е особено остра, откакто архитектката на босненския геноцид Биляна Плашич след споразумение получи 11 години затвор, от които се приспада една трета от срока. В България споразумението съществува от по-малко от осем години. Онова, което не се прилага по него е, че обикновено прокурорът не изисква в замяна обещание от страна на обвиняемия, че той ще даде показания срещу други престъпници по други дела. Поне ние с Деян, докато четохме нашите дела, не се натъкнахме на такъв прецедент. Това имах предвид, когато в началото казах, че споразумението е успешен инструмент, но то рискува да се обърне срещу себе си, ако не се усъвършенства в близко бъдеще. Много ви благодаря!

Александър Кашъмов

Благодаря, Татяна. Един само много бърз въпрос, защото освен темата за споразумението, която е много интересна и важна, чух въпроса за отчетността на прокуратурата. По тези въпроси ли си говорихме за достъпността до тази информация.

Татяна Ваксберг

Темата с отчетността е много сериозна, но аз я сложих настрана. За това много се говори в обществото, има справедлив натиск от страна на медиите и обществото, а аз исках да обърна внимание на съвсем друга тенденция, която остава незабелязана.

Александър Кашъмов

Благодаря, исках да маркираме нещата за дискусиата. Господин Шекерджиев, заповядайте!

Красимир Шекерджиев

Благодаря. Не всички са юристи и затова си мисля, че би било добре да не застъпвам чисто теоретични правни фигури, а да се опитам да обясня какво мисля по въпроса, съобразно практиката и евентуално проблемите, които тя поставя.

На първо място ще се спра върху проблемите, които аз виждам и за които си мисля от известно време. За успехите ще говоря после, но мисля, че по-важният проблем е защо не успяваме да се преборим с организираната престъпност. Този общ въпрос не е точен, тъй като не е работата на съда да се бори с организираната престъпност. Това е работа на някой друг. В случая на разследващите органи. И въпросът е защо те не успяват. Според мен има три групи причини, първата от които е чисто законодателна. Струва ми се, че един от най-ефективните методи за постигане на успех в подобен тип дела, без значение какъв вид престъпност и каква дейност развива всяка организирана престъпна група, е да успее да се мотивира някой от участниците в нея или някой, който има колкото по-пълна, толкова по-добра информация, да даде показания, с които да подкрепи обвинителната теза. Това, според мен, е най-сигурният метод за постигане на успех в подобни производства. В България законодателството дава изключително малки възможности на разследващите органи да постигнат пробив в тази насока. Най-грубо казано, ако прокурорът, дознателят, следователят или екипът от хора, които се занимават с разследването, се опита да мотивира един от участниците в подобна група да даде показания срещу останалите и те да послужат за основа на евентуално успешно водене на наказателно производство, той обективно няма какво да му предложи. Няма как да бъде договорена наказателна неотговорност на лицето, което сътрудничи на обвинението. Защото тази възможност не е предвидена в закона. Няма как да бъде поет ангажимент квалификацията да бъде за по-леко наказуемо престъпление, с оглед определяне на по-леко наказание защото това също противоречи на закона. Няма как да се поеме ангажимент от страна на обвинението по отношение на наказанието, дори в рамките на нормалната квалификация, което е доста важно за всяко едно лице, привлечено към наказателна отговорност. Защото няма механизъм, по който прокуратурата, следствието или дознанието да поемат ангажимент за действията на съда. Във всички случаи е възможно да се обсъжда полезността на приложението на института на споразумението, но там чисто законодателно отново има проблем, тъй като законодателят е предвидил такъв ред за провеждане на процедурата, че това

споразумение отново подлежи на одобрение от съда. Практиката показва, че ние нямаме класическо договаряне на разследващите органи с един от извършителите или участниците в организирана престъпна група, което да е било постигнато по пътя на споразумението и да е довело до носене на тежка наказателна отговорност на останалите членове на групата. Знаете, например, за нашумялото дело на Димитър Желязков (известен като Митьо Очите) и неговата група. То приключи изцяло със споразумения. Ако не се лъжа, последният голям бос в Ню Йорк Джон Готи влезе в затвора след четири поредни оправдателни присъди при петото разглеждане на дело срещу него, защото прокуратурата успя да се споразумее с един от приближените му- Сами Гравино. Този човек- Гравино беше обвинен в куп престъпления, получи ако не се лъжа присъда само седем години “лишаване от свобода” и гаранциите на програмата за защита на свидетели, но това доведе до влизането на Джон Готи в затвора, а на Рудолф Джулиани в политиката, ако се не лъжа. Мисълта ми е за моркова и тоягата в тези дела. Разследващите нямат моркова. Те нямат какво да предложат, а това е законодателен проблем. Ако законодателят иска да се постигне нещо, то той трябва да го реши по някакъв начин.

Аз съм в деликатна ситуация и не бих могъл да дам становище какъв следва да бъде законът защото все пак има разделение на властите и аз съм представител на една от тях. Но аз се опитвам да дефинирам и направя видим проблема.

На следващо място, ако искате да успеете в борбата с организираната престъпност, както каза колегата, всичко е въпрос на доказателства. Има доказателства- те издържат в съд и от това следва осъдителна присъда. Няма доказателства- получавате оправдателна присъда. Въпросът е да съберете доказателства и те да бъдат годни. Защото негодните доказателства няма да доведат до нищо добро. Те пак ще доведат до оправдателна присъда. Та ако искате да съберете доказателства, можете да го направите и по друг начин. Когато се опитате не да потърсите някой, който е вече вътре в организираната престъпна група, а вие да внедрите такъв. Това е доста разпространен метод. Само че дори тук, ако приемете този начин и метод на действие, вие няма да намерите никаква законодателна подкрепа. Защото вие не можете да гарантирате на вашия внедрен агент наказателна неотговорност, не можете да се договорите със съда за действията му и, не на последно място, не можете да му осигурите защита. По една или друга причина в България вече са въведени институциите на защитените свидетели, възможността определени участници в наказателното производство да бъдат охранявани. Аз ви казвам и се ангажирам с това твърдение от позициите на моя опит, че тези механизми не работят. Ние сме малка южна държава. Почти не се сещам за свидетел, който е започнал като анонимен и е завършил като такъв. Почти не се сещам за свидетел, който е бил охраняван в продължение на дълъг период от време. Тука въобще не включвам, както закона е предвидил, охрана на семейството, охрана на децата или охрана на други интереси. Аз съм имал случай, в който пострадал от тежко престъпление - опит за убийство решава да даде показания, които по несъмнен и категоричен начин ще уличат извършителя на престъплението. И този човек – евентуалният извършител на престъплението – е познат на пострадалия. Пострадалият е жив и адекватен. А извършителят на престъплението се укрива. Абсолютно стандартна ситуация. Аз в качеството си на дежурен съдия отивам, за да бъде проведен разпит пред мен и по този начин показанията на пострадалия свидетел гарантират възможността да бъдат ползвани в производството. Преди да започне разпита, този човек се обърна и каза: „Вие какъв сте?“ Аз му казах. Той каза: „ще ви излъжа“. И аз попитах защо. И той ми каза: „защото ако кажа кой беше, няма кой да ме опази“. Тогава аз излязох и се обадох на познати полицейски служители от тогавашната СДВР. Проведох напълно неформален разговор. Казах им, че имам проблем, разказах

историята и ги попитах какво могат да направя за свидетеля. А те ми казаха: „максималното, което можем да направим, е да въведем човека за един месец в МВР болница“. Факт. След което аз се върнах и казах на човека, че съжалявам и не мога нищо да направя за него, той излъга, извършителят на престъплението се предаде след три дена и не беше задържан, защото нямаше доказателства срещу него. Разказвам ви практически проблем. Мога да ви разкажа и друг такъв. Примерно, по мое шумно дело наскоро получих молба. Вече на втора инстанция един от свидетелите реши, че се чувства заплашен. И помоли да му бъде осигурена защита. Ние със състава се събрахме и решихме, че действително съществува някаква обективна заплаха. Произнесохме се със съдебен акт, в който приложихме вече установеното в закона: този свидетел и семейството му да бъдат защитени. За 4 месеца съм получил три молби от шефа на полицията с молба да бъде прекратено подобно действие, защото те нямат хора. Аз им вярвам и нямам основание да смятам, че ме довеждат. Не мисля, че тези хора не искат да свършат работа, те просто не могат, нямат ресурс. И това води до втората група проблеми, които аз виждам в борбата с организираната престъпност, и тя е най-грубо казано липса на ресурс. Под ресурс разбирам хора, време и пари. Защо казвам „време“. Всяка една организирана престъпна група, колкото по-организирана, колкото по-всеобхватна е дейността ѝ, толкова по-трудно е тя да бъде разследвана. Така, както поне в теорията пише, тя е структурирана по начин, че този, който стои най-отгоре обективно не е свързан с тези, които стоят най-отдолу и осъществяват практическата престъпна дейност. Там няма документация. Там нямате свидетел. Там не можете да го подслушате, защото не може да им хванете телефоните, а дори и да ги хванете, те говорят завоалирано. И заради това, за да успеете ви трябва време. В България времето е дефицит. В България, ако сте представител на медиите или на хора, които се занимават с изследване на този феномен, натискате правителството, което е естествено. То бива натискано и отвън, като всички искат резултати сега и веднага. Дори вчера във вестниците ни бяха дали петмесечен срок за постигане на определени присъди. За тези срокове ние слушаме сигурно десет години. Хайде да не е от десет, ама поне откакто започнахме да преговаряме по глава двадесет и четири “Правосъдие и вътрешен ред”. Има една латинска поговорка, и тя гласи, че който кара съда да бърза, бърка. Мисля, че тя важи и за разследващите органи. Ако са натискани да постигнат бързи резултати, те не успяват. И доказателство за това е следното. Ако приемем, че медийни дела са тези, които са предмет на предавания или публикации в различните видове медии, и ако си направите труда да направите статистика /аз, разбира се, не съм я правил /, та ако направите статистика, ще видите, че там процентът на спечелените дела от страна на държавното обвинение е много по-малък от процента на загубените дела. Няма да споменавам десетките оправдателни присъди за банкови и други дела. Просто в един момент вие виждате, че човекът е задържан, а две години по-късно, да кажем, делото е прекратено. Което значи, че когато те са под натиск, те бъркат и губят делата. И не можем да кажем: „не, те не се справят по принцип“. Защото по останалите дела не е така. Защото в тези дела, по които не са пресирани, те печелят, да речем, 80 % или повече от тях. А в другия случай губят 80 %. Затова аз смятам, че натискът върху разследващите органи ги кара да бързат, да допускат грешки и да губят съдебната битка. Ще ви дам пример. Когато има трафик на дрога, ако първоначалните следствени действия /да кажем, протоколът, с който бива иззета дрогата/ са извършени не по реда, предвиден по НПК, то тогава съдът ще констатира прекъснатата верига между основното веществено доказателство, което е предмет на производството и това, което е изследвано в експертизата. Грубо казано, няма да можете да установите, че в тази кола е имало дрога. Ще установите, че е имало нещо, което не е ясно какво, а това значи оправдателна присъда. На следващо място проблем е и това, че липсват хора. Какво

значи „няма хора“. За да се провежда успешна борба на този фронт, а именно срещу организираната престъпност, ви трябва мотивирани, добре платени и знаещи хора. В България не са много тези, които са достатъчно мотивирани да работят и достатъчно добре платени, за да работят честно, почтено и да развиват тази дейност. Не знам защо е така, но е факт. Аз, например, съм виждал СРС, които не са стигнали до реализация, но в тях хора, занимаващи се с подобна престъпна дейност, говорят за заплащане на служители на полицията, на прокуратурата, а според мене и на съда, защото и такива съм виждал. Тази информация е толкова чудовищна, че ако е вярна, следва извод, че разследващите органи нямат никакъв шанс... И тук стигам до третия голям проблем, без той да е най-маловажен. И той носи името корупция. Ние имаме проблем с корупцията. Всеки път, когато някой ви каже, че ние нямаме проблем с корупцията, не е прав, защото няма как съдебната система да е цялата в бяло. Това е абсурд, да. Много мои колеги ще ви кажат, че не можете да купите съда, защото има три инстанции или съдебни състави с по трима или пет членове. Те ще ви кажат, че е невъзможно да корумпираш толкова много магистрати, част от които работят в екипи. Това е тема на друг разговор. Но аз ще ви кажа следното. Вие всички знаете, че разследването може да се оприличи на пирамида. Най-отгоре стои съдът. Най-отдолу са оперативните. Над оперативните са дознатели, респективно следователи, след това са прокурорите. И най-горе е съдът. За деветнадесет години – толкова ли вече сме в преход? - може би поточно за седемнадесет години ние имаме едно трицифрено число служители на полицията, които са отстранени за корупция. Осъдени или уволнени. Едно малко двуцифрено число следователи, които са имали същата участ. Едноцифрено число прокурори и нито един съдия. Нито един. Ако някой се сеща осъден съдия за корупция за тези години, кажете ми кой е. Говоря за осъден, с влязъл в сила осъдителен съдебен акт. Това е проблем. Защото както се каза вчера, хората, занимаващи се с организирана престъпна дейност работят с ужасно много пари. Те са много силни и за да се бориш срещу тях ти се нуждаеш сериозен ресурс. Така или иначе, аз мисля, че проблемът с корупцията е третата предпоставка да нямаме видими успехи с борбата с организираната престъпност.

И за да не бъде всичко толкова черно, искам да ви кажа, че не е чак толкова страшно. Има определени групи производства, които се развиват добре. Ще ви дам пример. Имаме видими успехи, по-скоро разследващите имат, защото ние, съдът, общо не се борим, защото това не ни е работата. Има видими успехи в борбата с трафика на хора. Много често това се получава, защото там става дума за класическо престъпление: група хора организират превозването на група други хора, които отиват да се занимават, да кажем, с проституция или с някаква друга незаконна дейност. Много често някой от пострадалите (въпреки че не знам, дали повечето го правят по собствено желание или не) влиза в конфликт с ръководителите и започва да говори. И когато тези хора започнат да говорят цялата група може да попадне под ударите на закона, защото има говорещ вътрешен човек.

По този начин се случва, когато те говорят не пред българските власти, а пред чуждите власти, както често става. Много сигнали от чужди правоохранителни органи дават начало на водени в страната наказателни дела. Хубавото на сигналите отвън е, че те не могат да бъдат пренебрегвани. Защото когато те кажат: „ние знаем това и това“, те след това искат да разберат ние какво сме направили. Няма как да смачкаш такъв сигнал. Въобще не става. По същия начин, според мен, има известни успехи в преследването на бизнеса с наркотици. Добре и сравнително лесно може да бъде проследен човек, който продава наркотици, да бъде хванат човек, който ги купува, и след това той да бъде мотивиран да свидетелства срещу този, който му ги е продал. Тогава се тръгва нагоре по веригата, но се стига донякъде. От един момент нататък нямате никакъв шанс. Не

можете да хванете човека, който вкарва по 50 кг. хероин в страната. В него няма никога нищо. Ще стигнете до някакво ниво и толкова.

В кои производства няма никакъв пробив. Това са делата за контрабанда. Там се печелят ужасно много пари, и за разлика от дамите, занимаващи се с най-старата професия, или от хората, купувачи наркотици, пилешките кожички не говорят. Там разследващите нямат никакъв шанс. Но за да се успее, може би това трябва да стане по пътя на международното сътрудничество. Защото аз съм виждал често, че едни документи се показват, да кажем, на границата Х, други са на границата У, а на нашата граница те са съвсем различни. И като последно, не може да има, или поне аз така мисля, организирана престъпност без някаква форма на защита от държавата. Няма как да продавате дрога в София и да нямате човек в полицията. Но аз мисля, че така е от Ню Йорк до Хелзинки. Но тук няма как да го хванете. Защото ще ви попречат, а дори и отстранят още на първата седмица. Може би леко разхвърляно Ви говорих. На мен ми се иска, ако имате някакви въпроси, ако с нещо не сте съгласни или искате да ме попитате, да го направите, като аз ще се опитам да бъда изчерпателен. За мен това е много интересно, тъй като за пръв път си общувам с хората, чиято дейност чета, гледам, но тя не е чисто юридическа. Благодаря!

Александър Кашъмов

Благодаря, господин Шекерджиев. Имате думата за въпроси, коментари, позиции, заповядайте. Ще ви помоля да се представяте, благодаря.

Харис Папахаралампус

Благодаря ви, господин председател, аз наистина съм много впечатлен от всички презентации, и особено от презентацията на господин Шекерджиев. Наистина бих искал да поставя няколко въпроса на вашето внимание, за да ги разгледаме. Аз горедолу получих една обща представа за това, което описахте и картината е много сходна със ситуацията в Гърция. Мисля, че основният проблем с организираната престъпност е свързан с реакцията на държавата. Това е също и социален проблем, доколкото обществените ценности в последните години са се разградили малко или повече. Първият въпрос, който бих искал да задам, е каква е вашата гледна точка към видовете разследвания. Бихме ли могли да въведем правилото за изключителност по време на криминалната процедура? Искам да ви попитам и за така наречените силови форми на разследване, които опират до забраната на изтезания. Както знаете, съществува случаят Дашнер в Германия, във Франкфурт, където обвиняемият бил заплашен, че ще бъде екзекутиран дори. Какво е вашето мнение по този въпрос? Естествено, тук сериозният въпрос е обръщането на доказателствената тежест. Мисля, че в общи линии обществото трябва да възприеме това. По някакъв начин обществото трябва да бъде цялостно мобилизирано срещу организираната престъпност. Така политиката за борба с организираната престъпност трябва да бъде разбрана в буквалния смисъл на думата „борба“. Искам да чуя вашето мнение още веднъж по този въпрос: бихте ли казали че по-скоро трябва да се наложат по-строги наказания срещу възпрепятстване на правосъдието, например срещу предаване на невярна информация, както е отскоро в Гърция? И освен това какви биха могли да бъдат резултатите от една превантивна инициатива, която да си постави за цел да ограничи или да премахне всички, така, предварителни фази на организираната престъпност, като проституцията, трафика на хора? Благодаря ви.

Александър Кашъмов

Времето напредва, така че ако има други въпроси...

Красимир Шекерджиев

Доколкото разбрах, колегата пита дали е добра идея да се предвиди специален ред за разглеждане на подобен тип дела. Нали правилно разбрах? Питате дали не е добре да се въведе изключение от общия ред за делата срещу организираната престъпност? Нали? Тогава моят кратък отговор е не. Може би пропуснах да кажа, когато споменавах за законодателните проблеми, че единствената законодателна инициатива, която беше артикулирана от представителите на разследващите органи, възникна преди няколко години, когато бившият главен прокурор господин Филчев беше предложил създаването на специализирани съдилища, които да разглеждат специализирани дела. Той имаше особено виждане за тези съдилища, те трябваше да са от мъже, обикновено военни, твърдо решени да постигнат успех, и ако това нещо беше прието, аз съм сигурен, че те щяха да го направят точно така. Но броят на осъдителните присъди в тези съдилища щеше да бъде минимален в сравнение с осъдителните присъди в Страсбург. И затова аз не съм привърженик на специалния ред за съдене на каквито и да е престъпления, защото в края на краищата престъпленията във всички случаи засягат обществения интерес. Няма нужда от това. Доколкото разбрах, на следващо място колегата пита дали според мен е необходимо да бъде завишена наказателната репресия. Мисля, че не. И ще ви кажа защо. Защото тя и сега е достатъчно тежка. Проблемът не е в наказанието. Проблемът е, че не може да се достигне до него. Аз ще ви дам пример. Поправката Севлиевски предвиждаше за половин грам марихуана със съдържание 1 % на активното вещество, минималното наказание да е 10 години. И глоба, като глобата беше пет цифрено число. Сега не мога да се сетя колко беше, но минималното наказание беше 10 години. Това доведе до един куп присъди, които бяха с приложение на чл. 9. Член 9 се отнася до случаите, когато липсва обществена опасност от деянието или то е толкова малозначително, че просто няма смисъл да бъде съден човека. Помня, че тогава бившият депутат каза: „аз разчитам на интелекта на българския съд“. Да, но няма смисъл. На следващо място има нещо, което, доколкото разбрах, е еднакво и при нас, и при колегите. В България има социална търпимост към подобна подобен род дейност. Аз така смятам. Аз съм сигурен, че тука, като изключим чужденците, всеки един от вас познава човек, който, когато го спре полицаи, е готов да предложи пари. Поне аз познавам много такива. Това се смята за нормално в тази държава. Винаги съм се чудил защо е така. Ако тръгнем от тук за Солун, ако ни спрат на Кресна, е възможно шофьорът да плати на полицаия. Поне ще опита, друг е въпросът дали ще стане. Мине ли Промахон, този подход изчезва. Там не става. И заради това аз мисля, че ние имаме дефицит на обществена воля да се преборим с този проблем. Защото, нека да не се лъжем, представителите на организираната престъпност в тази държава са звезди. Не знам защо е така, но е факт. Така мисля. Може би нещо пропускам, някой да ме допълни.

Александър Кашъмов

Благодаря. Ива Пушкарова, заповядай.

Ива Пушкарлова

По отношение на специализирания ред и специализираните съдилища за борба с организираната престъпност бих искала да кажа, че такъв подход е бил използван в Турция. До влизане в сила на съвременното законодателство, което е под влиянието на желанието им да станат членове на ЕС. Тези съдилища са били наричани съдилища за държавна сигурност. И те са гледали дела по обвинение в тероризъм, престъпления против държавата, където се включват и престъпленията, квалифицирани като организирана престъпност. Това са съдилища, образувани изцяло от военни съдии. Впоследствие има една лека реформа, която въвежда правилото, че един от съдиите в тричленката не е военен. Впоследствие са закрити изцяло. Тъй като не отговарят за международните разбирания за това как трябва да изглежда съдебната власт. Така че имайки предвид този опит на близка до нас, балканска страна, може би няма смисъл да отваряме дебат по този въпрос при нас. Благодаря!

Александър Кашъмов

Аз имам нещо чисто методологично, вие поставихте въпроса за необходимостта от акцент върху превенцията. С което аз лично съм напълно съгласен. И мисля, че завишаването на санкциите за извършени престъпления е инкриминиране на по-начален етап на престъпления на репресията, а не на превенцията. Това е напълно очевидно. Т.е. значи наистина трябва да се помисли върху въпроса за акцента върху превенцията, но просто не са тези средствата, поне от изброените. Заповядайте, г-н Шекерджиев.

Велизар Шаламанов

Моят въпрос е точно в тая посока, ще дам пак един пример от неподходяща страна, тъй като тя е на запад от Ламанша, но в Щатите има foreign corruption prevention и който има взимане-даване с американски фирми вероятно се е запознал с това. Там е невъзможно директор на дирекция политика по въоръженията примерно, днес да напусне МНО, а утре да стане директор Бизнес дивелпмънт на фирма, която 100 % работи само с обществени поръчки от МНО. Не е възможно, примерно, да се получи в края на годината спешна обществена поръчка за учебни самолети, които са с такава спецификация, че в целия свят една единствена фирма да произвежда самолети точно по тази спецификация. И в двата случая има явен конфликт на интерес. България с трудност приема това законодателство за конфликти на интереси. Благодаря.

Александър Кашъмов

Благодаря. Стефан Попов.

Стефан Попов:

Аз искам да се уверя дали правилно чух това, което Татяна каза. Ние много сме говорили за този проект, но точно това, което чух този път, конфронтиран така директно с числата, не ми беше хрумнало. Значи единствените дела срещу организирана престъпност, завършили с присъди, са тези дела, по които обвиняемите са се съгласили да бъдат осъдени. Така ли е? Всички приключили дела ли са приключили със споразумения?

Татяна Ваксберг

Не, но споразуменията са повече. Мога да дам справка и за останалите.

Стефан Попов

Колко присъди има за организирана престъпност?

Татяна Ваксберг

Извън споразуменията са три.

Стефан Попов

Три.

Татяна Ваксберг

Само че тук става дума за непредставителна извадка, само за част от делата, които прокуратурата е отчетла, и само в рамките на една календарна година. Това са 33 дела от общо 54, отчетени за периода. Вътре в тези 33 дела присъдите са седем към три в полза на споразумението.

Стефан Попов

Накратко, исках да кажа, че тази статистика показва, че доколкото има успех в борбата с организираната престъпност, това става в резултат на съгласие на членове на престъпни групи да влязат в споразумение. Т.е. най-вече благодарение на тяхната кооперативност ние дължим наличието на някакъв успех на наказателната система срещу организираната престъпност.

Татяна Ваксберг

Ако няма други въпроси, само исках нещо да добавя...

Румяна Червенкова

Нека все пак да изясним, извинявайте за гласа ми, основният въпрос е каква е била тази кооперативност. В това се състои смисълът на цялото нещо, наречено споразумение. Имало ли е въобще кооперативност? Тя в какво се изразява?

Татяна Ваксберг

Много хубав е този въпрос, защото в България споразумението не функционира така, както на повечето места. Страните, в които споразумението се прилага традиционно от години, има редица изисквания, които го съпътстват. Само ако те са спазени това споразумение изобщо може да бъде прието. Тук такива изисквания не са въведени. Значи не само законодателят не е обяснил какво въвежда и че го въвежда в радикалната му форма, не стига че то самото е радикално за континенталното право, но също така се е провалил и с това, че не го е съпровождал с редица паралелни условия. Давам пример.

На някои места фактът, че даден човек се е признал за виновен, и срещу него е произнесена присъда въз основата на споразумение, означава включително и това, че цялото това дело занапред не може да бъде ползвано като прецедент по други дела. Каквото и да е признал обвиняемият. Това беше приложено, например, в Трибунала за Югославия. След като Биляна Плашич сама призна какво е направила с босненските мюсюлмани, логично би било да предположим, че нейният съратник Милошевич би трябвало веднага на другия ден да е осъден, само въз основа на нейното признание. Но не стана така и не можеше да стане така. Онова, което тя призна в условията на споразумение, не можеше да бъде смятано за доказан факт по други дела. Това е един пример. Другият пример се отнася до решението на Върховния съд на САЩ, което третира споразумението. Вътре пише, че част от процедурата за споразумение е сътрудничеството с прокурора, един от елементите на което е даването на показания по други дела; или пък демонстрирането на искрено разкаяние от извършеното престъпление. Тука няма такива изисквания. Но няма и никакви други, както няма и логична законодателна среда. Искях да подкрепя това, което съдията Шекерджиев каза за принципа на това да даваш показания по други дела. Имаше едно изследване, публикувано в Ню Йоркър през 2003 г., в което се казваше, че Америка не би могла да осъди нито един бос на престъпна група, ако преди това не е водила дела срещу по-дребните риби от тези престъпни групи, ако не е приключила тези дела със споразумение и с ангажимента на дребните риби да дават показания срещу бившите си босове. А онова, което исках да добавя извън въпросите, засяга делата за контрабанда, в които Деян все пак откри пробив. В Русе има ефективно произнесена присъда за контрабанда в която става дума за осем обвиняеми, сред които двама служители на митница Свиленград и братовчеди помежду си. Тази роднинско-митническа връзка превръща делото в една представителна за страната история. Тези 8 човека са осигурили контрабанден превоз на 334200 кутии цигари от различни марки от Турция за Австрия. Това е класическа контрабанда. И те, без да са сключвали споразумения, са получили следните присъди. Митническите инспектори са осъдени на по 2 години, отложени за изпълнение с три години и половина. Другите присъди са три години затвор и 25 000 лева глоба, има присъди от по година и половина, по две години, по две години и половина, отложени за изпълнение с по няколко години.

Красимир Шекерджиев

Само да напомня, че българският законодател никога не е посочвал в закона някакво намерение споразумението да бъде мотивиращо обстоятелство за последващи действия на човека, който се ползва от него. Аз мисля, че той е решил проблема, без въобще да мисли за това. Той казва така: имам дела на три инстанции, това ще отнеме много време, възможно е да завърши по някакъв начин, различен от осъдителна присъда, и заради това аз давам възможност на прокурора да се споразумее, да гарантира сигурна осъдителна присъда, като направи редукция на наказанието. Никога, според мен, не е поставян въпроса това споразумение да бъде началото на друго нещо. Поне аз не съм чувал, когато едно време се обсъждаше приемането му и след това. Мисля, че единственото което е целил българският законодател, както със споразумението, така и със съкратеното съдебно следствие, е процесуална икономия и нищо друго. Така мисля аз.

Александър Кашъмов

Само да резюмирам, защото темата за споразумението се оказа много важна и интересна, има две важни неща, които чуваме. Първо, че споразумението работи дори в сегашния му вид. Това съвсем ясно го чуваме. И второ, че има какво да се направи, за да може споразумението наистина да бъде изпълнено със съдържанието, което то би следвало да има, мисля, че това са доста важни неща. Наближава обядът, дали има други изказвания, коментари, въпроси?

Ива Пушкарлова

Благодаря. Просто за целите на сравнителния анализ: в Румъния делата срещу организираната престъпност които са завършили с осъдителна присъда, са две.

Красимир Шекерджиев

Само да завърша за статистиката. В България няма статистика, която да е точна. Поне съдът не води такава.

Ива Пушкарлова

И в Румъния няма статистика.

Красимир Шекерджиев

Вчера тука стана дума за броя на поръчковите убийства. Няма как да ви кажат колко са поръчковите убийства. Агенция Фокус би могла да го направи, но съдът – не.

Александър Кашъмов

Господин Безлов.

Тихомир Безлов

Просто ми е интересно мнението на господин съдията по един въпрос. Отдавна дискутираме проблема с формалността на българския съд. Значи една от основните теми, които срещаме, когато се сравнява софийския съд, да кажем, и провинциалния, както и някои по-известни съдебни състави в, да кажем, Хасково, Пловдив, е начинът, по който те отсъждат за едни и същи престъпления. Значи, това което ще чуете за София, е за изключителната формалност. Тоест, достатъчно е на един том от 1000 страници да имате елементарни грешки, за да се приеме, че това са процесуални нарушения, примерно, или нещо от този род. И обратното, същите дела, в които имате купища грешки, завършват с осъдителни присъди. Интересна ми е интерпретацията ви.

Красимир Шекерджиев

Първо искам да кажа нещо, в което съм дълбоко убеден. Че съд с главно „С“ в България не трябва да се употребява. Всеки съд си има име. Аз бих решил един казус по един начин, колегата срещу мен по друг начин, колегата в Пловдив по трети. Затова не може да се прави съпоставка на това защо пловдивските съдии не връщат дела и дават високи

наказания и на това защо софийските правят обратното. Първо, защото казусите не са сходни. На следващо място има разлика, аз съм сигурен в това, в нивото на работа на разследващите органи на обвинението в провинцията и това в София по ред причини. На следващо място има разлика между правораздаването в София и правораздаването в другите градове. Аз ще ви дам пример с Бургас. Може ли тука хората, които се занимават с това, да се сетят кога започнаха да ги пускат в бургаските съдебни зали? Ще ви кажа, че беше скоро. И заради това не може да се направи общ анализ на това защо някои подходи са формални, а други не. А въпросът за формалността е общо взето такъв. Нашият процес е формален. Той няма нищо общо с англосаксонската система. Ние не сме го измислили. Това е работа на законодателя. И това е така не отскоро. Наказателният процес винаги е бил толкова формален – и предходният НПК, и устройственият закон преди него, всичките са били формални. Там нещата, грубо казано, стоят по този начин. Допускаш съществено процесуално нарушение, то влиза в съда и ако то действително е съществено, това значи, че всичко извършено след него отива по дяволите. Минават пет години. Върховният съд го вижда, отменя и връща за ново разглеждане и то къде? Където нарушението е допуснато. Затова е тънка преценката дали един пропуск е съществен или не. Това е. Вие трябва да дадете отговор на въпроса ще доведе ли това до отмяна на присъдата, каквато и да е тя, грубо казано, защото ако е оправдателна и са засегнати правата на привлечения към наказателна отговорност, това няма да бъде основание за отмяна или не. И тук е мястото на Върховния съд, който трябва да каже дали това е съществено процесуално нарушение или не. Да, но Върховният съд не го казва. Защото той може да го каже с тълкувателно решение. И ако в средата на 80-те българският Върховен съд има по 10-12 тълкувателни решения и постановления, които са по спорни въпроси, през това десетилетие те сигурно са 5. Те просто не го правят. Предполагам, че този въпрос дойде въз основа на спора, който в момента се води от Инспектората от една страна, ВСС от друга, и съдиите от трета страна. Защото сега имаше три заседания на ВСС по региони, където това беше основата, нали, съдът. Прокурорите винаги твърдят, че съдът неправилно връща делата, а съдът се оправдава. За да бъде решен проблемът, ние трябва да разберем какво искаме. Искаме ли този процес да е формален и второ, да бъдат дадени критерии за това що е то формален процес и доколко той трябва да бъде такъв. Иначе, аз да ви кажа, като съдия предпочитам да нямам възможност да връщам дела. Аз искам разследването да приключи. Прокурорът, който осъществява функция по ръководство и контрол, и на когото се подчиняват разследващите органи, без значение дали са дознатели, оперативни или следователи, събира доказателства. Ако решава, че те му стигат, пише обвинителен акт, както реши, повдига обвинение, каквото реши, и го вкарва в съда. Аз не искам да мога да го връщам. Обаче ако той е сбъркал, аз трябва да произнеса оправдателна присъда. Ако е извършен грабеж, а той е преценил, че е изнасилване и не е прав, аз трябва да оправдая обвиняемия, друг е въпросът дали вие ще се съгласите с мене. Ето това значи неформален процес и невъзможност за връщане. Не съм убеден как ще реагирате. Ще ме изядете.

Въпрос от залата:

г-н Шекерджиев, това опира до въпроса за неправилната квалификация, която си поставя прокуратурата. Това е малко по-различен аспект, бих отбелязала.

Красимир Шекерджиев

Не, то е не само до квалификация, то е до грешка. Ако всяка грешка бъде наказвана с оправдателна присъда ще стане много страшно. А именно възможността за поправка е връщането.

Тихомир Безлов

Може ли, все пак аз с доста ваши колеги съм дискутирал тази тема за формалността, и много известни ваши колеги казват следното: „аз се опитвам да спася присъдата“. Предполагам, че вие няма да се съгласите с това, защото съдията малко се възприема като Господ, но те казват: „аз се опитвам да спася присъдата, защото по съвест виждам, че има проблем“. И другото нещо, което съдиите говорят помежду си, защото това също е дебат във вашите среди, е следното. Значи, ако изходим от някаква статистика и се опитаме да направим една корелация между делата, които са завършили с осъдителна присъда и делата, които са завършили с оправдателна присъда, и погледнем после адвокатите по тези дела. Тогава се появява една много интересна корелация между съдия и адвокат. Аз мога да ви направя един много дълъг списък, нали, със софийски съдии и софийски адвокати. Корелация, която е такава аномалия, че вие не можете да го обясните със случайност.

Красимир Шекерджиев

Ама аз и не искам.

Александър Кашъмов:

Тъй като вече мина 1.30 искам само да обобща основните дискуссионни въпроси, а и лично искам да поставя последния въпрос. Това е един доста важен принципен въпрос за нашата правораздавателна система: уеднаквяването на практиката. А за да има уеднаквяване на практиката трябва да има достъпност до актовете, което още не се е случило. А впрочем това би свършило работа и за споразуменията, за които говорим, защото как ти можеш да имаш ефективни преговори, дори да имаш тази власт на преговарящите, ако не можеш да покажеш на един подсъдим или обвиняем точно какво ще му се случи ако той не сключи това споразумение. Мисля, че беше много интересен и много активен този панел, благодаря на всички участници.

Панел: Какво бъдеще за ДАНС

Модератор: Стефан Попов

Стефан Попов

Предлагам да започваме. Добър ден, за следобедната сесия и от мен. Подозрително е, каза Васко Гарнизов, че като стане дума за ДАНС, аудиторията намалява наполовина. Това е може би свързано с едно опасение, което имахме, организирайки конференцията. Това бе опасението, че ще пишем на всички вече с този ДАНС. Ние имаме десетина публикации за ДАНС от нашата организация, в последните два месеца

по-интензивно, но започнахме още от миналата година по това време. Миналата година на това място се състоя първата ни конференция и в него имаше специален панел за ДАНС – преди ДАНС да се създаде. След това развихме два проекта в РискМонитор за ДАНС. Единият беше непряко свързан с агенцията. Това бе проекта на Рада: сравнително проучване на специализирани органи за борба с организираната престъпност в три държави извън България. Южна Африка, Италия и Великобритания. Това бе проект, който започна в средата на 2007 г. и е публикуван в една от книжките, които виждате тук. Ще кажа в скоби, че то показва, че проблеми, каквито ние имаме с ДАНС, едва ли някой има. Но ако махнем скандалите, през които единствено досега наблюдаваме ДАНС, ако е мислимо усилието да се опитаме да махнем скандалите, зад тях можем да съзрем структурни въпроси, които вече са част от опита на трите страни, които изследвахме. След това през есента решихме на върха на скандалите да направим една дискусия в София, която по-късно отпечатахме като приложение във вестник „Капитал“. И тук дойде опасението ни, че може би вече прекаляваме с този ДАНС. Но за наше оправдание, искам да кажа, че в разговорите с вас интересът към ДАНС продължаваше да бъде висок, което ще видите от броя на записаните за изказване, извън нас четиримата. Просто докато влизахме в контакт с повечето от вас имаше значителен брой желаещи да се изкажат, включително и сред тези от вас, които участваха на дискусията преди един месец. Имайки предвид това опасение да не прекалим много с темата, направихме някакво усилие да я мръднем малко по-напред от точката, в която тя беше преди един месец. И това е отразено в две неща. От една страна в двете изказвания, които ще чуете – на Момчил и на Йово, – и от друга страна в петте точки, които сме раздали в един лист и които отразяват един сценарий за развитие на институцията оттук нататък, който ние смятаме като че ли за по-препоръчителен. Във втората част на този панел, след като чуем двете изказвания на Момчил и на Йово, много накратко ще се опитаме да представим тези 5 точки /не можахме да свием този материал до по-кратък текст/, върху които просто ще отворим дискусията по-нататък. И с това бих искал да дам думата на Момчил Методиев, който развива една перспектива за разсъждение върху ДАНС и за анализ на ДАНС, която в дискусията от една година насам не е била засягана, не е била отразявана. Това е наблюдението на ДАНС в перспективата на една по-дълбока предистория, свързана със заниманията, с които всички ние свързваме Момчил – история и анализ на ДС в социализма. Заповядай, Момчиле!

Момчил Методиев

Добър ден! Благодаря! Както намекна Стефан Попов, а аз ще го допълня в по-прав текст, когато говорим за ДАНС, винаги има опасност да затънем в общи приказки. Причината за това е не друга, а липсата на информация, в крайна сметка. Това, което аз ще се опитам тука да развия, е, че достъпът до повече информация за работата на ДАНС е от полза не само за обществото, но и за самата ДАНС. Тъй като има липса на информация, всеки от нас, когато говори за ДАНС, се опитва по някакъв страничен, косвен път да даде примери или да потърси паралели. Затова и паралелът, който аз смятам да направя тук, е паралел между ДС и ДАНС. ДС винаги излиза някак си в сянката на ДАНС – един път заради името, но втори път заради едно такова обществено недоверие към всички тези структури за сигурност, едно опасение, че всички те могат да прераснат в един прекрасен миг в някакъв вид политическа полиция. Когато правя това сравнение между ДАНС и ДС, на първо място искам да кажа, че има една чисто структурна прилика в един момент от историята на ДС, която много прилича на създаването на ДАНС. Това е Комитетът за държавна сигурност, който е изведен от

МВР 65 г., закрит в края на 68 г. и след това отново се връща под шапката на Вътрешното министерство. Йово Николов беше написал една статия, в която казваше, че е по-добре да се казва сливането, минаването, връщането на КДС към МВР, което означава, че МВР трябва да бъде прекръстено на Министерство на държавната сигурност, а не да остава МВР. По простата причина, че председателят на КДС след това става министър на вътрешните работи. Тази прилика не е само структурна, но идва и оттам, че през този период ДС става най-политически видима и произвежда серия от скандали. Имам предвид, че Ангел Солаков е уволнен през 71 г. по причина че се опитва да развива, така да се каже, паралелни политически структури и по някакъв начин да се опитва да влияе на партийните структури на БКП в своя полза. И от друга страна през този период ДС създава, така да се каже, паралелни икономически структури в лицето на ТЕКСИМ. Затова смятам, че едно такова сравнение между ДС от онзи период и ДАНС не е съвсем лишено от основание. От друга страна, разбира се, има и страшно много разлики. Очевидно е, че ДАНС е само контраразузнавателна структура с някакви правомощия по отношение на организираната престъпност, а ДС е структура, която обхваща цялата гама от специални служби – разузнаване, контраразузнаване, и разбира се, очевидната политическа полиция. Разликите са също в кариерните перспективи на един служител на ДАНС и на един служител на ДС. Ръководството на ДАНС е чисто експертно, което предполага, че един служител в ДАНС е мотивиран да расте в кариерата с надеждата, че един ден може да стане някакъв началник в тази служба. Другото, което е важно е, че един служител на ДАНС може да излезе от системата, в смисъл, че може да я напусне и да си намери друга работа. Тази забележка е важна, защото това рязко увеличава опасността от изтичане на информация. Тоест един човек, който напуска системата, може след това да отиде с информацията, която носи, или при някаква рискова група, или просто с напускането си да подаде някакъв сигнал към обществото, ако нещо го притеснява. Ако смята, че нещо не е редно. В ДС такова нещо очевидно е невъзможно. Там ръководството на службата е много повече политическо, отколкото експертно, т.е. хора, които работят, са свързани по някакъв начин с апарата на ЦК на БКП. Възможностите за кариерно развитие на хората, които работят в ДС са доста ограничени – максимум до началник отдел, в много изключителни случаи до началник на управление. Допълнителна причина за тази липса на възможност за кариерно развитие е фактическата несменяемост, дългогодишната несменяемост на ръководството на ДС. Т. е. ДС има една тапа отгоре, която според мен, доста демотивира хората, които са работили в тази служба и което в крайна сметка е обричало голяма част от тях да се занимават с някакво дребнотемие. Не искам да омаловажавам дейността на ДС като политическа полиция, просто казвам, че една немалка част от тия хора са били чисти бюрократи. Този процес на бюрократизация на ДС, според мен, активно протича през края на 60-те, 70-те години. Друга тема, където могат да се потърсят някакви прилики и разлики, е контролът върху двете служби. Докато ДС има много ясен и стриктен политически контрол и той е партийен контрол по линия на ЦК на БКП, контролът на ДАНС в момента не е съвсем изяснен. Всички говорим за парламентарен контрол, а някак си се изпуска от перспективата идеята за обществен контрол или някакъв вид обществена отговорност на ДАНС. Законът за ДАНС е някак си доста модерно написан. Например, кариерните степени са агенти. А в квалификацията на ДС агентът е секретен сътрудник, т.е. съвсем друго лице. Има такъв опит за модернизация. Но в устройствения правилник нещата изглеждат по един доста по-различен начин. Устройственият правилник е затворен изцяло към службата, описва как службата трябва да работи, на кого трябва да се подчинява и на кого трябва да съобщава, разбира се, информацията, която се събира. Обществото не проявява по никакъв начин интерес към този устройствен правилник.

Единственият намек за такова нещо е идеята за съществуване на приемна на ДАНС. Но какво прави тази приемна е абсолютно неясно. Ако приема граждани, то за какво биха отивали гражданите там? Моят любим пример е следната хипотеза: ако някой утре се опита да ме вербува, аз при кого трябва да отида, за да кажа това? В приемната ли? Та това, което според мен е важно, е именно идеята за тази обществена отговорност на ДАНС и до момента, в който тази идея липсва, според мен, ДАНС няма начин да спечели подкрепата на обществото. Имам предвид няколко неща. Едното е точно това за приемната. По никакъв начин ДАНС не създава впечатление, че разчита на гражданите, за да си върши работата. Поне на мене не ми стана ясно, от нещата които съм чел, как ДАНС разчита на общественото доверие, за да подпомогне своята дейност. Другото е свързано с устройствения правилник на ДАНС. Там има три отделни структури, които се занимават по един или друг начин с информацията, архива и ако искате, PR или връзките с обществеността на тази агенция. За всички тези структури навсякъде много подробно се описва как информацията трябва да бъде засекретявана, кой за какъв сектор от засекретената информация отговаря, как тя трябва да бъде съобщавана на по-горните нива. Но никъде не се споменава, въобще няма намек, идея за декласификация на документи в момента, в който, разбира се, дойде времето за това. Никой от нас няма интерес към тяхната оперативна информация в момента, но всички ние питаме, или поне допускам, че всички имаме чисто исторически, журналистически, изследователски интерес към някаква минала дейност на ДАНС. Идеята, че някой ден тези документи биха били разсекретени, не е заложена или поне аз не я видях в устройствения правилник на ДАНС. Няма и идея ДАНС да стане по-достъпна или ако искате по-видима или привлекателна. И аз смятам, че това е структурен проблем, това е институционален проблем и до момента, до който няма институционално решение за начина, по който ДАНС да спечели доверието на обществото, доверието на гражданите, тя винаги ще бъде заплашена от промяната на политическата конюнктура в конкретен момент и винаги ще бъде заплашена да последва съдбата на КДС от 1968 г. т.е. да бъде закрыта като самостоятелна структура и отново да бъде върната към някакво старо положение. И от тази гледна точка, само като заключение искам да кажа, че намирането на достъп на ДАНС към обществото би било полезно, пак казвам не само за обществото, но и за самата ДАНС. И едва тогава ДАНС ще има шанса да излезе извън омагьосания кръг на конспиративните теории, които са, така, добре застъпени и така добре разпространени в нашето общество. Благодаря ви много, това беше от мене.

Стефан Попов

Благодаря на Момчил, той постави акцент върху нещо, което в нашето изследване е споменато, а и преди две вечери с Майк Леви също говорихме за това: че британската агенция също има проблем със своя публичен образ и легитимност. Т.е. дори да си представим, че драстичните скандали, в които затъна и се оплете ДАНС, не бяха се случили, пак ще остане една въпросителна отвъд тях – за легитимността на такава суперструктура, обединяваща три разузнавания. И с това искам да дам думата на Йово, който също е имал наблюдения, свързани с по-близката предистория.

Йово Николов

Аз исторически ще се придържам към генезиса на ДАНС. Основното, което всъщност трябва да се каже, според мен, за ДАНС, за тази държавна агенция, създадена миналата година, е това, че нейната структура е създадена от основни звена на ДС и това контраразузнаване, Второ главно и Трето управление ВКР. Третата структура

Финансовото разузнаване е в общи линии една ялова служба, която беше създадена по времето на Иван Костов и за десет години до сега не е родила абсолютно нито едно читаво разследване, от което да произлезе някаква присъда или някакво по-сериозно разследване за пране на пари. Погледнато исторически НСС е тази, която се явява гръбнак на тази структура. И тъй като НСС основно е имала информационни дейности и никога не се е занимавала с разследвания, от създаването на ДАНС произтичат основно някакви скандали, чиято цел е не да се стигне до предаване на материалите на прокуратурата, и оттам нататък до някакво досъдебно производство, а основно да се занимава с интриги вътре и извън ДАНС. Моите наблюдения върху НСС и сега, за съжаление, ги виждам експонирани в ДАНС, са, че службата НСС се забърква в скандали, основно свързани с икономиката. Това разбира се, е обусловено също и исторически. През 1996 г. се създава Четвърто самостоятелно управление, икономическо. Негова задача е да следи корупцията по стопанства и стопанските кадри. След като стана служба за защита на конституцията, а след това и НСС, една от основните задачи на тази структура не е свързана с нейните контраразузнавателни функции. Аз поне си спомням един единствен заловен от НСС шпионин, един археолог Бейли, д-р Бейли, заловен, защото е взимал проби от почвата край Хан Крум. Това беше доста комична история, защото той взимаше земни проби близо до един завод за военна техника „Хан Крум“. Та дейността на НСС не беше основно контраразузнавателна, а основно свързана с изследвания, които опират до икономиката на държавата. Логиката е, че НСС наблюдаваше някои ключови отрасли, като енергетика, комуникации и инфраструктура, защото те са от значение за националната сигурност. И по време на управлението на Жан Виденов, и по време на управлението на Иван Костов, и по време на управлението, отчасти, на НДСВ, всички скандали по медиите и разследванията бяха свързани именно с някакви далавери в тези области. След като стана Иван Чобанов директор на НСС, а той е един доста предпазлив човек, той, за да не си създава проблеми, просто закри тази дирекция „Икономика“ и затова по времето на Чобанов нямаше много скандали. Той имаше една много странна теория: че НСС има една задача, и тя е да запази целостта на държавата, а запази ли целостта на държавата значи НСС е най-успешната служба, в кръга на шегата. Оттук нататък НСС състави гръбнака на ДАНС. Според мен е грешка самото механично събиране на тези три служби, при запазване на тяхната относителна автономия, и при поставянето на ръководството на едно съвсем различно място. Всички проблеми, които са съществували в тези служби преди да бъдат събрани механично, се експонираха автоматично в агенцията. Натоварването на агенцията с много обществени очаквания, тази аморфност на задачите от контраразузнавателни функции до борба с корупцията и организираната престъпност беше просто една предпоставка за това, че тази агенция няма да даде съществени резултати в борбата с престъпността. По тази причина мисля, че вие предлагате едно решение на тази каша, създадена със закона за ДАНС, като предлагате изчистване на профила ДАНС до чисто разузнавателни функции и преминаването на борбата с организираната престъпност към правомощията на други органи и основно в Дирекция на полицията. Между другото, просто тъй като в България престъпленията в икономиката и политиката вървят ръка за ръка, точно затова се получават и тези непрекъснати скандали с политически лица, с подозрения за наблюдаване, за подслушване на телефони, с подозрения за това, че се създава един вид нова политическа полиция... Подозренията идват не защото наистина съществува такава заплаха, а по-скоро проблемът е разминаването на границата на икономиката, политиката и организираната престъпност. Това е нещото, което всъщност предизвиква манипулациите за създаването на политическа полиция. Аз мисля, че ако съвсем скоро

не се изчистят тези основни проблеми в ДАНС, тя наистина ще бъде това, което каза Момчил, и нищо чудно да загуби своята самостоятелност. Това е в общи линии.

Стефан Попов

Благодаря на Йово за това кратко, стегнато и ясно изложение и посланието, произтичащо от него. Аз също съм убеден, че от това, което наблюдаваме ние, ДАНС се появява като уж нова структура, но толкова обременена с история, било то с тази дълбока история, било с по-скорошната 20-годишна история, че е трудно да си представим изпълнимост на каквото и да е мандат, дори и той да беше ясно дефиниран от закона, каквото не е случаят. Сега ви предлагам да погледнете този лист, който сме раздали. И който е наше творение, на РискМонитор. Ще направя едно отклонение със специално извинение към нашите международни гости за това, че нямаме превод на английски на този проект. От друга страна той е доста специфична българска история, макар че Майк Леви знае доста по въпроса за ДАНС. Надявам се през превода да се разбере това, което ние предлагаме. Ще го разкажа точка по точка. Нашите наблюдения и нашият мониторинг на ДАНС от тази година показват, че става въпрос за изключително еkleктична институция. Пак повтарям, подчертавам дълбоко, че правим това почти невъзможно усилие да отидем отвъд скандалите, през които ДАНС до този момент ни е известна. Но дори и при такова усилие тя продължава да изглежда изключително еkleктична, с неясни мандати, с объркани правомощия и с една публично неимоверно раздухана задача да се справи с организираната престъпност и корупцията в България. Всъщност за всички нас е ясно, и това на предишната ни дискусия, която отпечатахме в приложение към „Капитал“, много ясно беше казано: ДАНС се създава под натиск от Европейската комисия за справяне с т. нар. организирана престъпност и корупция. Това е клише, което в последните години непрекъснато се премята между комисията и българското правителство. И което все повече и повече се втвърдява в клише и нищо не означава. Притиснато от ЕК, българското правителство решава нещо да направи. И в този момент, в който има идея да направи поредния фиктивен ход в т. нар. борба с организираната престъпност и корупцията, възниква една благоприятна местна ситуация на конфликт в БСП между премиера и вътрешния министър. И комбинацията между тези две неща – ситуацията тук на конфликт между премиер и вътрешен министър и натискът от ЕК – произвежда не друго, а изваждане на НСС, за която говори Йово, от МВР и комбинирането ѝ с още две разузнавания в новата структура ДАНС. Която пък се представя оттук нататък публично и пред комисията като новото българско специализирано оръжие за борба срещу организираната престъпност и малко след това потъва в скандали. Както казах, дори и да направим това усилие да видим ДАНС отвъд скандалите, пак виждаме една еkleктика в самата задача, която е основната организационна задача на тази институция. Мандата, който ѝ дава законът. Не само от закона, а и от практиката, която вече една година има ДАНС, и през много наблюдения и критики, които излязоха в последните месеци, става ясно, че това е една еkleктика на разузнаване, разследване и полиция. Нещо, което ту е разузнаване, ту е разследване, ту е полиция и не е ясно кое от тях е и какво точно е, ако е и трите. Как точно се получава институционален профил, изграден през тези три, нормално иначе разделени функции. И сега тук минавам през нашите пет точки. Ние предлагаме един сценарий за обмисляне. Не че настояваме, че това е най-доброто, може би така ни се струва. За институционалния профил на ДАНС – това е първа точка – да се мисли повече като за разузнаване, а не като хибрид на разузнаване, разследване и политическа полиция, както в законодателството, така и в изпълнението на собствения ѝ PR. ДАНС да бъде разбрана и представяна като

разузнаване, което не е в случаят в момента. Ако питате дори министър-председателя, да не говорим за министри и оттам надолу, те говорят за някакво българско ФБР. Някакво българско FBI, което е умишлена, според мен, правителствена заблуда и не могат да разбера какво точно се цели с нея, защото по-голяма безсмислица от това ние не сме чували. Но въпреки това продължават безотговорно да я разпространяват. На второ място, имайки такъв профил, ДАНС получава мандат за работа с рискове и заплахи за националната сигурност, каквото е традиционното и почти тавтологично определение за основни цели за една Агенция за национална сигурност. Това е втора точка. Тук имаме едно по-остро предложение: от закона да отпаднат всички тези 15, 16, 17, 18 области, съдържателно изброени, които са специфични предметни задачи на ДАНС. Всички съдържателни определения с какво се занимава ДАНС. Това са точки от закона, в които се изброяват традиционните задачи, свързани с национална сигурност дори от епохата на студената война, но също и рискове от периода след 1990 г., свързани с тероризъм и организирана престъпност. Макар че организираната престъпност е изпратена назад в 14-а точка и ограничена специално до транснационална и до заплаха за националната сигурност. Вкарани са и неща, които са модерни, свързани със злоупотреби с еврофондовете. А също и това чудно нещо, което аз въобще не мога да разбера: наблюдение на неизгодни договори. Може би са някакви договори, свързани с публични средства. И така нататък, това е в закона със задачите на ДАНС, определени по съдържателни области. Причината да смятаме, че това цялото нещо трябва да отпадне или трябва сериозно да се мисли за отпадането му е, че от една страна, когато имаш определение за национална сигурност, то е празно функционално определение и потенциално включва всяка възможна съдържателна област: от организирана престъпност през тероризъм до заплаха за териториалната цялост. Тоест, всякакви рискове, които могат да се появят и в някакво бъдеще и които сега не могат съдържателно да бъдат изброени. Тоест национална сигурност на практика е всичко. От друга страна, за да не остане мандатът отворен, като се каже просто национална сигурност, както и за да има някаква ограничителност в закона, са изброени тези 15, 16, 17 съдържателни области. Но те са толкова много и такъв говеч се е получил от тяхното съвместяване, че на практика изброяването им е безсмислено, защото те са довели дотам, че на практика всичко е национална сигурност. Тоест изброяването им няма тази функция да ограничи задачите на агенцията, така че тук се е получил пълен законодателен абсурд, според мен. На трето място, вече след целите, задачите на агенцията да бъдат свързани със съвременни рискове, каквато е и организираната престъпност, но разнообразието от рискове да не влиза през закона като задача за ДАНС. В крайна сметка законът не се пише като за определен мандат с една или пет, или осем години, а се пише като за изобщо, като сякаш винаги, и по тази причина предлагаме в задачите на ДАНС да влязат рискове за национална сигурност и специфични съдържателни области, но те да бъдат специфицирани през стратегии за националната сигурност, които имат специална усложнена процедура за генериране, приемане, одобряване и така нататък. Тоест специфичните мандати на ДАНС за работа със съвременни рискове, тези, които са отвъд периода на студената война да произтичат не от закона, а от стратегия, която става решение на Народното събрание. Тоест министър-председателят иска мандат от НС за такава и такава работа по такива и такива области на ДАНС, получава този мандат и вече агенцията, която подизпълнявайки такъв специфичен мандат, е в много по-кратък времеви хоризонт. На четвърто място сме сложили просто по-специфично организираната престъпност. По отношение на организираната престъпност да се смята, че мандатът, който ДАНС получава принципно, може много пъти да се получава през стратегия за национална сигурност, но той по принцип се получава като допълнителен ресурс, който

изпълнителната власт сякаш дава на прокуратурата за борба с организираната престъпност. Тоест това не е изконна задача на ДАНС, а задача на прокуратурата, изобщо на наказателната система, на правораздавателната система и в този случай разбирането е, че този ресурс временно, този разузнавателен ресурс временно се предоставя за използване в сферата на разузнавателната политика на държавата. И най-накрая много обсъжданият въпрос за контрола на ДАНС, разбира се. Той трябва да се осъществява от специализирана комисия. Но този контрол да стане много разчленен, разгърнат през това, че е контрол през специфичния мандат, получен от изпълнителната власт, за работа на ДАНС. И накрая едно допълнение: все пак с ДАНС започва интеграцията на сектора за сигурност, нещо което многократно беше казано. И тази интеграция на сектора за сигурност трябва да се продължи с Националната служба за охрана и главно с Националната разузнавателна служба. А сега давам думата на Рада да каже няколко думи като коментар върху нашите, може би собствени съмнения около такъв един проект.

Рада Смедовска

Мерси, аз само в кръга на шегата казвам, че от сутринта се наблюдава тази тенденция на РискМонитор да му се дава последната дума, това в кръга на шегата, разбира се. Аз ще направя само много кратък коментар на четири от тези точки. Първо по отношение на профила на ДАНС. Както каза Стефан, ДАНС продължава да съществува в общественото пространство като институция, чийто характер е доста замъглен. От една страна се каза, че на законодателно равнище това е чисто разузнавателен орган, който има три основни дейности – оперативно-издирвателна, контролна и информационна. Посочи се, че служителите на ДАНС нямат право да извършват досъдебно производство по реда на наказателно-процесуалния кодекс, т. е. че те нямат разследващи правомощия. Поясни се, че оперативно издирвателната дейност не означава разследващи функции, както и че НПК не дава никаква възможност на ДАНС да извършва наказателно-процесуални действия. Нормативната база, обаче, ни насочва към обратното твърдение. Аз ще си позволя само да цитирам една разпоредба от закона, според която оперативно-издирвателната дейност има за цел изготвяне и съхраняване на веществени доказателствени средства и предоставянето им на съответните органи на съдебната власт. Сега, няма съмнение, че събирането на веществени доказателствени средства е елемент от наказателното производство и присъщо на разследващите органи. Освен това, за да бъдат годни тези доказателствени средства, те трябва да бъдат събрани по наказателно-процесуален ред. И както посочи господин Шекерджиев сутринта, за да бъдат те достоверни и за да има някаква осъдителна присъда, е желателно те да бъдат, дори не желателно, ами е редно те да бъдат събрани под строгия надзор на прокуратурата, която ще бъде отговорна за изработването на обвинителния акт. Кое то ни кара да смятаме, че ДАНС неминуемо трябва да бъде вкарана в рамките на наказателно-процесуалния ред, за да могат доказателствата, които тя събира, да бъдат годни за съда. Но тя няма правото да го прави по закон това нещо, освен това има една друга разпоредба в началото на закона, която казва, че ДАНС извършва дейността си въз основа на защита на информация и на източниците на придобиването на тази информация. Е, добре тогава, как се събират веществени доказателствени средства въз основа на защита на тази информация? Това са две взаимно изключващи се разпоредби, които абсолютно обезсмислят правомощието на ДАНС. Сега, аз не оспорвам това й право, сигурно информацията, която се събира в рамките на оперативно-издирвателната дейност може да бъде много ценна за съдебното производство, но изниква въпросът защо на една разузнавателна

служба, чиято дейност по природа е секретна, ѝ трябва да събира доказателства за съдебния процес, за това си има разследващи органи. Т.е. на законодателно равнище има редица противоречия, които пречат на работата на ДАНС, които или трябва да бъдат изчистени и отстранени или много добре аргументирани защо те съществуват. Защото аз продължавам да разсъждавам наивно и да смятам, че това не е въпрос на недоглеждане, не е въпрос на сору-paste от един друг закон, а че има някакъв умисъл. Но повтарям, това е някакво мое наивистично виждане. Сега по отношение на целите на ДАНС. Опитът на страните, в които има изградени специализирани органи за разследващи или разузнавателни органи за борба с организираната престъпност показва, че съществува една тенденция на много широко дефиниране на техния мандат, което обаче на практика се оказва естествена пречка при осъществяването на техния оперативен мандат. И в този контекст си мисля, че ако на българска територия на ДАНС ѝ бъдат отнети съдържателните определения на задачите, това ще създаде определени обструкции при упражняването на нейната дейност, като този риск ще бъде подпомогнат от факта, че в България няма дефиниция на понятието организирана престъпност, както няма дефиниция на понятието национална сигурност. Сега, аз ще си позволя да подкрепя тезата с два конкретни примера на страни, които са се сблъскали с този проблем, едната е Южна Африка. Всеки може да каже, че Южна Африка не е Европа, но на мен ми се наложи да изследвам опита на Южна Африка с организираната престъпност и открих доста симпатични аналогии, които могат да бъдат направени между България и Южна Африка. В ЮАР се създава една дирекция за специални операции, това е специализиран разследващ орган, който до скоро беше поставен под шапката на прокуратурата, но оттук нататък ще бъде преместен под ръководството на южноафриканската полицейска служба. Мандатът на тази дирекция е формулиран доста широко. Тя може да образува наказателно производство, може да извършва всякакви разследвания, свързани с организирана престъпност, може да събира, анализира и съхранява всякаква информация, свързана с дейността си. Като тази широка дефиниция се прави умишлено, за да може много по-голям брой престъпления да влизат в обхвата на нейните действия. Дирекцията обаче си дава сметка, извършвайки своята конкретна дейност, че това пречи фактически на нейния оперативен мандат, вследствие на което тя е принудена сама да изработи една система от вътрешни критерии и фактори, които ѝ подпомагат да дефинира много по-точно нейните задачи. Там това произлиза и от факта, че на законово равнище няма унифицирано понятие, няма унифицирана дефиниция за това що е то организирана престъпност и всяка служба по свое собствено усмотрение избира дефиницията, която тя би искала да използва за целите на нейната дейност. Но така или иначе тези вътрешни правила, изградени от дирекцията, не представляват мандат в истинския смисъл на думата, вследствие на което дирекцията, преди да предприеме някакви конкретни действия, прекарва един много дълъг период от време, в който прави преценка какво трябва да се върши, дали даденото престъпление влиза в сферата на нейните действия, а всичко това неминуемо поставя под въпрос и нейната ефективност. Другият пример е свързан с агенцията за борба с тежката организирана престъпност, която е създадена във Великобритания. Тук се спомена, че тя, подобно на ДАНС, също има доста неясен институционален характер, обаче се оказва, че на британска територия това не е особено голям проблем. Мисията на тази агенция е формулирана така: тя е създадена за намаляване на щетите, нанесени от организираната престъпност. Като тук правим уточнението, че законодателството, което е основополагащо, не дава дефиниция на това що е то тежка организирана престъпност. Което, разбира се, веднага се оценява като някакъв недостатък и като предпоставка за много широка интерпретация на функциите на агенцията за борба с организираната престъпност.

Примерът на Великобритания показва, че този широк мандат оказва негативно влияние върху друг аспект. Там е много трудно да се направи преценка за ефективността на тази служба, и то именно поради това, че нейните задачи не са много ясно и конкретно разписани. И в този смисъл си мисля, че ако българският законодател избере този подход на широката дефиниция, ДАНС ще бъде изправена пред същите сценарии. Тя ще трябва да създава свои собствени правила, които да уточняват задачите ѝ. Това ще ѝ пречи да реагира бързо и адекватно на конкретни действия и може да се достигне до момент, в който тя ще прекарва много повече време в преценка какво трябва да се направи, отколкото да извършва някакви конкретни действия и това вече ще рефлектира върху оценката за нейната ефективност. Третото нещо, върху което искам да се спра, са задачите. Значи, необходимостта от това задачите на ДАНС да бъдат периодично актуализирани, е безспорна. Една възможност това да става, както каза Стефан, е през стратегии за национална сигурност. Малко обезпокоителен е фактът, че последните десет години стратегията не е била пренаписвана, т.е. има съмнение дали тази тенденция може да се промени. Но така или иначе много е важно дори на законодателно равнище да се поясни кой определя приоритетите на ДАНС. Дали това е изпълнителната власт, или някакъв вътрешен управителен орган, вътре в самата ДАНС. За да се избегнат критики от типа на това, че ДАНС е политически инструмент, че тя изпълнява поръчки и че върху нея се упражнява сериозно политическо влияние, много е важно самата агенция да произвежда някакъв собствен авторски документ, независимо под каква форма, който да записва заплахите и рисковете в сферата на националната сигурност. Един такъв документ ще ѝ бъде полезен поне за две неща. Едното е, че ще се знае за един определен период от време, да речем, една година, какви са приоритетите, върху които тя ще работи, а след това тя ще може много по-лесно да изготви своя годишен доклад, в който отчита дейността си, защото ще може срещу конкретния стратегически приоритет да опише конкретните действия, които са били предприети, както и резултатите от тях. И си мисля, че независимо от секретния характер на агенцията този тип материали и стратегически документи трябва да бъдат едни от малкото, до които има публичен достъп. Това е просто световна практика. Това повишава прозрачността, вследствие на което се оказва влияние върху изграждането на някакъв положителен образ в общественото пространство, т.е. всичко това би било от полза единствено и само за самата ДАНС. Последното, върху което искам да се спра, е контролът. Както каза Стефан, ние миналата година го обсъждахме, сега пак говорим за него, нищо чудно догодина със същия интензитет да следим този въпрос. Сега около въпроса за контрола се произведоха няколко абсурда, като единия от тях няма да коментирам, за него се каза много, това е на практика създадената и нефункционираща комисия, която трябва да осъществява контрол върху ДАНС. На практика се достигна дотам, че на този етап няма да бъде упражняван никакъв контрол върху агенцията. С изменение на правилника се премахнаха правомощията на вътрешната комисия, т.е. на този етап ние контрол върху ДАНС няма да имаме. Но другото нещо, което ми се вижда по-съществено е, че всъщност няма обществен дебат за това как трябва да се извършва парламентарния контрол и какви са механизмите за ефективен надзор на сектора за сигурност. При положение, че в България подобна стъпка се прави за първи път, това налага някак си промяна на управленски нагласи, сериозно преосмисляне на принципите, върху които се гради един такъв надзор. И си мисля, че дебатът трябваше да протече в обратна посока. Трябваше първо да се преосмислят принципите, върху които ще се изгради този контрол и едва тогава да се зацикля върху структурни въпроси за това каква да е комисията и в какъв състав. Още повече, че по последните два въпроса международните стандарти са много ясни. Там се казва, че трябва да има специализиран орган, който да не е многоброен, за да може неговата работа да бъде по-

ефективна и този орган трябва да бъде създаден на принципа на многопартийността. На международен език се говори много повече за принцип на многопартийност, а не на паритетност. Тук обаче това породи яростна реакция. Така че всичко това можеше да ни спести този деветмесечен период, десетмесечен вече, в който ние дебатирахме какъв трябва да бъде органът, който да упражнява контрол. И за България беше някак си много по-лесно да се впише в международните стандарти, щяхме да си спестим дебати около това какво трябва да е председателството на комисията, защото по този въпрос също има много ясни препоръки: председателството трябва да става от опозицията или да се председателства на ротационен принцип между опозиция и управляващи. България обаче отново се отклонява от стандартите. Но така или иначе, правомощията на комисията, които са описани в едни много кратки три точки в изменението на правилника, са доста широко формулирани и на практика на комисията се дават минимални правомощия. Това, което е сигурно, е, че тя ще извършва някакъв административен контрол, тоест ще следи доколко вътрешно-административните актове са съобразени със закона. Де факто две от точките от общо три абсолютно поставят под въпрос ефективността на контрола. Едното, върху което няма да се спирам, за да не отегчавам, е контролът върху оперативните въпроси и проблемът с консенсуса там, за него много се каза. Но другото, което ми се вижда по-съществено, е контролът върху бюджета. Така както е формулирано в момента, комисията има право да дава само становище върху бюджета, тя не може да го одобрява. Но другото, което ми се вижда по-съществено като пропуск, е, че тя не може да наблюдава изпълнението на бюджета. Е, добре тогава, питам как се преценява ефективност, без да гледаш как са изразходвани средствата, дали разходите са обосновани или не, дали отговарят на целите и задачите. Изобщо, по отношение на контрола България изобщо не се вписва в международните стандарти и избира някакъв свой собствен път, покрай което ще понесе и негативни последици. Това исках да кажа.

Стефан Попов

Благодаря на Рада. Ами това е от нас четиримата, събрахме се в 52 минути, което е прилично, надявам се. Заповядайте.

Бойко Славчев

Кой ще извършва оперативната работа по отношение на високите етажи на властта? Защото борбата с корупцията и организираната престъпност без агентура и без специални разузнавателни средства не можем да си я представим. Иначе са много хубави тези предложения, аз ги приемам изцяло.

Момчил Методиев

Защо не ги коментирате? Това не са въпроси към нас, просто като критика го разкажете.

Бойко Славчев

Ами трябва да има една служба, която да се занимава и с това. Там трябва да има и агентура, и специални разузнавателни средства, щом ще се противопоставяме на корупцията. Това прокуратурата не може да го направи, защото тя няма такива специфични методи и средства. МВР, поне с досегашната си практика, доказва, че не

може да се справи с този проблем. И ДАНС беше една надежда, че тя може да направи това нещо. От тук натам аз нямам отговор как може да стане.

Момчил Методиев

Ние казваме, че това е разузнавателен ресурс и е важно да се разбира, че е такъв, а не друг. А не да се маскира като разследване и да се вменява на службата полицейска функция или някакви други неща. Но този разузнавателен ресурс се предоставя със специфични мандати и там може би се включва това, което казвате, от изпълнителната власт, но то е обслужване на наказателната политика на държавата. Това е идеята тука, може да не е прецизна, да е груба, или дори невярна, но това е, което казваме.

Стефан Попов

Да, Веселин Вучков.

Веселин Вучков

Поздравление за Рада, че е забелязала съвсем внимателно едно противоречие в закона, или по-скоро неяснота. Във връзка с веществените доказателствени средства. Но това е грешка на нормотворческата дейност. Защото изразът е употребен само в един контекст, това е във връзка със СРС. Всички сте чували абривиатурата ВДС, тя се употребява именно в този контекст, когато се провежда проследяване или подслушване и се създава един материален носител на информация – аудиолента, видеолента, дигитален носител... По силата на самия НПК този носител има характер на веществено доказателствено средство, ако е спазена цялата процедура по разрешение, разбира се, и тогава може да се ползва по наказателно дело. Такава беше идеята на законодателя, когато вложи този текст в закона за ДАНС защото ДАНС може да експлоатира специални разузнавателни средства съвсем нецелесъобразно. Вероятно ДАНС ще изгради свои ДООИД, това не знам дали ще бъде заложено в тия 145 милиона, които са предвидени за тази структура за следващия бюджет, за следващата календарна година, 2009. 140 и няколко милиона, проверих го това специално в проектобюджета. На МВР бюджетът е около един милиард, при положение, че в МВР работят около 36 хиляди човека, което не е никаква тайна. Това е противоречие, наистина, защото не е уточнено от законодателя, че ВДС се употребяват като термин само в контекста на подслушване и проследяване изобщо на СРС. Защото ДАНС няма разследващи функции. И други веществени доказателства и доказателствени средства той просто не може да събира, защото това си е понятие от наказателния процес. В МВР доказателства събират само разследващите полици и дознатели. В ДАНС няма дознатели и по тази причина тя няма никакви разследващи функции и не е българското ФБР, защото ФБР в Америка е институцията, която събира доказателства на национално равнище. И второто нещо, което бих искал да кажа, е във връзка отново с парламентарния контрол върху ДАНС. Тъй като близо година вече ще стане, откакто функционира тази институция, а въпросът за парламентарния контрол дори не бива толкова да го разглеждаме в механиката и страстите, които се разгарят в парламента – да бъде ли комисия, да бъде ли подкомисия... По-важен е принципният въпрос, че трябва да има парламентарен контрол върху такава служба, изграден априори. В моите представи той трябваше да бъде изграден дори предварително, преди самата служба да започне да функционира на 1 януари тази година. С всичките компромиси, които можеха да се направят на парламентарно ниво. Или поне паралелно да започне да функционира комисия или

подкомисия в Парламента, която, разбира се, да осъществява един пълноценен парламентарен контрол върху дейността на тази толкова важна и натоварена с очаквания служба. Защото в момента какво стана? Една година функционира една институция и няма съгласие дори по това да бъде изградена такава комисия. Това очевидно ще бъде направено или вече е направено, но то няма да бъде пълноценно. Всичко потъна в тези кипежи на политическите страсти, и този парламентарен контрол няма да изпълни съдържателните си цели. Благодаря!

Стефан Попов

Сашо Кашъмов.

Александър Кашъмов

Всъщност аз мисля, че проблемите доста отдавна са очертани и са общо взето ясни. Ще гледам да се придържам горе-долу към това да се говорят нови неща. Значи да говорим за това разграничение между разузнавателните функции от една страна, и разследващите функции от друга страна, което е наистина дълбоко желателно, защото всяка идея за съвместяването и съвкупяването им е доста притеснителна. Съвсем накратко да припомня и историята, която беше между 1990 г. и миналата година. През 1994 г. за първи път имахме публичен регламент на НСС, а както стана ясно НСС е в основата на ДАНС. Тогава функциите бяха регламентирани по опазване на държавната тайна и защита на стратегическите обекти от гледна точка на националната сигурност. Така бяха в тази наредба от 1994 г. определени нещата. През 1998 г. наредбата беше отменена и с Правилника за прилагане на закона за МВР режимните офицери, които съществуваша и бяха назначени в отделните стратегически обекти, на практика бяха премахнати. После бяха върнати през 2002 г. със Закона за защита на класифицираната информация. Законът за защита на класифицираната информация пак даде функции на НСС по опазване на държавната тайна, но вкара вече новата институция ДКСИ, Държавната комисия за сигурност на информацията, като все пак висшата институция, която контролира този процес. Тоест първото нещо, което се вижда от този поглед е, че никой не е мислил изобщо да възлага разследващи функции на служба Национална сигурност. Второто нещо, което се вижда, е, че всъщност ние говорим за едно своеобразно стесняване на правомощия, канализиране, установяване в законови актове. И третият проблем е свързан с това, че наистина разузнаването би трябвало да работи с някаква ясна дефиниция. Но нашето е по-скоро контра дефиниция. Защото все пак думата дефиниция, освен легално, има и някакво логическо значение. Логически една дефиниция може да бъде дефиниция само когато ни казва нещо. В закона за защита на класифицираната информация има дефиниция за национална сигурност, но тя на практика твърди, че националната сигурност е едно такова състояние на гражданите, на обществото и на държавата, в което на всеки един гражданин са запазени правата и птичките наоколо пеят. Едно напълно неработещо определение, което е основано на концепцията за национална сигурност, приета преди това, през 1997 година ли беше. Не, 1998 г. Това създава един голям проблем. Едно от отраженията на този проблем е в обема на класифицираната информация, но другото отражение на този проблем е в обхвата на тези функции в крайна сметка. И само искам да припомня, че ако погледнем в сравнителен план американското законодателство, например, с изпълнителната заповед на президента Клинтън, изменена от Буш впоследствие, там националната сигурност се дефинира като отбрана и външна политика, точка. Ако погледнем приложенията към Закона за защита на класифицираната информация, ще видим, че

при нас доста в по-други сфери се навлиза – в икономиката и така нататък. И вместо да бъдат решени тези проблеми, изведнъж ни беше сервирана ДАНС. И попадна точно на проблемите, които трябваше първо да се оправят. Да се направи дефиниция за национална сигурност. Да се види каква да бъде рамката на пълномощията на НСС и т. н. Аз съм съгласен с казаното тука за веществените доказателствени средства. Всеки юрист би казал същото: не може да се създават дублетни понятия, дублетни термини, дублетни форми. Това е пълен абсурд. Ясно е, че веществени доказателствени средства по НПК има само тогава, когато има образувано наказателно производство с постановление от прокурор. Това са само някакви бележки по всичко това. Ето още една бележка: когато говорим за една програма от приоритети, свързани с националната сигурност, би било добре да видим някакъв документ за ДАНС, който детайлизира нещо важно. По Конституция органът в България, който единствен има правомощието да се занимава с националната сигурност, е Министерският съвет. Значи ние можем и трябва да видим някакъв политически документ единствено от тях, от Министерския съвет. Благодаря!

Стефан Попов

Благодаря на Сашо. Майкъл, заповядай!

Майкъл Леви

Не бих искал да се намесвам в местните български спорове, но едно от наистина трудните за всички неща, когато дефинираме националната сигурност, е дефинирането на организирана престъпност. Ако вземем т.нар. дефиниция от Палермо за трима или повече души, които работят заедно за определен период от време /примерно една секунда, или ден, или година, като тримата души могат да бъдат трима крадци, които работят като чистачи на прозорци/ и като си вкарат парите в чуждестранна банка това става международно престъпление. Така че всичко между мафията и тримата престъпници, които споменахме, могат да представляват организирана престъпност. Никога не съм виждал добро определение за организирана престъпност и не съм сигурен дори че е възможно да изготви такова определение, тъй като това е комбинация от две неща: това първо са хората, които участват в групата и отношенията между тях, за които ще говорим по-късно в следващата сесия, така че сега няма да го споменавам. Освен това, това са видовете дейности, в които те участват. По този начин имаме едно измерение, което е свързано с вътрешните взаимовръзки, а другото е свързано с нещата, които те вършат. Така че имаме една чудесна концепция, когато говорим за организирана престъпност. Да, вие сте прав абсолютно. Сигурен съм, че България не е успяла да разреши този проблем, но всъщност никой не е успял да го разреши. Но бившият началник на столичната полиция, който е завършил Кембридж, се справя доста добре с определението. Това е като историята за слона – когато го видиш, успяваш да го разпознаеш. Мен тази дефиниция от Палермо не ме впечатлява особено много, но тя не е нито по-добра, нито по-лоша от останалите. Това е едно начало. А на едно друго равнище, след дефинициите, трябва да се справим и с въпроса какво представлява всъщност международното престъпление. Кога една национална, или дори регионална престъпна група се превръща в международна? Примерно, ако групата направи измама в една международна банка, тогава организацията международна ли е? Това са проблеми, които не са разрешени никъде. Ние сме много прагматично настроени в нашия подход. Тъй като ние разполагаме с концепцията за една фаза на разследване, на която са придадени специални правомощия и това не е проблем за

нашите наказателни процедури. Това е нещо, което вие трябва да разрешите, коментарите бяха абсолютно правилни в този смисъл. Трябва да имаме някаква яснота по какъв начин всъщност един орган може да направи нещо, ако всичко това, което прави, в резултат води до сериозни проблеми и конфликти с конституционните права. Ние имаме и едно стратегическо мислене по въпроса и вие сте много прави, когато казвате, че е особено важен стратегическият документ за структуриране на политиката. Благодаря ви.

Стефан Попов

Благодаря. Велизар, заповядай! Може ли да добавя нещо към това, което Майкъл каза. Не само на това ниво има бъркотия – с определенията за национална сигурност и за организирана престъпност. Разбира се, това са универсални въпроси. Но е важно и това, на което Йово наблегна в последното си изречение – че в България става дума за много специфично срастване на криминалитет, политика и икономика. И докато тази връзка съществува така здраво, ние изобщо не знаем какво точно правим. Това че създаваме някакви органи, наричаме ги държавни агенции за национална сигурност, правим им специални статuti... Това не е само заблуда на хората и на Европейската комисия, разбира се, но и на нас самите. Това е заблудата, че извършваме някакви неща. А всъщност извършваме само безсмислени ритуали. Велизар.

Велизар Шаламанов

Благодаря, Стефане. Нека не забравяме, че по действащото законодателство НСС, а сега ДАНС, има ключова роля при проучване за надеждност. Кое е изискване за издаване на сертификат за достъп до класифицирана информация на страната, на НАТО или на ЕС. Хубавата новина тука е, че НАТО разчита на националната ни система за издаване на този сертификат. Но ние вече имаме два случая, които не бива да забравяме, тъй като те са много ясна индикация. НАТО отказа достъп до класифицирана информация на нашия посланик в НАТО и ние бяхме принудени да го изтеглим. Освен това НАТО отказа достъп до класифицирана информация на нашия национален представител в съюзното командване по операциите в МОС, което всъщност е индиректно, но възможно най-силната негативна оценка, която нашите съюзници от НАТО дават за системата в България за проверка за надеждност. Ако тази система не работи добре, няма начин да се разплете политика, икономика, организирана престъпност. Ако въобще нещо ще се случи в сферата на доброто управление, то по закона за администрацията трябва да има все повече длъжности, които изискват проверка за надеждност и тогава няма да имаме случаи, когато се назначават директори на дирекции, които със сигурност имат общ бизнес със съответен заместник-министър и този бизнес е бил криминален преди три години. Със сигурност няма да има случаи за запояване на хора на най-високо ниво, включително в МС, които няма как да получат положителен отговор от проверка за надеждност, ако тя бъде извършена както трябва. Тази функция на ДАНС някак си в момента не е много ясно открояна и не се поставя акцент върху нея, но без доброто реализиране на тая функция ние не може да излекуваме държавата. НАТО ще се защити като не допусне хора без доказана надеждност в структурите на НАТО. Вероятно и ЕС ще се защити, но тези хора ще търсят реализация в нашата администрация на възможно най-високо ниво. Така че това е един проблем, който трябва да бъде изчистен. Той опира обаче и до тази комисия за парламентарен контрол, защото в крайна сметка за да бъде принуден ДАНС да прави качествено проучване за надеждност, трябва да се намери един много малък

брой почтени хора. Аз се надявам, че в България има шест човека, на които може да им се гласува обществено доверие. Във Великобритания тая система всъщност работи, понеже в крайна сметка последния подпис го слагат шест човека, на които британското общество има доверие. И никой не може да получи clearance, ако тези шест човека не се подпишат. Вторият въпрос – отново взимам повод от думите на Стефан – е за тоя прословут интегриран сектор за сигурност. Значи, ако действително искаме нещо смислено да правим, а не просто да извадим една служба от едно министерство, тъй като с министъра не се разбираме, ще си проличи по това дали ще продължи процесът и дали ще се изгради този сектор за сигурност в закона за националната сигурност. И тогава ще се изчистят всички неясноти за това кой къде е, защо е там и какво прави. Не забравяйте, че освен трите разузнавания в ДАНС е и ДЗСВ, а ДЗСВ е в ДАНС поради простата причина, че досега министърът на вътрешните работи четеше грамите на всичките посланици до премиера и президента преди още те да са ги прочели. Да не говорим, че някои грами може да не стигнат до президента и до премиера, ако министърът на вътрешните работи реши /в миналото/. Кое е вече абсурдно, защото МВР се намесва във външната политика и в отбраната, което не би трябвало да бъде така. Сега това нещо е прибрано в ДАНС само че възниква противоречието с правомощията на ДАИТС, държавната агенция за информационни технологии и съобщения, която изгражда комуникационно-информационната инфраструктура на правителството, включително държавната мрежа за отбрана и сигурност. Но върху нея ДАНС няма тези отговорности да гарантира защитата. Не искам да навлизам по-нататък в дълбочина. Считаю, че без закон за националната сигурност всички тези проблеми няма да бъдат решени. И липсата на воля да има такъв закон означава, че ДАНС е създаден, за да реши личен проблем, а не да реши проблеми на националната сигурност. И второ, ако не се изчисти въпросът с проучването за надеждност и издаването на действително истински сертификат за надеждност, няма как да заработи администрацията. В момента, по действащото в миналото законодателство, ако ти си активен сътрудник на НСС, или съответно на ДАНС, те могат да скрият това при издаване на сертификат за надеждност. Това означава, че за членове на служби за борба с организираната престъпност най-добрият начин да получат clearance е като станат сътрудници на ДАНС.

Стефан Попов

Благодаря. Йово имаш ли нещо да кажеш? Не. Ами ето, 5 часът е. Благодаря много.

Панел: Що за реалност е “организирана престъпност” в България

Модератор: Васил Гарнизов

Васил Гарнизов

Уважаеми колеги, продължаваме с последния панел от нашата конференция. Казвам се Васил Гарнизов, преподавам в НБУ социология и антропология, иначе в свободното си време се занимавам по-скоро с регионална политика, отколкото с национална сигурност. Тук съм в качеството си на човек, който трябва да модерира три изказвания, в които ще се говори много повече за общество, отколкото за държавни институции,

правни дефиниции, процеси и процедури. От предишния панел първо в изказването на Йово, след това на Стефан, а след това и на Рада, прозвуча недвусмислено, както и от нашите колеги, прозвуча едно твърдение, че не е никак лесно да се каже какво е организирана престъпност в съвременния свят. Навремето, когато стартира този проект, липсата на дефиниция, на яснота в израза организирана престъпност като че ли предизвикваше тревога в по-концептуално мислещите социални учени. След като обаче преди време Рада ни направи преглед на сходни структури във Великобритания и ЮАР, и след като сега виждаме, че проблемът с дефинирането на организираната престъпност не е само наш, някак си съм склонен от тревогата за това, че няма съдържание в израза, да минем към другия край, към един празник за това, че няма съдържание в израза. Когато едно бедствие е бедствие за всички, то се превръща в един празник. Така че по време на нашата част от конференцията ние ще се опитаме пряко или косвено да кажем някакви неща. Първо Иван Чалъков ще се опита да развие своята теза за организирана престъпност или по-скоро за невъзможността тя да бъде ясно дефинирана в социални категории днес, поради особеността на сегашната ни ситуация. След това Алексей Пампоров ще ни представи едни сравнително свежи данни за общественото мнение за организираната престъпност, каквото и да значи това, на основата на едно изследване на Институт „Отворено общество“. И накрая Тихомир Безлов ще ни представи няколко проучвания, върху които той е работил от 1997 г. насам, с което да се опита също едни трендове да очертае. И най-накрая отново ще се върнем на понятието организирана престъпност – какво стои, възможно ли е да има все пак някаква социална референция, нещо по-твърдо, нещо, на което можем да се опрем, а и оттам да препоръчаме на институциите да адресират. Защото ако социалните учени не могат да намерят конструирана социална реалност, която да препратят към съответни институции, които да я адресират през други понятия методи, тогава както държавата, така и учените ще висим в едно говорене, което ще се лашка от пълната безутешност, че не знаем какво е организирана престъпност, а тя е навсякъде, или в другия край в радостта на това, че никъде по света не знаят какво е организирана престъпност, а тя и там е навсякъде. И така думата има Иван Чалъков.

Иван Чалъков

Благодаря. Аз имам три тези и моите данни обхващат един период, който не е до последната една година. Но тезата ми е, че и това, което сега става, трудно може да бъде разбрано без връщане назад. В България, за разлика от някои други югоизточни европейски страни – тези от първата вълна членове на ЕС, разграничението между организирана престъпност и държава за периода от 1989 г. досега е проблематично. Аз се опитвам да видя влиянието на организираната престъпност върху това, което наричаме автентично предприемачество, т.е. предприемачество, което не произлиза от средите на партийната номенклатура, която след малко ще дефинирам. Ще предложа един подход, който заимствах от американския изследовател Майкъл Шафър и който е приложен в Унгария от Бела Грешковиц. Това е така нареченият секторен подход към постсоциалистическия преход, който дава ресурс, според мен, да разберем кои сектори са по-податливи за инвазия от страна на организираната престъпност.

Ще започна с нещо, които сме говорили и друг път: за да разберем какво се случи в България, е важно разграничението между двете основни крила на комунистическата номенклатура, партийното и стопанското крило. Моят колега Андрей Бунджулов го определи като основно противоречие през целия период на социализма, в който доминираща е партийната номенклатура, тъй като тя държи основния ресурс в онова

общество – контрола върху кадрите. Но в някои бивши социалистически страни, като Унгария например, в крайна сметка преходът беше проведен от стопанска номенклатура и там резултатът беше по-различен. Друг пример беше Чехия и някои други страни, където цялата партийна номенклатура беше повече или по-малко смачкана от идващите нови социални сили. В резултат на това, например, в Унгария през пролетта на 1989 г. 50-те най-големи и атрактивни предприятия се предлагат на инвеститори с ясен адрес, големи легитимни фирми, а не офшорки (така например още тогава от седемте завода на известната машиностроителна фирма “Чепел”, произвеждаща автобусите Икарус, два завода са продадени на големи американски фирми. А днес над половината от електротехническата продукция на Дженерал Електрик в Европа се произвежда в Унгария.). Там ресурсите на държавата са използвани в подкрепа на автентично предприемачество и легитимни чуждестранни инвеститори.

За разлика от Унгария у нас преходът бе осъществен от партийната номенклатура с цел конверсия на нейната политическа власт в икономическа и в този смисъл самият процес е нелегитимен в очите на широката общественост. Както гражданите, така и наблюдателите от чужбина не гледат с добро око, когато партийни секретари и ченгета тръгват да купуват предприятия. Това наложи механизма на посредниците, т.е. вкарването в икономиката на нови, в кавички, лица и използване на скрити, индиректни методи за контрол. Тези средства за контрол варират от специфични промени в законодателството (например от пролетта на 1990-г. отпускането на необезпечени кредити става административно нарушение, а не криминално престъпление, както дотогава), през полулегални средства като задържане/укриване на стокови активи изчакване повишаването на цените, до откровено криминални средства (пряк, силов натиск върху непокорни директори на предприятия и автентични предприемачи), като целта винаги е завладяването на най-атрактивните части от икономиката. Резултатът от всичко това беше фактическа деиндустриализация на страната и потискане на автентичното предприемачество. През 1990 и 1991 г. ние имаме по над 400 000 частни фирми годишно, откривани от граждани, които много скоро намаляват наполовина, а после и още повече - след първите кампании за силово застраховане, банковите фалити и т.н.

В презентацията посочвам пет черти на прехода, който пряко е свързан с този полулегален и силов натиск върху икономиката:

- Завладяване на получената формална самостоятелност финансовата система чрез доверени лица;
- Разрушаване на корпоративния сектор (ДСО) и налагане на твърд контрол върху директорите на държавните предприятия и тяхната експлоатация чрез т.нар. входно-изходна икономика;
- Недопускане на големи чужди инвестиции (става дума за западни корпоративни инвеститори, а не изнесени в чужбина местни капитали);
- Потискане на възникващите независими предприемачи от останалите социални групи чрез ограничаване техния достъп до капитали и чрез силовото им изтласкване от най-печелившите сектори;
- Контрол върху правната система чрез назначаване на доверени лица и чрез въвеждане на специфично законодателство, което под лозунга за “независимост” възпрепятства съдебната система от обществен контрол и отчетност за нейните действия

Тук посочвам 4 случки от ранния преход, като за мен най-симптоматична е една – когато в няколко интервюта получих информация за деня X, това е 14 май 1991 г.

Тогава, ако си спомняте, правителството на Димитър Попов освободи цените и за някои стоки те се повишиха повече от 10 пъти. Показа се, че месеци преди това складовете на едро с трайни стоки, като брашно, захар, олио и т.н., са били съзнателно изпразвани по един много организиран начин и укривани, след което се появяват отново в търговската мрежа. От тази разлика в цените се реализира една значителна част от първите капитали по съвсем легитимен начин.

По същия начин България още през 80-те години въвежда двустепенна банкова система, появяват се първите търговски банки – Минералбанк, после Биохим, Електроника, Стройбанк и т.н.. Така че през 1988 г. ние имаме 7-8 търговски банки, които работят в тясна връзка с индустриалните структури в различни отрасли: електроника, биохимическа промишленост, строителство и т.н. Вместо тези банки да бъдат действително легитимирани и освободени от политическа опека, да се укрепят – те са единствените, чийто персонал тогава вече има специален опит в търговското банкиране, изведнъж на тяхно място правителството на Луканов създава 28 нови банки. Това става на мястото на клоновете на БНБ в окръжните градове, нямащи никакъв опит в търговското банкиране, но чиито директори са свикнали да изпълняват заповеди. Тъкмо тези банки стават канал за присвояване на финансовия ресурс на населението – както чрез самите тези нови търговски банки (да си спомним Добруджанска банка, петричката Бизнесбанк, Ямболската банка и т.н.), така и чрез системното им рефинансиране от страна на Централната банка и Държавната спестовна каса. Това сме го описали в нашата книга за прехода.

Третият механизъм е натиска върху непокорните директори на предприятия след разрушаването на тогавашните корпоративни структури, т.нар. ДСО (Държавни стопански обединения). Тук практически идентична роля на силовия натиск на борците играе и “метлата на Подкрепа”, както се изрази един от интервюираните. От гледна точка на икономическите си последици, криминалният натиск върху автономните директори и “метлата на профсъюза „Подкрепа“ имат един и същи ефект. Просто за няколко години в най-печелившите предприятия директорите бяха подменени с послушни лица, които съдействаха за реализиране на целите на партийната номенклатура.

И накрая посочвам застраховането и прекия криминален терор като средство за изтласкване на възникващите независими предприемачи. Тук ви давам само два примера, като единият е взет от пресата. Той е за една учителка по немски в столично училище, Едита Христова, която виждайки възможностите, които дават промените, започва бизнес с керамика и го развива много добре - открива верига от магазини в София, после в Плевен. През 1995 г. обаче върху нея започва “застрахователен натиск”, започват да ѝ искат все по-големи суми. След като отказва да се подчини на този натиск, синът ѝ е отвлечен и в крайна сметка семейството е принудено да заплати един изключително висок откуп. След този случай жената закрива бизнеса си и емигрира като гледачка на възрастни жени в Родос, Гърция. За способностите на Едита Христова говори фактът, че само за няколко години тя става една от най-известните българки на острова, издигайки се до управител на голям хотел, притежаван от семейството на една от гледаните възрастни жени. Тя изтегля семейство си в Родос, основава дружество на нашите сънародници... Другият случай е свързан с един директор на фирма в Карловско за розово масло. Той започва бизнеса си като през пролетта на 1990-та година заедно със сина си купува бензиностанцията на държавното автомобилно предприятие в Пазарджик, откъдето малко преди това е пенсиониран. Двата много бързо успяват да направят верига от бензиностанции и печелят добре, но още в началото на 1991 са притиснати от силовите групировки и ги принуждават да продадат бизнеса си, като запазват само няколко бензиностанции. Тогава той инвестира

спечелените пари в фабриката за розово масло, но там му се случва същото – този път не чрез силов натиск, но чрез натиск на бюрократични структури, контролирани от бившите кадри в София, които отказват да му дадат сертификат за износ на розово масло и той в един момент се озовава с 400 килограма масло на склад. А тогава цената е между 3 и 5 хиляди долара. В крайна сметка отново да пробие, макар и след няколко години ходене по мъките. Тезата ми е, че въпреки натиска има и автентични предприемачи, които успяват да оцелеят през тези години. Но на една голяма част от тях не им е позволено да се развият и са изтласкани от бизнеса.

Сега за това, което е последната част на моята презентация. Ние можем да определим икономиката във всеки момент като нестабилно равновесие, в което контролът върху основните сектори е поделен между две групи актьори: автентични предприемачи и други легитимни, включително и чуждестранни инвеститори /а не офшорки/ и, от другата страна, различни сенчести структури. Има два принципа, които определят кои сектори са по-податливи на контрол от организираната престъпност.

Първият принцип, според мен, е общото ниво на доходност. Колкото по-печеливш е секторът, толкова по-атрактивно е установяването на контрол върху дейците в него. Това са силно печеливши сектори като производство и търговия на масови потребителски стоки за местния пазар. И сектори, които имат относителни конкурентни предимства на международния пазар, като металургия, тежка химия и др. И сектори в сферата на услугите, туризма и т.н. През 90-те години търговията на едро, например, вече е под контрола на хипер- и супермаркети и големите търговски вериги. Аз твърдя, че ако преходът беше станал през по-ранни години, примерно, ако социализмът беше разрушен по-рано, търговската мрежа би била изцяло под контрола на силови групировки и на партийни структури. Фактът, че в България влизат Била, Метро и Кауфман по някакъв начин ограничава, както виждаме, бизнеса на групировките. Една верига като Европа, например, създадена от ВИС-2 и за която се говори, че е още под контрола на полусенчестия сектор, тя не може да се наложи в голяма степен. Т.е. ние трябва да държим сметка и етапа, на което се случва това нещо. Вторият принцип е присъщ на самите сектори и на естествената му способност за съпротива към силов контрол. Аз тука използвам метафората за олигополните пазари, т.е. с високи входни бариери и където е много трудно да проникнат нови играчи. Защото сенчестият бизнес също може да се разглежда като навлизащ в бизнеса играч и ако той иска да навлезе в специфични сектори като електрониката, например, това ще изисква особени умения от тези, които се занимават с този бизнес. Тука сме посочили няколко сектора, предимно с нискотехнологични продукти, без специална поддръжка, където заетите са предимно ниско квалифицирани работници, които е лесно да бъдат държани под контрол. Посочили сме и това, че при производството и търговията с масови потребителски стоки (тютюн, алкохол, петролни продукти, фармацевтични продукти, масови хранителни стоки, козметика, битова химия и консумативи и т.н.) съществуващите здравни и други стандарти могат да бъдат манипулирани чрез контрол върху сертификационните органи и съдебната система.

Всъщност, какво остава за автентичното предприемачество? - Поне за 90-те години в България това бяха секторите с ниска доходност /например производството на обработени изделия или услуги с по-ниско търсене, сектори с ограничени възможности за експорт, сектори изискващи значителни инвестиции и постоянна и скъпа поддръжка, сектори с удължен цикъл на възпроизводство, и т.н./ и секторите с високи входни бариери - тези, в които самият производствен процес и спецификата на създаваните продукти и услуги предполагат специализирано знание, използват висококвалифициран труд и изискват сложни управленски умения. Това са и сектори където се налага квалифицирана поддръжка и обслужване, където доверието между производителя и

неговите клиенти играе ключова роля.

Шафер и Грешковиц, използвайки този метод, показват влиянието на доминиращите в дадена икономика сектори върху типа политическо устройство и държавността, която се настанява. Едно е, когато икономиката е доминирана от това, което Грешковиц нарича обувен и текстилен пояс на Европа /това са нашите страни от Югоизточна Европа - знаете че имаме износ на текстилни изделия за над 2 милиарда годишно/, и съвсем друго е когато икономиката е доминирана от по-високо технологични сектори като автомобилната промишленост, например. Т.е. доминирането на едни или други сектори затваря и отваря определени възможности за въздействие и за политически и силов контрол.

Това ми беше накратко тезата. Благодаря.

Васил Гарнизов

И аз благодаря на Иван. Алексей... вижте колко оптимистично, значи ако развиваме сектори, дето изискват силни мениджърски умения, ние просто свиваме пространството на организираната престъпност, каквото и да значи това.

Алексей Пампоров

Добър вечер. Аз ще ви представя резултатите от едно изследване, което беше проведено на терен през юни месец. То в известна степен повтаря изследване, което е правено преди 3 години, съвместно с Отворено общество и Алфа Рисърч, но тъй като при предходното изследване се откриха някои недостатъци и несъответствия при измерването, за което ще говори колегата Безлов по-късно, няма да ви давам съпоставка между едните и другите данни, тъй като има разминаване във въпросите и във възможностите за отговор, което променя нещата. Първото нещо, на което искам да спра вашето внимание, е въпросът: „в каква степен следните социални явления биха ви накарали да се чувствате несигурен?“ Забележете, че отговорите са дадени в голяма степен и в много голяма степен, не съм дал малките степени, но реално организираната престъпност, като се съберат двете цифри излиза дори на трето място, като фактор за социалната несигурност. Опасенията на хората са очевидни – че престъпността ще се увеличи. Това е най-сериозното опасение на изследваните лица. Очакването е, че през следващите две години организираната престъпност ще се увеличава. Тези данни са съпоставими с предходното изследване, в което се вижда, че преди три години очакването е било около 68 %, т.е. с около 5 % са повече хората, които днес очакват, че ще се увеличи престъпността. Друг въпрос: дали рекетът и изнудването /това, за което Иван Чалъков говори и в двата случая/ представляват сериозна заплаха за бизнеса? - с „да“ отговарят 71 % от хората. Почти 72 % казват, че изнудването и рекетът все още са сериозна заплаха за бизнеса в България. След това им бяхме задали въпроса: „кои видове дейности смятате, че са сериозен проблем, конкретно за България?“ Хората имаха право да посочват до 5 вида дейности и в червено са 5-те, при които има най-сериозни натрупвания в отговорите. Това са разпространение на наркотици, корупция, умишлени убийства, употреба на наркотици и пране на пари. След презентациите в тези два дни, мисля, че хората интуитивно имат правилно усещане къде са проблемите, защото това бяха проблемите, които бяха дискутирани в крайна сметка тези два дни. Много близко до тях е и трафикът на хора. Кой от тези дейности обаче са свързани с организираната престъпност, тук има известно разместване. Много рязко се откроява разпространението на наркотици – с 58 % като дейност, най-тясно свързана с организираната престъпност, после умишлените убийства, прането на пари. Виждате,

че трафикът на хора съвсем очевидно вече влиза в тази зона, докато корупцията малко по-малко и слиза малко по-надолу. Сега, този слайд от друга страна пряко кореспондира с това, което говори преди мен Иван Чалъков: как хората виждат кои сектори, кои сфери на законен бизнес са най-силно свързани с организирана престъпност. В случая сме използвали стандартната класификация на секторите, виждате, че най-силно свързани с организираната престъпност са търговията с алкохол и цигари. Това потвърждава тезата за продуктите, които се потребяват, търговията с бензин и петролни продукти, хазартни игри, търговията с недвижими имоти, производството на дървен материал и жилищното строителство. Това са секторите, които се открояват. Сега, имахме и такъв въпрос, който отново касае нещата, за които беше говорено тук: „ако станете свидетели и научите за дейност, свързана с организирана престъпност, доколко е възможно да разкриете тази информация?“ Виждате, че относително равни дялове от хората, някъде около 35-36 % казват, че биха разкрили и приблизително същия дял казват, че в никакъв случай не биха разкрили, ако имат информация за такава дейност. Днес беше много засегната тази тема в първия панел от деня. Причината за тези отговори е, че държавата не може да гарантира сигурност. Мисля, че съдията от Апелативния съд каза, че действително и той самият наблюдава такъв феномен. Полицията не може да даде сигурност и хората действително така смятат. Бих искал да ви предложа кратко обобщение на резултатите. Наблюдава се високо ниво на социалната несигурност, след като 90 % от хората посочват фактори за несигурност, това е много високо ниво. Те са комбинирани – бедност и безработица. Улична и организирана престъпност, това са най-високите неща. Сериозните проблеми за България, според хората, са разпространение и употреба на наркотици, корупция, умишлени убийства, пране на пари и трафик на хора. И всички тези дейности са свързани като приоритет на организираната престъпност. Въпреки това, последния ми слайд показва два феномена. Въпреки че основната дейност на организираната престъпност се вижда в търговията с алкохол и цигари, това не е осъзнавано като проблем за България. Ако пък се върнем на слайда с проблемите, ще видите, че търговията на цигари и алкохол без бандерол е на дъното на проблемите на България, защото в крайна сметка нашата хипотеза е, че крайния потребител всъщност е на сметка да има контрабанда на алкохол и на цигари, за да са по-евтини и по тази причина не се осъзнава като проблем. Въпреки че се знае, че е приоритет на престъпността. И другото, което е важно, според мен, е да се каже, че въпреки че хората смятат, че престъпленията нарастват и че рекетът и изнудването са заплаха, едва 1/3 от тях биха свидетелствали. Това също ми се струва че е сериозен проблем, който трябва да се дискутира. Благодаря ви за вниманието.

Васил Гарнизов

И аз благодаря. В края на краищата какво се оказа, че съдържанието на понятието организирана престъпност, когато питаме е наркотици, трафик на хора, пране на пари, умишлени убийства, и корупция, каквото и да значи това... А не, не, ти не знаеш анкетираният, когато чува въпроса, какво има предвид в главата си ...

Тихомир Безлов

Когато говорихме със Стефан за семинара, първоначално мислех, че една интересна тема би била да сравним тази масова представа за организираната престъпност, като нещо, свързано с насилие, босове, и това, което напоследък започна да става интересно като политически инвеститори или както в нашите масмедии ги наричаме олигарси, по

аналогия с Русия. Но след това ни се стори, че това е една твърде непривична тема, твърде малко данни имаме за това и повече ще говорим, изхождайки от някакви наши представи. И по тази причина се опитах да използвам някои наши стари данни и да се върна към размишлението, какво всъщност можем да измерим, какво всъщност мерим когато казваме, че организираната престъпност нараства или се запазва. Това, което обикновено повтарят европейските бюрократи, да ги наречем, и политици, и съответно европейските масмедии, говорейки за България. Аз ще започна със слайд, който обхваща един много интересен период. Данните се появиха през периода октомври 2001 – март 2002. Въпросът, който зададохме в различните месечни проучвания в онзи момент, беше за уличната и организираната престъпност. Това бяха два отделни въпроса. Повишиха ли се, намалиха ли се? Имахме отговор: увеличиха се. Вижте червената линия, долу жълтата е същият въпрос. Беше задаван блок класически имитационни въпроси от типа срещу вас и вашето семейство дали е извършено престъпление. И се питаше съответно за различни типове престъпления. Долу, както виждате в онзи период, около 5 % от хората отговаряха, че срещу тях или тяхното семейство е извършено престъпление. Както виждате линията е почти плоска. И обратното, забележете периода януари, февруари какъв рязък скок има, това е точно този период, в който, ако си спомняте, се случиха ред криминални инциденти, тогава такситата блокираха парламента, бе поискан вот на недоверие и т.н. За какво показвам тази графика. Според мен между реалния опит на хората и това, което реално те смятат за организираната престъпност, няма връзка. Говоря за отговорите на въпроса дали се увеличава или намалява престъпността. Тази крива обаче, червената, силно корелира с броя на публикациите, в които се споменаваше темата организирана престъпност, за съжаление не успях да намеря данните в онзи момент. Следващата интересна графика, малко е подробна, и затова ще се опитам да преразкажа и да обясня. Жълтата линия показва отговора за това дали се е увеличила уличната престъпност, а виолетовата линия се отнася за нарастването на организираната престъпност. Както виждате, те се движат почти успоредно. Единственото изключение е от началото – това е ноември 2000 г. или всъщност ноември-декември 2000 г. Ако си спомняте, това беше времето на няколко бомбени инцидента, като взрива в Амбасадор, и т.н. Следващия, този рязък скок до 71 % е периодът, в който именно бяха тези протести на улицата, съответно бумът тогава по темата организирана престъпност. Сега още един интересен период. Забележете края на графиката. Ще ви покажа, между другото, как през лятото на 2002 г. имаме за първи път организираната престъпност, тогава представата за организираната престъпност започва да изпреварва уличната. Опитах се да си припомня какво се случи тогава. Тогава започна медийната кампания, започна да се говори за организираната престъпност изключително често, тогава бяха взривите срещу Алексей Петров, стрелбите срещу Версанов и Джамбов. И ето как изглежда целия период до момента. От началото на тази година са последните данни. От февруари 2008, последното число е 26.7. Отново, както може да се предполага, няма никаква разлика между представата на хората за улична и за организирана престъпност. Виждате, че през въпросното лято на 2002 г. представата за организираната престъпност като увеличаваща се изпреварва уличната. Другото нещо, което е безспорно от нашите данни, и което донякъде противоречи на това, което каза колегата от Отворено общество: при нас ние наблюдаваме че има спад на представите за хората, че престъпността се увеличава от ноември 2004., т.е от 2005 г. Според мен, това е резултат от горе-долу края на голямата серия поръчкови убийства, взривове и т.н., които бяха в пика си горе-долу бих казал някъде през ноември 2005. Сега, оттук възниква въпросът имаме ли някакъв инструмент, с който да говорим реалистично за организираната престъпност. Виждаме, че в момента темата дали престъпността се увеличава или не става политически

проблем. И то не само български вътрешни политически проблем, както беше, примерно, през 2005 г., а започва да се превръща в международна, европейска тема и като виждаме във всеки доклад бива написано горе-долу едно и също, че тя няма решение, дори че се увеличава и т.н. С няколко думи да се върнем към уличната или конвенционалната престъпност. Значи за тази престъпност вероятно нямаме дискусия каква е точно ситуацията в България. Освен че имаме полицейската криминална статистика, която е на месечна база, и която многократно е предефинирана, хармонизирана с европейските статистически стандарти, а освен това имаме безспорно латентност и полицейски филтри, но така или иначе има и имитационни проучвания, т.е. ние винаги бихме могли, чрез стандартни обикновени национални представителни изследвания да имаме идея какво се случва в страната. Само за илюстрация да ви покажа какво получаваме ние от 2001: ето тази жълта линия са полицейските данни. Дясната скала е броят на криминалните престъпления, като по обясними причини сме изключили тука транспортните. Лявата скала са процентите от домакинствата, които са обявили, че са имали някакъв криминален инцидент и както виждате, след 2005 г. имаме ръст. Т.е. ние бихме могли да говорим, че при конвенционалните престъпления имаме ръст и това е измеримо, т.е. тези неща можем да ги мерим, можем да говорим за това, съответно да търсим различни критерии за нивото, но по отношение на организираната престъпност нямаме отговори. Аз съм направил един малък експеримент. Ще се опитам да намеря индикатори за организирана престъпност, които да са количествени, които да са резултат на някаква реалност, която може да измерим. Т.е. да превърна тази реалност в количество. Значи, тука съм написал характеристиките, които според мен те трябва да притежават. Нали, да можем да ги мерим количествено, да показват някаква организация. Чухме, нали, известно ни е, колко е сложна дефиницията на организираната престъпност, аз малко ще съм като този английски висш полицай, който казва, че слонът трябва да го видим все пак. И другото нещо, което е много важно за българската действителност, да не могат да бъдат скрити тези данни. И ето тука съм избрал малко такива данни. Първата тема, според мен, е пазарът на крадени автомобили. Това е нещо, което не може да бъде скрито. Значи, първо, че е организирана престъпността, организирана е. Сложил съм пример – това са софийските мрежи за кражби на коли. Както виждате, това е една много сложна система, в която имате всякакви специализации, включително участие на застрахователни компании, включително участие на полицаи и т.н. Това са между другото реални хора. Не са измислени. Да, всички тези, с някои от тях съм говорил лично, така че потвърждавам, че те са реалност. Да, но както те ми казват: „ако ме хванеш в тоя автомобил с ключовете и всичко, не можеш ме осъди“. Но тук въпросът е какво се случва с данните. Няма как да скриете вече открадната кола по много причини. В сравнение дори с европейските стандарти при нас обявяването на открадната кола е почти 98 %. Вижте какво е било нивото преди 90 г. Тогава са се крали между 3 и 4 хиляди автомобили. През 1990 имаме около 5 хиляди, а след това следва златният период на силовите бригади, вижте рекорда от 1994 г., точно преди да се появи силовото застраховане. За този период можем да твърдим, че вероятно само половината от колите се отчитат. Тоест ако имаме 19 хиляди, това е рекордът за 1994 г., ние по различни косвени източници можем да твърдим, че вероятно става дума за двойно повече откраднати автомобили и вероятно бихме могли да кажем, че всяка трета кола в този период, западна, която се внася, е открадната от България. А след това започва силовото застраховане и настъпва рязък спад на кражбите. Всички знаем защо и как възникна този рязък спад. След това следва краят на силовото застраховане и отново ръст на кражбите на коли. През 1998 г. забраниха ВИС и СИК. Това е периодът, от който имаме скок. След това имаме спад през 2001, като отговорът е, че тогава просто

бригадите започнаха да отиват в Испания. В момента тези 4500 откраднати коли за м.г. не са резултат от някакво особено чудо, нали, на българското правосъдие. Просто ако погледнете, ще видите, че става дума за единици осъдени крадци на коли, а просто масово хората са в Испания. Ако ги питате защо, те казват, че там има много по-хубаво законодателство от българското. Да не влизаме в тази тема. Така че ако говорим за организирана престъпност, свързана с някакви количества, мисля, че колите са едно от доказателствата, че имаме почти толкова голям спад на кражбите на коли, какъвто има, примерно в Германия. Там пикът е горе-долу през 1993-94 г. и след това имаме горе-долу в подобни пъти спад на кражбите на коли в Германия. По отношение на другия интересен пазар, който тука много пъти бе цитиран, наркотиците. Това вече са данни от класически представителни изследвания. При тях, например, не можем да питаме вие ползвате ли и колко често ползвате различни типове наркотици. Това би бил най-добрият източник на данни за това колко е голям пазарът, но просто опитът показва, че хората не отговарят честно на тези въпроси. Разбираемо защо. Изключение прави донякъде марихуаната, но въпросът „можете ли да намерите“ си мисля, че е един добър индикатор. Зададен е въпрос „можете ли да намерите съответната група наркотици?“. Тука съм изброил 4-те, за да не става много голяма графиката и както виждате, някакви големи динамичности нямаме в тази сфера. За съжаление нямаме дълъг ред тука, но това би била една добра възможност да се измерва. Обаче тука ми липсва една картинка, която е безценна. Другият вид добър индикатор, според мене, който също не може да се скрие, са взривовите, които се регистрират от полицията. Черната линия. Както виждате, бумът на взривовите е през 1993-1994-1995 г. Всички знаем, че това беше също част от инструментите, с които наказателните бригади въздействаха на своите обекти. Виждате горе-долу каква е тенденцията. Отново имаме един ръст в периода 2000 – 2001 г., който съвпада с пика при автомобилите. Тоест, ние имаме достатъчно основание да мислим, че тези данни доказват донякъде какво се е случило в периода 1993 – 1995 година. И накрая тази прочута тема с поръчковите убийства. За съжаление, няма достоверни данни до 1997 г. Имаме много фрагментирани данни с големи отклонения. Но мисля, че след 1997 г. би могло да се говори за някакви относително верни данни. Пикът тука е 2003 г. но отново изхождайки от някакви такива съображения какво се случва с организираната престъпност, виждате, че след 2003 г. имаме един устойчив спад на тези престъпления, колкото и това да води до загуба на интереса към България, като към място, където могат да се покажат атрактивни медийни зрелищни, събития. Така че си мисля, че тези няколко количествени характеристики ни дават представа какво се случва с организираната престъпност в България, но има една друга подреалност, която си заслужава да се дискутира. Икономически данни, които имаме за различни пазари, които, както чухте, общественото мнение смята, че са свързани с организирана престъпност. Как може да знаем колко големи са тези пазари, които да ги наречем, че са черни? Значи, имаме един прост подход. Данните, които имаме от пазарни проучвания, сравнени с данните за данъците и акцизите, които държавата е събрала. Тука съм избрал 4 пазара като пример, за които имаме някакви числа и някаква възможност да направим някаква оценка. Значи първият пазар, този на цигарите, целият пазар в България е около 1 милиард. За 2007, за 2008 е по-голям. Но това, което научаваме, сравнявайки данните на данъчните, става дума за около 15 %, които са, да ги наречем, черни, т.е. продадени, без за това държавата да е получила акциз и данъци и ДДС. При цигарите имаме още една възможност за контрол, защото самите големи мултинационални цигарени компании си правят контрол на пазара. Как го правят? Това отново са класически представителни извадки. Когато срещнат човек, пушещ техните марки, те му връчват пълна кутия и му взимат празната. И това е единият индикатор. Другият индикатор е да

събират празните кутии и да огледат бандеролите, етикетите на цигарите. Според Филип Морис в България горе-долу става дума за около 15 %, но можете да сметнете колко прави това в милиони. Възниква и още един въпрос, всичките тези 15 % ли са свързани с някаква организирана престъпност? Естествено, отговорът е „не“. Защото ние имаме бившите страни от Югославия, Сърбия и Македония, чиито цени на цигарите са значително по-ниски и ние имаме един поток от хора, които правят доход по този начин. Но така, при всички положения голям процент от този поток го организират. Т.е. вие много неща не можете да си направите просто като свободен търговец. Няколко думи защо съм сложил тая стрелкичка. Защото оценката за следващата година, когато се качи акцизът, е друга. За 2009 г. вероятно този процент в България ще стане около 25. Другият интересен пазар, който всички го наблюдавахме през тази година покрай скандалите с Иван Иванов, е пазарът на алкохол. Те също го оценяват на около 1 милиард, но възниква въпросът колко всъщност е този, който е напълно легален. Защото когато погледнахме броя на продаваните бандероли, видяхме, че от 2004 г. те всяка година са намалявали два пъти. И, примерно, от 120 милиона бандероли за 2004, през 2006 г. бяха продадени, от типа, да кажем, на около 29 милиона, говоря по памет. Така че, нали, отново според чуждите компании, които правят различни оценки на пазара, в България не повече от 40 % са с реално платен акциз и ДДС. Понеже времето напредна, няма да се спирам на темата пазар на горива и пазар на недвижими имоти, който е просто, действително огромен за икономиката на България. Но за всеки от тези 4, примерно, пазара, бихме могли да направим една оценка колко пари генерират и горе-долу какви структури им трябва, за да бъдат, така, контролирани и използвани от организираната престъпност. В този смисъл това е някакъв опит за дискусия за това кое може да измерим, а не някаква презентация, която дава отговор.

Васил Грнзов

Благодаря на Тихомир. Без да се наговарят, нашите колеги опряха в нещо близко – в опит секторно да се разглежда организираната престъпност и тя някак да стане малко по-обозрима. Ако Тихомир трябва да продължи, например с последната графика... Ако я пуснеш, веднага ще видиш различни кръгове играчи. Алкохолът и тютюнът не може да се разпространяват в София без протекция от полицията и то от РДВР и от Районното управление. Хора като мене, които са пушили цигари без бандерол, знаят, че те се продават на ключови места, абсолютно централно, абсолютно под надзора на полицията. В този смисъл, обаче в пазара на горивата полицията вече не ти трябва. Освен ако не ти трябва главният секретар на МВР. В пазара на недвижими имоти обаче не ти трябва и главният секретар на МВР, той там на практика не може нито да ти помогне, нито да ти попречи, там вече влиза съвсем друг кръг играчи и това са общинските власти с техните разрешителни, визи за проектиране, разрешителни за строеж. Тука се появяват обаче включително и приватизирани сектори, като ВиК, които дават едни съгласувателни становища, там ти се появява енергето. Това не са вече държавни структури, но са свързани в тази схема и колкото повече дефинираме ясно някакви сектори, в които се въртят някакви сиви обороти, много по-лесно става за всеки сектор да видим конкретната схема и да видим къде трябва политик на централно ниво, къде трябва политик на местно ниво. Къде ти трябва полицай, къде ти трябва ДНСК. Мисля, че това е един по-емпиричен път, който, между другото, самите хора от организираната престъпност доста добре познават. Аз всъщност се увлякох да правя обобщение на нещо, което няма нужда да бъде обобщавано. Имате думата за всякакви въпроси и коментари. Заповядай!

Иво Христов

Благодаря. Струва ми се, че от днешните няколко панела този беше най-полезен от гледна точка на конкретна информация. Но ми се струва, че той показва методологическите и индикаторни ограничения на конвенционалните методики за измерването на явлението. Значи това показва границата, докдето някакво социално явление може да бъде измервано, в случая организираната престъпност. Второто нещо, което ми се струва важно, това е, че мъгливата, бих казал мърлява дефиниция, която все пак малко или много ни върши работа за явлението, е, че това е особен микс, който има икономическа, политическа и собствено криминална съставляваща на явлението. Този микс предопределя от своя страна и задължителното изследване на т. нар. организирана престъпност не само строго в икономическите секторите или пък само в институционален план, или пък само в собствено юридически такъв. А именно чрез задължително интердисциплинарен подход, тъй като явлението е шарено. На трето място, във връзка с първите две. Явлението не може да бъде разбрано, без да бъде разбрана логиката на българския преход. Всеки опит да се изследва явлението откъснато от този контекст, показва или социална неграмотност, или нежелание да се изследва явлението в неговата пълнота и съдържание. Четвъртото нещо, което ми се струва много важно, ако огледаме особено последния материал, той показва нещо много важно. Не показва, че е изчезнала организираната престъпност. А показва, че организираната престъпност е минала в друга фаза. Тя има нови институционални и организирани форми. Единствено, че ще ви се получи един спад, сриване буквално, да речем на една форма кражба на коли. И причината за това е не само, че бригадите са отишли в Испания, напротив, а че играчите, които конструираха престъпността на кражбите на коли, в момента са застрахователи. Пазарът е парцелиран и всяка игра на този пазар означава игра срещу тези, които са конструирали този пазар. Следователно не е налице ликвидиране или намаляване на тенденцията в тоя сектор, а напротив, трансформацията му в организиран такъв. Тук ще дам пример за една такава съпоставка. Процентът на застраховките каско на автомобили в България и в Германия. В Германия това е лукс и екзотика. В България е масово задължително занимание. Както си сменяте зимните гуми, така отивате и си правите каско. Ако не искате да берете ядове. Т.е. да не влизам повече в подробности, искам да кажа следното: индикаторите, които мерят добре, зле, по някакъв начин проявите на това нещо, организираната престъпност, през 90-те години показват всъщност, по някакъв особен начин, как въпросната организирана престъпност смачква обществото в България и опитите за съпротива, което доц. Чалъков каза в първата част на презентацията. Индикаторите в края на периода и особено в началото от 2000 г. нататък, показват успеха на това явление на българска територия. Всякакви форми на алтернатива икономическа, институционална и юридическа са смазани, върху обществото е наложен тотален контрол и оттук нататък това, което може да мерите, е квазистопанската активност на една, друга или трета форма на организирана престъпност. Публична тайна е, че да речем, туризма, строителството, а не само търговията с бързо оборотни продукти изцяло или почти изцяло са сектори, в които организираната престъпност пребира пари или осъществява своята дейност. Следователно говорим за мутация на явлението, явлението е преминало в нови проявни форми. Те изискват съвършено различна методология за тяхното изследване. И не на последно място, схемата, за която вие говорихте, за ниските или средните нива за изследване на престъпността. Те ви дават само секторна, и бих казал, фрагментирана информация. Според мен, подходът трябва да бъде обратният, да бъдат спрегнати политическия, криминалния и икономическото поле, и да се види вътрешната логика,

защото между тях има ясна логика на взаимодействие. Без това, всъщност, имаме само някакви фрагментарни познания за явлението. Благодаря.

Васил Гарнизов

Само да ви помоля в микрофона, за да може и нашите приятели от чужбина да чуват смисъла на нашите реплики. Въпроси, коментари, други добавки. Ето, след като при тебе народът не сочи туризма като пространство на организираната престъпност, ти няма ли нещо да опровергаеш? Ти на каква основа правиш заключение?

Иво Христов

Заклучението е, че през това лято 500 хиляди българи са почивали в Гърция и Турция.

Алексей Пампоров

Туризмът не е в първите три сектора и аз затова не акцентирах толкова много, но той е веднага след частната охранителна дейност и пътното строителство. Така че не е толкова далече от...

Васил Гарнизов

Да. Явор Дачков.

Явор Дачков

Имам един въпрос. Може ли да се каже, има ли изследване дали някое от правителствата от началото на прехода досега, е проявило воля за борба с организираната престъпност и могат ли да бъдат сравнявани правителствата по опитите им? Дори не говоря за резултатите, колкото за проявата на воля. Имало ли е някъде някога искрена политическа воля за борба с организираната престъпност.

Иван Чалъков

Аз имам предимно качествени методи, резултати от интервюта. Очевидно пикът на политическото вмешателство в икономиката беше по време на правителството на Беров, когато бяха завладени цели сектори. Колкото и парадоксално да е, конфликтът в правителството на БСП между Жан Виденов и номенклатурата, което значи елита на прехода /това е кръгът около Луканов/, всъщност спря, или поне това е моята теза, спря превръщането на България в олигархическа държава още в средата на 90-те години. Когато Мултигруп инвестира над 1 милион долара в предизборната кампания на БСП, подготвяйки и състава на правителството, в който си има основните сектори, съответните лица и очаквайки в резултат на това да получи сектори, като например изцяло контрола на енергетика, транзита на горива, тежката химическа индустрия, транспорта и т.н., това нещо не му се даде. В резултат на което аз казвам, че си останахме страна на малките олигарси. Мултигруп и последната група от посредници са спрени и по линия на масовата приватизация. Значи Мултигруп елит получава лиценз в последната седмица преди крайния срок и всъщност основните играчи в масовата приватизация, са второешелонни комсомолски дейци, които идват от другаде, по заобиколна линия, като при това има подялба между София и различните групи,

включително от опозицията. В средата на 90-те години старите нови дейци стават по-маргинални. Същото става с Костов, когато пък бива направен опит тези основни икономически дейци до 1997 г. да бъдат заменени с нови. И ако погледнем реално, единствената група, която Андрей Бунджулов нарича молекула на прехода, политико-икономико-полицейско-правна медийна, нали, тоя конгломерат, който обединява това нещо, е ДПС. Неговото начало започва по времето на Беров и те без промяна се развиват до наши дни. Моята теза е, че районната олигархизация открива други възможности в една национална икономика. Ние нямаме глобални играчи, като украинските олигарси, които просто в един момент изчистват цели сектори, около тях се структурират научни институти, изследователски дейности, системи за свободно време и т.н., и те започват да се борят с глобални играчи. Ние си оставаме поле, в което играят глобалните играчи. Ние все още сме терен, а не макар и малък актьор, като Дания, която примерно контролира 40 на сто от пазара на доилни апарати за крави. Ние нямаме нито един такъв, а това не е чак толкова хубаво, нали. Около глобални играчи може да възникне отново една държавна структурация в глобализацията на икономиката.

Тихомир Безлов

Аз си мисля, че почти няма смисъл да питаме общественото мнение какво представлява организираната престъпност. Достатъчно, според мен, данни имаме, които ни показват колко противоречиво и объркано е. Тука имаше една графика, вижте я, ей тази, разпространение на наркотици 58 %, а долу 29 % производство на наркотици. Това нали няма как да го гледаме с разбиране? По отношение на кражбите на коли исках една реплика да кажа. Просто не бива да си обясняваме по принцип и туризма, и различни сектори, където имаме идея, че вероятно има организирана престъпност. Не бива да си обясняваме всичко с тази дума. Защото ако погледнем застраховането, в което приемаме, че има, така, индикатори за организирана престъпност, ще видим, че нещата много бързо и драматично се промениха. В този сектор влязоха големи международни играчи, фактически те изкупиха компаниите или са на път да изкупят компаниите на основните представители на българската олигархия или на силовите застрахователи от средата на 90-те години. Така че мисля, че причините за тези ниски числа които ви показвах, са много. Не искам да влизам в детайли, а доста детайли има в това. Но в никакъв случай не вярно, че примерно силовите застрахователи доминират застрахователния пазар в момента в България. Има такъв процент, но не са доминиращи.

Алексей Пампоров

Аз се чувствам длъжен все пак да защита тези проценти и според мен, точно това е показателно за интуицията на общественото мнение, защото като се гледа и дискусиата, която вървя два дни тук, очевидно е, че България по-скоро е гара разпределителна за наркотиците, които идват и биват хващани или не, отколкото място където наркотиците се произвеждат. Така че нормално е хората по-скоро да си мислят, че по-скоро разпространението им е свързано с мафията, отколкото производството. Защото имаше някои случаи Опицвет и т.н., които станаха известни, но едва ли не ежедневно има случаи на залавяне на наркотици на митницата. Така че нормално е общественото мнение да се влияе от тази информация и от тези данни. Просто това е лесно обяснение.

Васил Гарнизов

Майкъл искаше думата.

Майкъл Леви

Много е интересно. От всички тези точки, които сте изброили там, ми се струва, че по-скоро би следвало да очаквате, че ако на хората им се дава едно абсолютно свободно упражнение, в което да посочват сами категориите, те биха посочили това, което е посочено в медиите или това, което от тяхна гледна точка е тяхното ежедневие. Естествено, от тази гледна точка вие сте напълно прав, че тази информация отразява текущото състояние, а от друга страна трябва да се вземе предвид, че икономическите престъпления не са голяма част от посоченото тук. Мисля, че организираната престъпност е част от тези неща, които по-скоро остават скрити. Измамите с кредитни карти, например, също са сериозен проблем, които обаче остават малко по-скрити от обществеността. Също така, както и туризмът. Дали един турист би се върнал в България, или пък не би? И така това, естествено, са въпроси, които са много важни за функционирането на икономиката. Но ако попитаме малкия бизнес в България, малкият бизнес може би няма да отговори честно на въпросите. Естествено обаче трябва да разгледаме някои основни подгрупи от населението. Това, което ни представихте сега, е един много важен икономически въпрос за факторите, които оказват влияние върху малкия бизнес или върху туристическата индустрия, например. Това е имиджът на хората. Това естествено е въпрос и на глобалния поток на инвестициите, който пък се влияе и от индекса на „Прозрачност без граници“ - независимо дали от методологическа гледна точка тези принципи са правилни, те със сигурност оказват влияние. Аз, естествено, няма да споменавам всички индикатори, просто се фокусирах върху ефекта от различните измервания на икономически престъпления.

Васил Гарнизов

Други въпроси? Все пак, ако търсим подкрепа и легитимност за институциите, които се опитват да се справят с организираната престъпност, каквото и да значи това, единственото, на което можеш да се опреш, ако искаш да излезеш извън влиянието на политически и някои други мрежи, е да се опреш на съществуващи представи. Или да направиш сериозни инвестиции, ако искаш да променяш представите, но тая работа обикновено се проваля. Така че по-добре да стъпиш на една база, в която... Ето, навремето Макарона правеше много добър бизнес в организираната престъпна мрежа с печатането на високотехнологични дискове и беше един от примерите, които опровергават теорията на Иван. Въпросът е, че ние поне, които сме тука, от тази страна на масата, от време на време си задаваме въпроса как да съберем повече подкрепа извън тесните политически елити и малките гета на интелектуалци, по-широка подкрепа за политики за ограничаване на влиянието на организираната престъпност. И там опираме до това, че хората мислят, че в туризма цъфти организираната престъпност. Ако мислят така, ще си оставиш пакета за действие в туризма по в сянка, а ще извадиш по на слънце нещо друго. Иван искаше да каже нещо.

Иван Чалъков

Аз днес пропуснах част от заседанията, но след тези два дни дискусии искам да споделя моя скептицизъм за някаква бърза промяна в краткосрочен и дори в средносрочен план.

Като наблюдаваме съседни страни, вълните на структуриране и на установяване на порядъчност обикновено стават, когато основните икономически дейци започват да се ангажират в битки на други места. И аз, примерно, съм правил сравнение с Гърция, която през последните няколко десетилетия устойчиво завладява или се настанява в някои сектори на европейската икономика. Това са малки сектори, медии, някои от тях продукти с определени услуги, което на свой ред изисква у дома всичко да бъде наред. Влага се един хоризонт на по-стратегическо мислене, като се почне от подготовката на кадри, стабилност на възпроизводство на тези кадри, подвериги от доставчици, които трябва да бъдат защитени и т.н. У нас аз не виждам нито един стратегически играч, макар че има сектори, в които няма никаква организирана престъпност. Аз мислех да дам примера с компютърни техники. През 90-те години в интервюта ми казваха за същата картина на нелегалния внос на хардуер, на компютри, особено за летище Враца, което е голямо и където се приземяват самолети от Тайланд, натоварени с компютри. Никой от вас, предполагам, не е чувал за летище Враца. Това е поле на военните. Е там кацат нелегално самолети, натоварени с компютри. И тия компютри се продават на в пъти по-ниски цени от тези, които са на пазара. Тогава в България има 30 % мито върху внос на хардуер. А ние сме производители на хардуер в бившия СИВ. Но тая индустрия рухва, за две години след 1989 г. от милиард и половина производството пада на 50 милиона. След няколко години усилия и лобирание, компютърните фирми успяват да убедят парламента да намали митата от 30 % на 3 %. И за следващите две години този внос изчезва. Тоест редица други индикатори могат да позволят измерване, както Безлов казва. Това е идването на големи инвеститори, застрахователни компании и други, които постепенно налагат някакъв ред. Но това, което мен ме тревожи, е, че липсват играчи като Приста ойл, да кажем, или като Монбат, или като някои холдинги.

Васил Гарнизов

А какво точно Приста ойл? В какъв смисъл е голям играч Приста ойл? Откъде и как си започват бизнеса Приста ойл и каква е основата в Русе точно да се появи такава компания?

Иван Чалъков

Аз за това одеа казах за украинските олигарси, които по същия начин са започнали техния бизнес.

Васил Гарнизов

Ей така ...и изведнъж хоп...

Иван Чалъков

Значи това са два различни разговора. Ние можем да тръгнем и да унищожим Приста ойл за това, че 10-15 години са получавали партийни и комсомолски пари, а през това време на тяхно място да излезе друга... Ние трябва да имаме избор...

Васил Гарнизов

Значи, оправдаваме някои поведения. Така, аз имам въпрос към тримата, които са до мен. Защото така или иначе всички сме дали съгласие да участваме в панел. Що за

реалност е организираната престъпност в България? Сега, накрая, след тоя разговор, опит за кратък отговор: що за реалност и организираната престъпност?

Иван Чалъков

Аз смятам, че тя е автентична част от българския икономически и политически живот. И че задълго може би ще остане такава.

Тихомир Безлов

Ами тя е социална реалност, която може да бъде изследвана точно толкова, колкото могат да бъдат изследвани и политическите нагласи, защото по същия начин хората заявяват за коя партия ще гласуват, без въобще да познават нейната програма. Така че колкото е социална реалност политическата ни система, толкова е социална реалност и организираната престъпност.

Алексей Пампоров

Ами аз умишлено говорих онези неща, а не за това що за реалност е. Защото как се мери, какво може да се мери, какво не може да се мери? Донякъде съм на мнението на Чалъков, че това което се случи в последните 7-8 години, че голяма част от тази реалност, която я познавахме от 90-те години, т.е. това насилие, тези черни пазари, контрола на държавни предприятия, на банки, това вече го няма. Значи, ако погледнем 90 и колко процента от банковия сектор е собственост на големи или средни европейски банки. Това са почти 100 % от телекомуникациите, вероятно към 70 и няколко процента от застраховането. Стана дума тука за проблема с търговията и виждаме какво остана от многобройните складове на едро и техните вериги, които силовите предприемачи контролираха. Влязоха Метро, Била, Кауфланд, и техните пазарни дялове се свиха до десетина процента. Спомняте си какво беше в средата на 90-те години с горивата. Ние, тогава си спомням, правихме изследване за Шел, които искаха да влязат в България, и ние се опитвахме да снимаме бензиностанциите и да опишем горе долу броя колонки и т.н. Спомням си, че тогава имаше хора със счупени ръце, не знам какво количество счупени фотоапарати имахме и т.н. Тогава просто беше невъзможно да имаш нормално продаване на горива. Ако си спомняте, тогава Шел влезе, и борчетата обикаляха и търсеха къде е мистър Шел. Но мисълта ми беше, че тогава през България се преминаваше от Шел до Шел. Като пътуваха германските туристи от Турция за Европа, те минаваха от бензиностанция на Шел до бензиностанция на Шел. И тези островчета, които тогава се появиха, осветени, постепенно взеха да стават все повече, нали? Действително има още доста тъмни петна на картата. Но така или иначе нещата се развиват към една нормализация на икономиката ни. Сега, аз не съм много щастлив, че няма български големи играчи, които да са легитимни. Но това е ситуацията. И понеже говорим за риск, точно както си говорех за това колко добре стана, че 90 и не знам колко си процента от банките са купени от големи банки, в същия момент се сетих, че, вероятно, след няколко месеца може да не си мислим, че това е толкова добре. И това се отнася за почти всичко, за което се сетите. Защото това, което в момента се случва, не е ясно до какви последици ще доведе. И какво бихме могли да кажем след една година. Защото ето, в момента банките спряха да дават кредити, а само допреди два-три месеца имаше изключително жестока конкуренция между големите банки за даване на кредит. Сега обаче виждаме

блокиране на целия този процес и отново появата на т.нар. черни банкери, които ги знаем от края на 90-те години.

Явор Дачков

Извинявайте, един кратък въпрос към г-н Безлов, защото е актуално: как ще коментирате новината, която Стандарт с голяма радост пусна на първа страница, за мнението на ЕС относно отварянето на безмитните магазини по външните граници. Доколкото знам, ГЕРБ и десните са гласували заедно в ЕП, българските депутати.

Тихомир Безлов

Значи няколко детайла. Първо, не става дума за решение на ЕС, а на Европейския парламент. Аз по-скоро си мисля, че това решение няма да мине на равнище на комисията, защото там вече не се гласува анонимно. Не знам как знаете че ДСБ и ГЕРБ са гласували, или който и да е там.

Явор Дачков

Там ДСБ няма. Каза ми го български депутат, който е евродепутат, и не е гласувал.

Васил Гарнизов

Не знам точно как са гласували и как са го сметнали, първо. Второ, това, което горедолу си заслужава да се коментира са три или четири големи, които успяха действително да станат европейски играчи, за радост на Чалъков. Те инвестираха в лобирването на това решение. Затова пък аз си мисля, че е достатъчно сигурно и известно, че те действително похарчиха много пари, за да купят вероятно половината от българските гласове в Европарламента, за нещо такова се говори, просто това не е купуване, това е лобирание, искам да уточня, но същото направиха, примерно, английските членове на ЕП, гръцките, доколкото разбрахме, Люксембург, т.е. България не беше в никакъв случай сама в успеха на това решение. С последния си въпрос Явор много разшири онова, дето тук цял следобед се опитваме ние четиримата леко да свием. Ние се опитваме да направим организираната престъпност играчка, която може да се разглови и да се обсъжда част по част, обаче сега ти като й залепиш безмитните магазини и разни други изказвания, отново се раздуват нещата и става една мъглявина от всякакви irregularities и отклонения всякакви... В този смисъл аз не се наемам в края на тази конференция да кажа що за реалност е организираната престъпност в България, но мисля, че няма никакво съмнение, че един по-реалистичен подход в дефинирането на тази реалност може да я направи малко по-лесна за адресиране. За преборване не знам, но за адресиране със сигурност. С това мисля, че спокойно можем да закрием нашия двудневен разговор на тема организирана престъпност, да благодарим на организаторите, да благодарим на всички, които бяха тука, и най-вече на Надежда Бозакова, която направи възможно нашето физическо преместване в пространството и времето тук. Разбира се, разбира се, и на преводачите!